

72259

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

GENEL HATLARIYLA TÜRK ROMANINDA İNTİHAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Muammer GÜRBÜZ

Hazırlayan:

Sebahattin ASLAN

ŞANLIURFA-1998

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	I
ÖNSÖZ.....	II
GİRİŞ	
İNTİHARA GENEL BAKIŞ	
1. HAYATIN ÖNEMİ VE ANLAMI.....	1
2. İNTİHAR NEDİR?.....	6
3. GÜNÜMÜZDE İNTİHAR.....	8
4. ROMANDA İNTİHAR.....	11
5. YAZAR-İNTİHAR İLİŞKİSİ.....	13
BİRİNCİ BÖLÜM	
DÖNEMLERE GÖRE ROMANIMIZDA İNTİHAR.....	16
A. TANZİMAT DÖNEMİ.....	17
1. TAAŞŞUK-I TALAT VE FITNAT.....	17
2. İNTİBAH.....	18
3. ÇENGİ.....	19
4. DÜRDANE HANIM.....	19
5. SERGÜZEŞT.....	20
6. ZEHRA.....	22
B. SERVET-İ FÜNUN DÖNEMİ.....	22
1. EYLÜL.....	23
2. NESL-İ AHİR.....	23
C. SERVET-İ FÜNUN DIŞINDA KALANLAR.....	24
1. İFFET.....	25
2. ŞİPSEVDİ.....	25
3. SON ARZU.....	26
4. TEBESSÜM-İ ELEM.....	26
5. BEN DELİ MİYİM?.....	26
6. BİLLUR KALB.....	27
7. MEHCURE.....	27
8. ZAVALLI NECDET.....	27

D. MİLLİ EDEBİYAT.....	28
1. HANDAN.....	28
2. ATEŞTEN GÖMLEK.....	29
3. KİRALIK KONAK.....	29
4. ÜÇ İSTANBUL.....	30
E. CUMHURİYET DÖNEMİ VE SONRASI.....	31
1. KÖY HEKİMİ.....	33
2. ÇIPLAKLAR.....	33
3. AFRODİT BUHURDANINDA BİR KADIN.....	33
4. KARA TOPRAK.....	34
5. OYUN.....	34
6. GÜN GÖRMEYEN SOKAK.....	35
7. LOŞ AYNA.....	35
8. SİSLİ YAZ.....	36
9. KURT KANUNU.....	36
10. İBİŞ'İN RÜYASI.....	37
11. KERKENEZ.....	37
12. ÇELO.....	38
13. CAN ŞENLİĞİ.....	38
14. TUTUNAMAYANLAR.....	39
15. TEHLİKELİ OYUNLAR.....	40
16. 47'LİLER.....	40
17. HAŞHAŞ.....	41
18. PANSİYON HUZUR.....	41
19. BİR GÜN TEK BAŞINA.....	42
20. MAHMUDO İLE HAZEL.....	42
21. GÖÇÜK.....	43
22. CEHENNEM KRALİÇESİ.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

VAKALARINDA İNTİHARIN YOĞUN İŞLENDİĞİ ROMANLAR.....	44
1. AŞK-I MEMNU.....	44
Bihter'in İntiharı.....	45

2. SEVDA PEŞİNDE.....	49
Aynınur Hanım'ın İntiharı.....	50
3. DUDAKTAN KALBE.....	52
Hüseyin Kenan'ın İntiharı.....	53
4. HÜKÜM GECESİ.....	62
Samiye'nin İntiharı.....	63
5. HUZUR.....	68
Suat'ın İntiharı.....	70
6. BORDAMIZA VURAN DENİZ.....	76
Sedat'ın İntiharı.....	76
7. İBRAHİM EFENDİ KONAĞI.....	82
Yusuf Bey'in İntiharı.....	83
8. ANAYURT OTELİ.....	87
Zebercet'in İntiharı.....	87
9. ÖLMEME YATMAK.....	90
Aysel Dereli'nin İntihar Teşebbüsü.....	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. ROMANLARDA İNTİHARLARA NEDENSEL YAKLAŞIM.....	98
A. DUYGUSAL NEDENLİ İNTİHARLAR.....	98
1. Yasak Aşk.....	98
2. Karşılıksız Aşk.....	100
3. Sevdiğine Kavuşamama, İstemediği Kişiyle Evlendirilme.....	101
4. Kıskançlık.....	102
5. Cinsel Başarısızlık.....	103
B. SOSYAL VE KÜLTÜREL NEDENLİ İNTİHARLAR.....	103
1. Yalnızlık ve Çaresizlik.....	104
2. Kötü Yola Düşme.....	105
3. Öldürülme Korkusu.....	106
4. İşlenen Cinayetten ya da Suçtan Dolayı Mahkum Olma Korkusu veya Vicdan Azabı.....	106
C. EKONOMİK NEDENLİ İNTİHARLAR.....	107

II.ROMANLARDAKİ İNTİHARLARIN İSTATİATİKSEL DEĞERLENDİRMESİ.

1.Müntehirlerin Cinsiyetleri.....	109
2.Müntehirlerin Medeni Durumları.....	109
3.Müntehirlerin Yaş Ortalaması.....	109
4.Müntehirlerin Eğitim Durumları.....	110
5.İntihar Biçimleri.....	111
SONUÇ.....	112
BİBLİYOGRAFYA.....	115

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
A.Ü.	:Ankara Üniversitesi
c.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
D.T.C.F.	:Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
İ.Ü.E.F.	:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
KB	:Kültür Bakanlığı
KTB	:Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
s.	:Sayfa
Yay.	:Yayınları
vb.	:ve benzeri
vs.	:ve saire

ÖNSÖZ

Tahrip kolay, tamir zordur; pes etmek kolay, sabretmek zordur. İnsanın kendi canına kıyması demek, kolay olan yolu seçmesi demektir. Önemli olan ise, kolayca tahrip etmek değil, sabırla tamir etmektir.

İntihar, kimilerine göre bir protesto, bir başkaldırı olsa da gerçekte, görevden kaçmak, sorumluluk kabul etmemek, korkmak ve pes etmek demektir.

İster protesto ve başkaldırı olsun, isterse sorumluluktan kaçmak ve pes etmek olsun insanın kendi isteğiyle kendi canına kıyması, kendi öz canına terör uygulaması demek olan intihar, toplumun kanayan bir yarası durumuna gelmiştir. Gazete sayfalarında ve televizyon ekranlarında her gün intihar haberleriyle karşılaşılmaktadır.

Günlük hayatta sıkça karşılaşılan bu intihar olayları, içinde doğduğu toplumun bir aynası ve toplumun kültürünün de bir özeti durumundaki romanlarda nasıl yer almıştır?

Bu çalışma, sınır çizmeden genel olarak Türk romanlarında konu edilen intihar olaylarının tespiti şeklindedir. Tanzimat döneminden günümüze kadarki bütün romanları ihtiva etmektedir.

Tezimizin amacı, toplumun kanayan bir yarası olan intihar olayları, toplumun aynası olan romanlara yansımış biçimi, yazarlar tarafından okurların nasıl etkilendiğinin tespitidir. İnsanlar, bir filmde izlediği intihar sahnesinden veya gazetede okuduğu bir intihar haberinden etkilendiği gibi romanlardaki intihar olayları da okuyucuyu etkileyebilmekte midir? İntihar olaylarının Türk romanına konu ediliş biçimini incelemek temel amacımızdır. Bu konuyu seçmemizin önemli bir sebebi de bu hususta akademik bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Bu çalışmanın, küçük bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

Tez konumuzun sınırları çok geniş olduğu için, elden geldiğince ulaşılabilen bütün romanlar taranarak 50'den fazla romanda intihar olayına rastlanmıştır. Bu romanlar, çalışmamızın birinci bölümünde yazıldıkları dönemler içerisinde incelenirken, ikinci

bölümde vakalarında intiharın yoğun işlendiği dokuz roman ve intihar eden kahramanlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise intiharlar nedensel ve istatistiksel açıdan incelenip karşılaştırılmıştır.

İkinci bölümdeki, vakalarında intiharın yoğun işlendiği dokuz romanın tespitindeki kıstas; batılı anlamda ilk romanlar Servet-i Fünun döneminde yazılmaya başlandığı için bu romanlar da Servet-i Fünun dönemi ve sonrasında seçilmiştir. Ayrıca, değişik dönem ve yazarların romanlarında intihar konusunun yoğun işlenmiş olmasına dikkat edilmiştir.

Bu romanlar yayın tarihlerine göre şöyledir:

1. Aşk-ı Memnu (1900) Halit Ziya Uşaklıgil,
2. Sevda Peşinde (1912) Hüseyin Rahmi Gürpınar,
3. Dudaktan Kalbe (1925) Reşat Nuri Güntekin,
4. Hüküm Gecesi (1927) Yakup Kadri Karaosmanoğlu,
5. Huzur (1949) Ahmet Hamdi Tanpınar,
6. Bordamıza Vuran Deniz (1960) Orhan Hançerlioğlu,
7. İbrahim Efendi Konağı (1964) Samiha Ayverdi,
8. Anayurt Oteli (1973) Yusuf Atılgan,
9. Ölmeye Yatmak (1973) Adalet Ağaoğlu.

Sonuç bölümünde ise bütün romanlardaki intiharlar kısaca özetlenmiş ve genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Bu çalışma esnasında teşvik ve yönlendirmelerinden dolayı tez yönetmeni değerli hocam Yrd. Doç.Dr. Muammer GÜRBÜZ Bey'e ve ayrıca zaman zaman değerli fikirlerinden istifade ettiğim Yrd.Doç.Dr. Muhsin KALKIŞIM Bey'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Sebahattin ASLAN

GİRİŞ

İNTİHARA GENEL BAKIŞ

1. HAYATIN ÖNEMİ VE ANLAMI

İnsan, çevresindeki gelişmelerle, olaylarla; kısaca dünyayla alakadardır. Sevgi, sevinç, umut, merak, kaygı, tasa, korku, hayret, öfke, kin, kıskançlık, ilgisizlik, isteksizlik, bezginlik, durgunluk insanın günlük hayatında sıkça karşısına çıkan durumlardır.

“İnsan bir bütündür. Kişiliğini oluşturan öğeler arasında iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-hatalı ikilemi vardır. İnsana kişilik kazandıran, bu ikilem arasındaki çatışma ve sürtüşmelerin yarattığı kaygı ve kaygıdan kurtulmak için gösterdiği çaba, seçtiği yöntem ve yoldur.”¹ Kişiliği oluşturan kavramlar insanlara göre değişse de iyiyi, güzeli, doğruyu sevmek ve onları benimsemek çok daha kolaydır. Fakat; kötü, çirkin ve hatalı karşısında takınılacak tavır, önem arz etmektedir. İnsan işte burada bir çıkmaza sürüklenebilmektedir.

İnsan fitraten ölümsüzlüğü ister, daha uzun yaşayabilmek için çareler arar, uzun yaşamının sırlarını araştırır. Bunları yaparken tabii olarak ölümcül tehlikelerden ve hastalıklardan uzak durmaya çalışır. “Hayatta dayanılmaz bir kendini koruma eğilimi vardır..... Hayatın muhafazası kanunu bedenimizin kuruluşu içine kazılarak yazılmıştır. Bu kanun dokularımızın bilinçsiz faaliyetinin pek özel bir tarzı ile kendini ifade eder.”²

İnsanın ölüme çare aramasını Necip Fazıl bir şiirinde şöyle ifade eder:

“Hüküm yazılıyken kara tahtada
İnsan yine çare arar ecele.”³

Yine ölümsüzlük düşüncesiyle Cahit Sıtkı da “Gün Eksilmesin Penceremden” isimli şiirinde şöyle demektedir:

¹ Özcan Köknel, *Kişilik*, Altın Kitaplar Yay. İstanbul-1995, s.12

² Alexis Carrel, *Hayat Hakkında Düşünceler*, Çev. Cahit Beyenç, KTB Yay. İstanbul-1988, s.50

³ Necip Fazıl, *Çile*, Büyük Doğu Yay. İstanbul-1981, s.84

“.....

Ve gönül Tanrısına der ki:

- Pervam yok verdiğin elemenden;

Her mihnet kabulüm yeter ki

Gün eksilmesin pencereden.”

Gerçekten dünya; her zahmete, engele, felakete, ayrılığa, hastalığa, ihanete, yalnızlığa, sevgisizliğe rağmen güzeldir.

İnsan bazen değişik zorluklarla, engellerle, üzüntülerle karşılaşabilir. Bu durumlar karşısında paniğe kapılıp, ne yapacağını bilemez. Çıkış yolu bulamayınca hayata soğuk bakmaya başlayabilir. Böylece hayat, o insana adeta yük olur. Artık her şeyin sonunun geldiğini ve yaşamının anlamsızlığını düşünebilir. Böyle biri, ruhsal çöküntü ya da çökkünlük denilen “depresyon” geçiriyor demektir⁴.

Orhan Veli, “Ayrılış” şiirinde;

“Bakakalırım giden geminin ardından,

Atamam kendimi denize, dünya güzel,”

diyor. Şair, gemiyle giden sevdiğinin ardından bir an için kendini denize atmayı düşünüyor; fakat her şeye rağmen dünyanın yaşamaya değer olduğunu görerek bu düşüncesinden hemen vazgeçiyor.

İnsan hayatı, incir çekirdeğini doldurmayacak kadar basit ve değersiz meselelere feda edilecek kadar ucuz olmamalıdır. Hayattan pes etmek zayıflığın, acizliğin, korkaklığın ve inancsızlığın bir sonucu olarak düşünülebilir.

“İnsanların çoğu depresif duygu durumu ya da depresif belirtilerden biri veya birkaçıyla günlük yaşamlarını sürdürürler.”⁵ İnsan kimi zaman kendini yorgun, bitkin hisseder, çalışmak ve iş yapmak istemez. Kimi zaman ilgisiz ve isteksiz olur. Kimi zaman

⁴ Özcan Köknel, *Depresyon*, Altın Kitaplar Yay. İstanbul, s.14

⁵ *a.g.e.* s.15

çabuk kızar, çevresindekilerle geçinemez, onlarla sık sık tartışır. Kimi zaman engeller karşısında çabucak endişeye ve paniğe kapılarak ne yapacağını bilemez. İşte insan günlük yaşamında bu depresif durumlarla iç içedir. Önemli olan, bunların bulunması değil, bunların sıklık, şiddet ve süre bakımından depresyon sendromu ya da hastalığı oluşturmasıdır.⁶

Depresyon, insanı önce başarısızlığa, daha sonra da intihara kadar götürebilmektedir.⁷

“İntihar depresyonlarda en ciddi komplikasyon olarak kabul edilmelidir. Reaktif ve kronik depresyonlarda intihar oranı yaklaşık yüzde 15-25 arasında saptanmıştır. Hastaların yüzde 75-80’inde intihar düşünceleri vardır.”⁸

J.J.Rousseau, “Yaratanın ellerinden çıkarken her şey iyidir, her şey insanın ellerinde kötü olur.”⁹ demektedir. Her şey başlangıçta iyi ve güzelken sonradan insan işin içine girince problemler ortaya çıkmaktadır. İnsan kendine göre bir saadet dairesini hayal eder. Bu hayal şartlı olursa, yani; “Mutlu olacağım, ama şu şartla...” demesi, kendi saadet dairesinin sınırlarını çizmesi demektir. Bu sınırların dışına çıkması, ya da bu sınıra ulaşamaması, o insanda, hayatın anlamını yitirmesi olarak algılanabilir.

Her isteyen, kendisinin çizmiş olduğu saadet dairesinin sınırına ulaşabilmiş olsaydı, ortada mesele kalmazdı. Bu konuda Alexis Carrel şöyle der: “Hayat sadece gülüp eğlenmekten, süratli otomobil kullanmaktan ve zevklerin peşinde yuvarlanmaktan ibaret olsaydı, yaşamak neye yarardı?”¹⁰

Demek ki insan, dünyaya sadece maddi zevklere dayalı olarak bağlanmamalı, çünkü bu zevklerin hiçbirisi uzun süreli olmamaktadır. Ayrıca insanın istekleri bitmemekte, hep bir sonrasını arzu etmektedir. Hayatın anlam kazanabilmesi için insanın, hayata manevi bağlarla da bağlanması, her şeyi maddede aramaması gerekir.

⁶ a.g.e. s.16-17

⁷ Nihat Kaya-Mustafa Anıl, *Görüşler*, Zaman gazetesi, 6 Temmuz 1997

⁸ Köknel, *Depresyon*. s.117

⁹ Alıntılayan Alexis Carrel, *Hayat Hakkında Düşünceler*, s.50

¹⁰ Alıntılayan Ahmet Işık, *İntiharlar*, Köprü dergisi, sayı;74, Mayıs 1984

Her canlı gibi, her insan için de ölüm kaçınılmazdır, fakat insan kendi isteğiyle ölümü arzu etmemelidir. İnsanın kendi hayatı hakkında istediği gibi tasarruf etme hakkı yoktur. Hürriyetin tanımı yapılırken, “Hem kendine hem de başkasına zararı dokunmamaktır.” denir. Yani insanın başkasına zarar verme hakkı olmadığı gibi, kendine de zarar verme hakkı yoktur.

Eflatun; “Dünya nöbet kulübesidir. Bırakıp kaçmamız doğru olmaz.” derken, Thomas Aquinos; “Hayat Tanrı’nın insana bir armağanıdır. Bu yaşamın ne zaman bitmesi gerektiğine de ancak Tanrı karar verir...” demektedir. John Locke de; “Hepimiz Tanrı’ya aitiz ve dünyaya onun isteğiyle getirilmiş bulunuyoruz. Üstlendiğimiz görevleri yüzüstü bırakıp gidemeyiz.” şeklinde görüşlerini ifade ederken İmmenuel Kant da buna benzer bir görüş belirtiyor; “İntihar, Yaradan’ın gayesine karşı gelmektir. İntihar eden insan öbür dünyaya görevini yerine getirmemiş biri olarak gider... isyandır yani...”¹¹

Gerçi, hayatlarına kendileri karar verme hakkını savunanlar da olmuştur. Bunlardan Van Gogh, tabancasının tetiğini çekmeden önce, “Yaşam hakkında herkes kendisi karar vermek zorunda.” diye mırıldanmıştır.¹²

Buket Uzuner de şöyle diyor; “Neden yaşam sofrasından, karnı doymuş bir konuk gibi kalkıp gitmiyoruz? Aç gözlülük edip, sonuna dek yaşamakta direnmek, utanmazlık değil mi yani?”¹³

Van Gogh ve Buket Uzuner gibi düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Böyle görüşler intihar düşüncesini taşıyan kişileri de cesaretlendirmektedir denilebilir. Çünkü intiharların çokluğu bunu göstermektedir. Sıradan insanların dışında, değişik alanlarda kendini kabul ettirmiş yabancı ve yerli pek çok ünlü kişi intihar etmiştir ve bu kişiler zaman zaman taklit edilmek istenmiştir.

İntihar etmiş yabancı ve yerli tanınmış kişilerden akla ilk gelen bazıları şunlardır:

¹¹ Alıntılayan Pınar Çekirge, *Niçin İntihar?*, Altın Kitaplar Yay. İstanbul-1996, s.36-37

¹² a.g.e. s.15

¹³ a.g.e. s.29

Wirginia Woolf, Vladimir Mayakovski, Van Gogh, Tchaikovski, Jack London, Ernest Hemingway, Franz Kafka, Cesara Pavese, Dalida, Jerzy Kosinski, Marilyn Monroe, James Dean, Antoin Artaud, Stefan Zweig, Sergej Yesenin, Atilla Jozseff, PrimoLevi, Nathalia Wood, Gerard de Nerval, Elenor Marx, Sylvia Plath, Alemdar Mustafa Paşa, Beşir Fuad, Kara Kemal, Sadullah Paşa, Salih Bozok, Nilgün Marmara, Kaan İnce, Fikriye Hanım, Ezo Gelin, Metin Akbaş, Rasih Güran, Rabia Bayraktar, Miralay Çiğiltepe, Suphi Kaner, Nevzat Pesen, Yüksel Menderes, Yeşim Derelioğlu, Nil Ünal İnanoğlu, vb...¹⁴

Adı geçen müntehirler içerisinde, taklit edilmesi yönüyle, Beşir Fuad çarpıcı bir örnektir:

Materyalist dünya görüşüne sahip olan Beşir Fuad, Orhan Okay'ın ifadesiyle ilk Türk Pozitivist ve Naturalisti olarak kabul edilir.

Ahmet Mithat, Beşir Fuad'ın intiharına sebep olarak, mensubu bulunduğu materyalist dünya görüşünü gösteriyor.¹⁵ Beşir Fuad, önce bileğini kesmiş, sonra da ölüirken hissettiklerini yazmıştır.

Beşir Fuad'ın ardından İstanbul'da bir intihar salgını başlamıştır. Bunlardan, Doktor Kaymakam Ömer Bey (Beşir Fuad'ın yakın arkadaşı)¹⁶ ve yine Beşir Fuad'ın yakın arkadaşlarından Besim Bey intihara teşebbüs etmişlerdir. Beşir Fuad'la yakın düşüncelere sahip olan ve Cumhuriyet Türkiye'sinin fikir mimarı Ziya Gökalp'in de intihar teşebbüsü olmuştur.¹⁷

¹⁴ a.g.e. s.14

¹⁵ Fazıl Gökçek, *Bir İntiharın Hazın Hikayesi*, Dergah dergisi, sayı:85 Mart 1997

¹⁶ Orhan Okay, *İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti Beşir Fuad*, Dergah Yay. İstanbul-1969, s.98

¹⁷ Köprü dergisi, *İnanç Boşluğu ve İntihar*, Sayı 90, Eylül 1995

2. İNTİHAR NEDİR?

Kısaca, insanın kendini öldürmesi, diyebileceğimiz intiharı Özcan Köknel, “İnsanın özbenliğine yönelmiş bir saldırganlık ve yok etme eylemi olup, bireyin yaşamına istemli olarak son vermesidir.”¹⁸ diye tanımlarken, Emile Durkheim ise, “Ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir edimin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayına intihar denir.”¹⁹ şeklinde tanımlamaktadır. A. Delmas’a göre ise intihar şöyledir:

“İntihar, akli başında bir insanın yaşamakla ölmek arasında bir seçme yapabileceği halde, her türlü ahlak baskısı dışında ölümü seçip kendini öldürmesidir.”²⁰

Aynı doğrultuda daha farklı şekillerde de tanımlanabilen intihar, öz olarak kişinin kendi hayatına son vermesidir.

“İnsan toplumdan koptuğunda kendini kolaylıkla öldürdüğü gibi, onunla aşırı biçimde bütünleştiğinde de kendini öldürmektedir.”²¹

İnsan hayatı çok değerli ve kutsaldır. Bütün dinler ve kültürler, hayat hakkının önemine dikkat çekmişlerdir. Kasıtlı olarak bir insanı öldürmenin cezası, dini ve medeni hukukların çoğuna göre, ölümdür. İslam dininde kısasa kısas vardır. Bir insanı öldürmenin cezası bu kadar ağırken, herhalde insanın kendisini öldürme hakkı da olmaması gerek. İntiharlarda, intihar eden kişi cezalandırılmayacağına göre, mutlaka bunun sorumluları olmalı. Bu sorumluluk alanı da aile, çevre ve devlet olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlara bir de intihar eden kişilerin zayıf inanç ve iradeleri de eklenebilir.

İntihar olayları eski ilkel toplumlardan günümüz çağdaş toplumlarına kadar hep süregelmiştir. İntihar, zaman zaman bazı toplumlarda saygıyla karşılanırken, bazı toplumlarda ise ahlak dışı bir davranış olarak kabul edilmiştir.

Vikinglerde intihar edenlerin anısına ve ailesine büyük saygı gösterilmiş; intihar, bir

¹⁸ Köknel, *Depresyon*, s.118

¹⁹ Emile Durkheim, *İntihar*, Çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara-1992, s.24

²⁰ A. Delmas, “*La Psycho-Pathologie du Suicide*” Paris, Alcan, 1932, p.104

arkadaşlık, dostluk, ilgi ve sevgi simgesi olarak benimsenmiştir. Hatta ölenlerin ardından onu çok seven yakınlarının intihar etmesi gerekir, böyle davranmayanlar toplum tarafından suçlanırdı.

Buna benzer davranışlar Afrika'da bulunan birçok kabilede de görülmekte ve intihar edenler saygıyla anılmaktadır. Bilhassa kralların ve kabile reislerinin ölümünden sonra onun yakınlarının, kölelerinin, onunla savaşa gidenlerin kendilerini öldürmeleri toplum kuralı olarak kabul edilip benimsenmiştir. Bu şekilde ölenlerin cennete gideceklerine inanılmaktaydı.

Eskimolarda da Tanrı katında sonsuz mutluluğa erişmek ve cennete gitmek için intiharın tek yol olduğuna inanılırdı.²²

Eski bir Japon geleneği olan harakiri (kendi karnını bıçakla yararak ölme eylemi) sadece Japonlara has bir intihar biçimidir ve bu eylemlerin altında siyasal tavır yatmaktadır. Ancak 2.Dünya Savaşı'nda Japonların "intihar komandoları" da bu kültürün milli kahramanlarıdır.²³

İntihar, daha çok toplum ve ahlak dışı davranış olarak kabul edilmiştir. Eski Roma ve Yunan'da Milet kentinde genç kızların intiharı ahlak dışı bir davranış olarak değerlendirilmiş ve intihar eden kızın ailesi ve yakınları toplum tarafından suçlanmıştır.

Hristiyanlıkta, kendini öldüren insanın Tanrıya karşı çıktığı belirtilmiş ve dini konsey, intihar ederek ölenlerin afaroz edilmesinin gerekli olduğunu açıklamıştır.²⁴

İslam dininde de intihar hoş karşılanmamıştır. Kur'an'da, "Kendi elinizle kendinizi tehlikeye sokmayınız."²⁵ denilirken, Hz. Muhammed, "... Kim kendisini bir şeyle öldürüp (intihar ederse) kıyamet günü o şeyle azap verilir." demiştir. Burada, intihar eden kişi ne

²¹ Durkheim, *İntihar*, s.219

²² Köknel, *Depresyon*, s.119

²³ Agah Özgüç, *Türk Sinemasında İntiharlar ve Cinayetler Dosyası*, S.7

²⁴ Köknel, *Depresyon*, s.120

²⁵ Bakara, ayet 195

suretle kendi canına kıymışsa, ahiret hayatında da sürekli aynı şekilde azap göreceği belirtilmiştir.

Yine Hz. Muhammed'e, kendisini öldüren (intihar eden) bir adam getirilmiş, fakat peygamber onun üzerine namaz kılmamıştır.

3. GÜNÜMÜZDE İNTİHAR

Gün geçmiyor ki yazılı ve görsel basında intiharla ilgili bir haber çıkmasın. Böyle haberlerin çokluğundan dolayı insanlarımız artık kanıksamış durumda ve herhangi bir tepki falan da gösterilmemektedir. Kimisi kendini Boğaz köprüsünün korkuluklarından sarkıtıyor, kimi yüksek bir binanın çatısına veya balkonuna çıkıyor, kimisi silahı şakağına dayamış, kimisi üzerine gaz dökmüş elinde çakmak bekliyor... Bu örnekler daha da çoğaltılabilir.

Yazılı ve görsel basında intihar haberlerinin çokluğundan bahsetmiştik. Buna çarpıcı bir örnek: Hiçbir özel anlamı olmayan 25 Haziran 1998 tarihli Sabah gazetesinde ayrı ayrı üç tane intihar haberi, ayrıca birkaç gün önce intihar eden biri 17, diğeri 14 yaşındaki iki gencin intiharının, "Anne-babalara neler düşüyor?" başlığıyla bir yorumu, yine beş gün önce tabancayla intihara kalkışıp yaralanan 15 yaşındaki kızın kurtarılamaması ve organlarının altı hastaya nakledilmesi haberi vardı. Aynı gazetede bunlara ilaveten, yazar Necati Doğru, "Uysa da uymasa da" köşesinde "İntihar..." başlıklı yazısında günümüzdeki intiharların çokluğunu sorgulamıştır. Görüldüğü gibi bütün bu haberler ve yorumlar sadece bir günlük gazeteye aittir. Diğer gazetelerdeki farklı intihar haberleri ve basına yansımamış intihar olaylarının olabileceği de düşünülecek olursa, durumun vehametini tahmin etmek zor olmasa gerek.

Günümüzdeki intihar teşebbüslerinin çoğu, kişinin kendi isteklerinin gerçekleşmesini sağlamak için yapılan bir şantaj niteliği taşımaktadır. Kolay yoldan hak elde etme çabası gibi görünmektedir. Armağan Samancı, "Şahsın evi yıkılacaktır, karısı veya kocası terk etmiştir, onu istiyordur; maddi sorunları vardır, yardım istiyordur. Zaten bunlar karşılandığı veya sözler verildiği zaman, olay çoğunlukla intihar etmeden biter."²⁶ demektedir.

²⁶Alıntılayan Şemsinur Bektaş, *Umudun Tükendiği An*, Zaman gazetesi, 10 Eylül 1997

Günümüzde insanları, bilhassa gençleri intihara sürükleyen bazı yanlış ve sapık inançlar ve tarikatlar da bulunmaktadır. 4.3.1997 tarihinde televizyon haberlerine göre, Kanada'da Güneş Tapınağı üyeleri bir evde bir ibadet sonrası intihar töreni düzenleyerek toplu halde intihar etmişlerdir. Yine aynı tarihlerde, Amerika'da Yüce Kaynak tarikatından 39 kişi, kendilerinin başka bir gezegenden geldiklerine inandıkları için intihar ettikleri haberi televizyonlarda yayınlanmıştı. Şeytana tapan (Satanist) sapık bir tarikatın üyelerinin de değişik hayvanları, bazen de insanları kurban ettikleri ve aralarında intihar olaylarının görüldüğü söylenmektedir. Bunların en son örneği Haziran 1998'de İstanbul'da biri 17, diğeri 14 yaşında iki genç insanın satanist oldukları gerekçesiyle "Buraya ait olmadıkları"ni düşünerek intihar ettikleri haberi günlerce devam etmiştir.

Ailesinden ve çevresinden sıcak ilgiyi göremeyen gençlere böyle sapık düşünceler ve yalancı tarikatlar cazip gelebilmektedir. Burada aileye de büyük görevler düşmektedir.

Bilim adamları, intiharların en önemli sebeplerinin aileden kaynaklandığını belirtmektedirler. Prof. Aysel Ekşi, "Genç İntiharına Yol Açan Nedenler"i şu başlıklar altında toplamıştır:

- Uzun süreli aile patolojisi-Aile problemleri,
- Ailede ilişki yokluğu,
- Ailede olumsuz ilişkiler,
- Ailede krizler,
- Son zamanlarda tırmanmakta olan aile içi sorunları,
- Sosyal ilişkilerde kopukluk ya da bozukluk,
- Duyguların zayıf kontrolü,
- Cinsel uyum zorlukları,
- Sorunları çözmede başarısız çabalar,
- Ailede veya gencin kendisinde depresyon veya diğer ruhsal hastalıklar.
- Bardağı taşıran etkenler.²⁷

²⁷ Aysel Ekşi; *Çocuk, Genç, Ana Babalar*, Bilgi Yay. Ankara, s.168-176

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yapmış olduğu intihar istatistiklerinden, 1988 ve 1993 sonuçları "İntiharların, İntihar Nedenine Göre Dağılımı" şu şekildedir:

	1988	1993
Hastalık	: %35.3	%38.1
Aile geçimsizliği	: %25.7	%26.9
Geçim zorluğu	: %10.5	%11.3
Hissi ilişki ve istediğiyle evlenememe	: % 8.0	%10.0
Öğrenim başarısızlığı	: % 2.8	% 5.5
Ticari başarısızlık	: % 1.7	% 3.0
Diğer sebepler	: % 6.4	% 5.2
Bilinmeyen sebepler	: % 9.6	

DİE'nin rakamlarına göre 1997'de 1815 kişi intihar ederek hayatına son vermiştir. İntihar nedenleri arasında %36.99 ile hastalık ilk sırayı alırken, bunu aile geçimsizliği, geçim zorluğu ve aşk intiharları izlemiştir. Daha çok, erkekler kendini asarak, kadınlar ise hap yutarak intiharı seçiyor.²⁸

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Başhekim Yardımcısı Psikiyatrist Doç. Dr. Mecit Çalışkan, intihar olaylarına çoğunlukla alkol ve uyuşturucu kullanımından sonra kalkışıldığını belirtmektedir.²⁹

Ülkelerin gelenekleri, dini inançları ve sosyal davranışlarının intihar olayları üzerindeki önemi ve etkisi büyüktür. Yapılan araştırmalarda; ülkemizdeki intihar olaylarının diğer ülkelere nazaran oldukça az olduğu gözlenmektedir ki bunun en büyük nedeni; dini inançların toplum üzerindeki etkisinin fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir.³⁰

²⁸ Asabi gazetesi, 25 Haziran 1998

²⁹ Yeni Asya gazetesi, 13 Kasım 1997

³⁰ İntihar İstatistikleri 1993. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü

4. ROMANDA İNTİHAR

Roman, itibari bir alemde, itibari mekanlardan, bu mekanlarda cereyan eden itibari olaylardan ve bu olaylara iştirak eden itibari kahramanlardan oluşan bir bütündür. İtibari vaka, harici alemde alınan unsurlarla sanatkar tarafından inşa edilen yeni ve muhayyel alemdir.³¹

Roman, hayatın kendisi değildir, hayatın bir yansımasıdır ve sanatçı tarafından yorumlanmasıdır. Gerçek hayat, sanatçının bakış açısına ve olaylara yaklaşımına göre romanda yerini alır. Bu yer alış, tamamen romancının insiyatifi altındadır.

Aslında bu durum hep tartışılmıştır. Romancı, icat ettiği itibari aleme istediği gibi hükmedebilir mi? Romandaki tipler, romancının birer kuklası mıdır? Yoksa zaman zaman veya tamamen bu itibari alem ve tipler romancıdan bağımsız gelişip hareket edebilirler mi? Roman sanatı üzerinde düşünenler tarafından bu sorulara cevaplar bulunmaya çalışılmıştır.

Albert Camus romanı, dünyayı insanın en derin özlemlerine yaklaştıracak “bir düzeltme” çabası olarak tanımlar ve saçma gerçeğini onaylayan, aynı zamanda saçmaya karşı başkaldıran romanı ideal roman sayar.³²

Orhan Hançerlioğlu'na göre roman kişileri, romancının buyruklarına boyun eğmek zorundadırlar ve roman tiplerinin kaderleri tamamen romancı tarafından çizilmektedir.³³

Batıda İkinci Dünya Savaşı sonrasında adlarını duyuran “Yeni Romancılar” yazarı romandan kovmak için büyük uğraş vermişlerdir. Yeni romancıların lideri sayılan Alain Robbe-Grillet şöyle diyor:

“Balzac’ın romanlarında dünyayı anlatan kimdir? Her şeyi bilen; her yerde bulunan; aynı anda her yere yerleşen; aynı zamanda nesnelere hem doğrusunu, hem tersini gören; aynı

³¹ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay. Ankara-1981, s.15

³² John, Cruickshank, *Albert Camus ve Başkaldırma Edebiyatı*, Çev. Rasih Güran, de Yay.1965, s.195

³³ Orhan Hançerlioğlu, *Roman Kişileri*, Varlık, Sayı.382, Haziran 1952, s.5

anda hem yüzün, hem bilincin hareketlerini izleyen; aynı anda her serüvenin hem şimdisini, hem geçmişini, hem geleceğini tanıyan bu anlatıcı kimdir? Olsa olsa tanrı olabilir...”³⁴

Yeni romancılara göre romandaki tüm olaylar, roman kahramanlarının gözüyle verilmeli ve romancı işe hiç karışmamalıdır.

Türk romanında da bu doğrultuda tartışmalar olmuş ve olmaktadır. Her ne suretle olursa olsun, roman topluma ve gerçek hayata ayna tutmaktadır. “Roman, hayattan alınan büyük bir parça veyahut bir muharririn muhayyeye, san’at ve ilmiyle halk edilmiş bütün bir hayattır.”³⁵

Günümüzde sosyal bir yara haline gelen ve her gün yazılı ve görsel basında karşılaşılan intihar olayları, hayatın yansıması olan romanlarda nasıl yer almıştır?

Şu anda olmasa bile, bir zamanlar hayata romanların yön verdiği söylenebilir. “Tevfik Fikret, 1900’de Servet-i Fünun’a yazdığı bir Musahabe-i edebiyeye’de, bazı romanların sosyal hayattaki yıkıcı tesirleri üzerine konuşulurken, Halit Ziya’nın, kurumlanarak: ‘Ooo... şüphesiz, hayatı romanlar yapıyor!’ dediği anlatılır.”³⁶

Buradan yola çıkarak, bugün sosyal hayata, televizyon ve sinema filmleri, magazin haberleri yön veriyor denebilir. Yaşam tarzı olarak insanları etkilediği gibi ölüme kadar da götürebilmektedir. TV’de izlediği Western filminden etkilenen 7 yaşındaki çocuk Kayseri’de kendini elektrik direğine astı.”³⁷

1987’de televizyonda yayınlanan “ Saat Sabahın Dokuzu” isimli dizi filmde, kendini damdan atmak isteyen kadın kahramanın görüntüsü birdenbire intiharlar eylemlerinin, bilhassa damdan atma girişimlerinin artmasına neden olmuştur. Dizi yayınlandıktan sonra bir ay içerisinde, damdan atlayarak, gerçekleştirilen onu ölümlü, on sekiz intihar olayı gerçekleşmiştir.³⁸

³⁴ Alıntılayan Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum*, s.66-67

³⁵ Nahit Sırrı, *Roman ve Hikaye Hakkında Bir Kalem Denemesi*, İstanbul-1993, s.35

³⁶ Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri / I*, Mas Matbaacılık, 4. Baskı,s.99

³⁷ Faruk Güçlü, *İntihar*, Karşı Yay. Ankara-1992, s.37

³⁸ Köknel, *Depresyon*, s.128-129

“Televizyon bu mesajı çok fazla gösterdiği için beyin yıkanması şeklinde algılanan intihar girişimini, bir çok kişi arkasından denemeye kalkacaktır.”³⁹

Emile Durkheim: “İntihar kadar bulaşıcı bir hastalık yok.”⁴⁰ diyerek, taklit ve yayılmanın intihar üzerindeki etkilerine dikkat çeker.

Romanda da intihar olaylarına sıkça yer verilmiştir. Önemli olan, intiharlardan söz etmekten çok, söz ediliş şeklidir.

“Sözgelimi bazı edebi yapıtların kahramanı, okuyucuyu kendine hayran ettikten, heyecanla peşinden sürükledikten sonra, idealize edilmiş bir şekilde kendini öldürür. Böylece edebi yapıtlar bazan çok tehlikeli olabilir. Nitekim Werther’in neden olduğu intihar salgını bu çeşit intiharlara bir örnektir. Bizim yorumlamamıza göre, burada sorun, okuyanın kişiliğine Üstben’ine giren, hayatı hor gören yeni bir ben idealinin gelişmiş olmasıdır.”⁴¹

Nasıl ki, intiharı konu alan filmler gerçek hayatta özenti ve taklit yoluyla intiharların artmasına sebep olabiliyorsa, okunan roman ve öyküler de okuyucuyu aynı şekilde etkileyebilir.

“İnsanlar, özellikle de gençler izledikleri, okudukları bir film ya da öykü kahramanından kolayca etkilenmekte, onu taklide yeltenebilmektedir. Olay bir merak, bir deneme bir özdeşim bir ilgi çekme olayıdır.”⁴²

5. YAZAR- İNTİHAR İLİŞKİSİ

12 Aralık 1996 tarihli Yeni Yüzyıl gazetesinin 20. sayfasındaki “...Söz Büyüğün” isimli band karikatürde, karşılıklı konuşan iki kişi figüründen biri diğerine; “İntihar edeceğine roman yaz... Kahramanına o işi yaptır, kendin kurtul.” demektedir.

³⁹ Köknal, *Uzmanlara Göre Neden İntihar Ediyorlar?*, Gölge Adam, 10 Mart 1987

⁴⁰ Alıntılayan, Nezahat Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri*, İ.Ü.E.F. Yay. İstanbul-1978, s.173

⁴¹ a.g.e. s.174

⁴² Çekirge, *Niçin İntihar?*, s.81

Yazarlar içerisinde roman kahramanlarını intihar ettirenler olduğu gibi, gerçekten intihar eden yazarlar da mevcuttur. Bunlara çarpıcı bazı örnekler verilebilir.

Rus edebiyatının önde gelen yazarlarından Gogol, günlerce yemek yemeyerek hayatını son veriyor.⁴³

Virginia Wolf, İkinci Dünya Savaşı patladığı zaman sınırları bozulur ve harbin doğuracağı vahşet endişesi altında bir nehirden intihar eder.⁴⁴

Stefan Zweig de karısıyla birlikte aynen Virginia Wolf gibi, İkinci Dünya Savaşı çıktığında, insanlar birbirini öldürdüğü için, böyle bir dünyayı daha fazla paylaşmaya tahammül edemeyip intihar etmiştir.⁴⁵

Ernest Hemingway'nin romanlarına konu olan şiddetli ölüm, Hemingway'nin hayatını şekillendirdi. Aynı zamanda, ağzının içine sıkıldığı kurşunla, bu dünyadan nasıl ayrıldığını da gösterdi.⁴⁶

Japon romancı, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Yasunari Kavabata da havagazıyla intihar ederek hayatına son vermiştir.

Bunlardan başka, Jack London, Franz Kafka, Cesare Pavese, Jerzy Kosinsky, Heinrich Von Kleist gibi yazarlar da intihar eden romancıların önde gelenleridir.

Bu yazarlardan Jack London'un intiharı oldukça ilginçtir. Yazmış olduğu Martin Eden isimli otobiyografik romanın kahramanı Martin'in etkisinde kalmıştır. Hatta öylesine ileri gitmiştir ki, sonunda tıpkı onun gibi intihar etmekten kendini alamamıştır.⁴⁷

Bizim romancılarımız içerisinde intihar edenlere pek rastlanmamaktadır. Fakat, günümüz romancılarımızdan olan ve romanlarında intihar teşebbüslerini konu edinen (Ölmeye

⁴³ a.g.e. s.30

⁴⁴ Abraham L. Lass, *100 Büyük Roman*, c.III, Çev. Nejat Muallimoğlu, MEB Yay. İstanbul-1995, s.125

⁴⁵ Çekirge, *Niçin İntihar?*, s.37

⁴⁶ Abraham L. Lass, *100 Büyük Roman*, c.II,s.325

⁴⁷ Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum*, s.66

Yatmak, Hayır) Adalet Ağaoğlu bir söyleşisinde: “İntihar, hiç aklımdan çıkmıyor... en iyi yöntemi aramaktayım,” diyor.⁴⁸

Yine Adalet Ağaoğlu, adı geçen romanların kahramanı Aysel Dereli (yazarla büyük benzerlikler göstermektedir)’yi “Hayır” romanında şöyle söyletiyor:

“Hayatla uyum sağlama, yani hayatı sürdürme dürtüsü, yokoluşla varoluş arasındaki gel-gitli ve çelişkili durum nedeniyle, birçok sanatçı, birçok yazar, ertelenemezliğin özgürlüğünü ancak yapıtlarında yaşayabilmişlerdir.”⁴⁹

Bütün bunlardan pek çok yazar ve sanatçının intihar düşüncesiyle iç içe olduğu ve içlerindeki intihar düşüncelerini eserlerindeki kahramanlarına yaptırdıkları anlaşılmaktadır.

⁴⁸ Çekirge, *Niçin İntihar?*, s.27

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖNEMLERE GÖRE ROMANIMIZDA İNTİHAR

Pek çok edebi türle birlikte roman da edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nde girmiştir. İlk romanlar Fransız edebiyatından çevirilerdir. Büyük ilgiyle karşılanan bu türün ilk yerli örneğini Şemseddin Sami, Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat'ı (1872) yazarak vermiş ve bunu diğerleri takip etmiştir.

İlk romandan günümüze kadar yüzlerce roman yazılmıştır. Yazılan romanlar, yazıldıkları dönemlere ve akımlara göre isimlendirilmişlerdir; Tanzimat romanı, Servet-i Fünun romanı, Cumhuriyet dönemi romanı, 1950 sonrası romanı, 12 Mart dönemi romanı vs. Romanlar işlenen konuya ve üsluba göre de isimlendirilmişlerdir; sosyal roman, psikolojik roman, köy romanı, aşk romanı, macera romanı, romantik roman, realist roman, naturalist roman vs. Romanların bu şekilde isimlendirilmesinde sosyal, ekonomik ve siyasal nedenler önemli rol oynamıştır. Mesela; batılılaşma çabaları, sanayileşme, dünya savaşları, yeni bir devletin kurulması ve çok partili sisteme geçiş gibi nedenler sayılabilir. Bütün bunlar romanların oluşmasında etkili olmuştur, denilebilir.

Romanlarımızda sosyal, siyasal ve ekonomik konular işlenirken zaman zaman intihar olaylarına da yer verilmiştir. Bu yer verme işi, kimi zaman birinci derecedeki kahramanlar üzerinde olurken, kimi zaman da diğer kahramanlar üzerinde olmuştur. Yine kimi romanlarda intihar olayı ve tasvirleri geniş yer tutarken kimi romanlarda ise kısaca anlatılarak geçilmiştir.

Romanlar arasında bazen intihar konusunun işleniş biçimlerinde, intihar şekillerinde ve intihara götüren sebeplerde benzerlikler görülmektedir. Genel olarak kronolojik bir sıra takip edilmekle birlikte zaman zaman romanlar arasındaki benzerlikler ve ortak noktalar açıklanacaktır.

⁴⁹ Adalet Ağaoğlu, *Hayır*, Yapı Kredi Yay. İstanbul-1991, s.40

A. TANZİMAT DÖNEMİ

Edebiyatımızda türünün ilk örneklerinin verildiği bu dönem romanında “vak’aların çoğunun esasını tesadüflerin yardım ettiği aşklar” oluşturmuştur.⁵⁰ Bu dönem roman yazarlarına bakılacak olursa (Namık Kemal, Ahmet Mithat, Şemsettin Sami, Recaizade Mahmut Ekrem) yalnız roman türünde değil, şiir, tiyatro gibi diğer türlerde de eserler verdikleri görülür. Bu sanatçılar uygarlaşmak için gerekli görülen yeni bir takım anlayışların, kavramların, değerlerin, batıdan alınarak kendi toplumumuza mal edilmelerini amaçlamışlardır. Bundan dolayı romanlarımızda eleştirilecek konu olarak; evlenme usulü, kadına karşı tutum, cariyelik kurumu, ticaret anlayışı gibi toplumsal sorunlar seçilmiştir.⁵¹

Edebiyatımızın ilk romanı kabul edilen Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat dahil olmak üzere bu dönem romanlarından intihar olaylarına yer verenlerin başlıcaları şunlardır: Şemsettin Sami; Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat (1872), Namık Kemal; İntibah (1876), Ahmet Mithat; Çengi (1877) ve Dürdane Hanım (1882), Sami Paşazade Sezai; Sergüzeşt (1889), Nabizade Nazım; Zehra (1896).

1. TAAŞŞUK-I TALAT VE FITNAT (Şemsettin Sami)

Basit bir eser olmakla birlikte, Türk Edebiyat Tarihi bakımından ehemmiyeti roman türünün ilk örneği olmasından ileri geliyor.⁵²

Konusu, aile tarafından engellenmiş ve faciayla neticelenmiş bir aşk hikayesidir. Talat Bey, bir gün yaşlı bir tütüncüden tütün alırken tesadüfen cumbadan bakan Fıtnat’la göz göze gelir ve ikisi de birbirlerine aşık olurlar. Talat, Fıtnat’ı görebilmek için kadın kılığına girerek, Fıtnat’a nakış dersi veren kadından ders alır ve o kadın sayesinde Fıtnat’ın evine girip çıkmaya başlar. Üvey babası Fıtnat’ı Ali Bey adında zengin ve yaşlı biri ile evlendirir. Fıtnat bu evliliği istemediği için sürekli ağlar. Ali Bey, Fıtnat’a yaklaşmak isteyince Fıtnat bir çakıyla kendini öldürür. Kadın kılığına girerek konağa gelen Talat, Fıtnat’ın öldüğünü

⁵⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul-1982, s.289

⁵¹ Berna MORAN, *Türk Romanına Eleştirel Bakış*, c.I, İletişim Yay. İstanbul-1994, s.16

⁵² Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, Dergah Yay. İstanbul-1994, s.73

görünce, orada düşüp ölür. Fıtnat'ın koynundaki mektuptan Ali Bey, Fıtnat'ın öz babası olduğunu öğrenince çıldırır ve altı ay sonra ölür.

“Roman, istemedikleri erkeklerle evlendirilen genç kızların başlarına gelecek kötü sonuçlar üzerinde durarak toplumsal bir eleştiri getirmektedir.”⁵³

Roman, şahısların ruh hallerine fazla önem verdiği için “psikolojik roman” olarak anlaşılabilir.⁵⁴

Biri intihar, üç kişinin ölümüyle sonuçlanan bu romanda intihar sebebi, istenilmeyen kişiyle zorla evlendirilmez.

2. İNTİBAH (Namık Kemal)

Bu dönemde esaret konusunun işlendiği romanlardan birisidir. İntibah'tan başka Sergüzeşt ve Zehra romanlarında da aynı konu işlenmiştir.

Düşmüş bir kadını sevmeye ve onun tarafından sevilme olayı üzerine kurulan bu eserde⁵⁵ kıskançlığın sebep olduğu bir ölüm (intihar) olayı yaşanır.

Mehpeyker, kendisine bir türlü geri dönmeyen Ali Bey'i çok kıskandırdığı için, onu öldürtmeye karar verir ve bir plan kurar. Mehpeyker'in tuzağını öğrenen esir kız Dilaşub, Ali Bey'i bu tuzaktan kurtardığı gibi, onun paltosuna sarınarak yatağına girer. Biraz sonra içeri giren kiralık katil, onu Ali Bey zanneder ve elindeki bıçağı kalbine saplayarak Dilaşub'u öldürür.

Burada Dilaşub, her ne kadar kiralık bir katil tarafından öldürülse de, sevdiği kişi uğruna kendisini feda ettiği için bu ölüm, intihar olarak değerlendirilebilir. Dilaşub, Ali Bey'e her şeyi haber verip onun kaçmasını sağladığı halde, kendisi bir yere saklanmamış, hiç bir yere kaçmamış ve üstelik onun paltosuna sarınarak, adeta ölüme kendi rızasıyla gitmiştir.

Romanda Dilaşub, bütün güzelliğine ve kusursuzluğuna rağmen, silik kalmıştır. “Mehpeyker'in şahsiyeti yanında Ali Bey'i görür görmez aşık olan, her fırsatta düşüp bayılan, kuzu gibi uslu ve bir parça pornografik olmakla beraber son derece güzel olan Dilaşub, muharririn bütün isteklerine rağmen silik kalır. Hakikatte bu esir kızın hiç bir şahsiyeti yoktur.

⁵³ Fethi Naci, *Türk Romanı ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yay. İstanbul-1990, s.19

⁵⁴ M.Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.84

⁵⁵ Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.I, İnkılap Kitabevi, İstanbul-1997, s.109

O Mehpeyker'in karşısına çıkmak için icad edilmiştir. Fuhşun karşısında temiz insan. İşte bu kadar.”⁵⁶

Düşmüş bir kadın olan Mehpeyker'e karşı Dilaşub masum bir cariye olarak çıkarılmıştır. Dilaşub'un iftiraya kurban giderek satılması ve haksızlığa uğraması belki de Sergüzeşt romanını hazırlamıştır denilebilir.⁵⁷

3. ÇENGİ (Ahmet Mithat)

Edebiyatın pek çok türünde eserler veren ve romanın her tarzında yazan Ahmet Mithat, Tanzimat döneminin önde gelen sanatçılarından. Geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmeği amaçlayan yazarda üslup kaygısı yoktur.⁵⁸

“Sosyal fayda peşinde koşan bir yazar olarak Ahmet Mithat'ın hikaye ve romanda ulaşmağa çalıştığı hedef, Türk halkında ‘çağdaş medeniyete uymayan düşüncü ve yaşayış tarzı’ nı değiştirmektir.”⁵⁹ Yazar, daha çok batıl inançları ve esareti tema olarak kullanmıştır.

Çengi, Servantes'in Don Kişot'una karşı yazılmış; cinler, periler, hortlaklar gibi doğa üstü kuvvetlerden söz eden bir romandır.⁶⁰

Danış Çelebi kandırılarak, kendisine peri diye inandırılan bir cariye ile evlendirilir. Danış'in saflığından yararlanan karısı, her akşam ona esrar içirerek evde alemler düzenler ve eve erkekler alır. Bu durumun ve sahtekarlığın farkına varan dadısı Danış'i uyarır ve ikisi birlikte Peri'yi öldürmeye karar verirler. Konuşmaları dinlemiş olan Peri, akşam üstü esrar içirdiği dadıyı kendi yatağına yatırır. Danış, gece eve döndüğünde yataktaki dadıyı karısı sanarak hançerle öldürür. Peri ise mücevherleri alarak kaçmıştır. Durumu öğrenen Danış, akli dengesini kaybeder ve on yıl sonra da kendini asarak intihar eder.

4. DÜRDANE HANIM (Ahmet Mithat)

İç içe serüvenlerin anlatıldığı bir romandır. On sekiz yaşlarındaki Dürdane Hanım, aşığı Mergup Bey tarafından terk edilip yüzüstü bırakılınca zehir içer ve yanındakilere (Ulviye, □Sandalcı Sohbet ve Mergup) acılarını anlata anlata ötür.

⁵⁶ Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.403

⁵⁷ Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı*, Ötügen Yay. İstanbul-1996, s.26

⁵⁸ Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.I, s.39

⁵⁹ Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, s.52

⁶⁰ Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.I, s.38

Ahmet Mithat'ın hikayelerinde de intihar olayları görülmür. Teehhül (1870) hikayesinde, evlenmede aşk meselesi ve eski örfün genç kız hayatına tasarrufta gösterdiği şiddet anlatılır. Mazlum Bey sevdiği kızla, sırf kendisini sevdiği için çıkan dedikodu yüzünden evlenemez. Bu iradesizlik hikayesi, evvela Hayfa Hanım'ın, sonra da Mazlum Bey'in intiharıyla biter. “ Mazlum Bey sonradan gerek Beşir Fuad'ın hiç olmazsa aynı şekilde öleceklerini düşünmeden, tam bir romalı gibi sevmediği karısı ve kardeşliği olan cariyenin arasında hamamda bilek damarlarını ustura ile keserek intihar eder.”⁶¹

“ Esaret” isimli hikayesinde ise esirliğin neden olduğu intiharlar anlatılır. Küçük yaşta satın alınarak büyütülen iki gencin (Fıtnat ile Fatin) aşkları evlilikle devam ettirilmek istenir. Düğün gecesi iki genç birbirlerine çocukluklarını anlatırken kardeş olduklarını öğrenirler ve efendilerine bir mektup yazarak kendilerini öldürürler. Bu hikayedekine benzer bir durum Ömer Seyfettin'in “Balkon” hikayesinde de konu edilir. Orada da birbirleriyle sevişen iki gencin kardeş oldukları anlaşılınca gençlerin kendilerini balkondan atarak intiharları anlatılmıştır.

Ahmet Mithat'ın hikayelerindeki intiharları Tanpınar acemice bulur: “ Bu şekilde ölümler çok defa acemi hikayeciğe işin içinden kolayca sıyrılmaya imkanını da veriyordu. Mazlum'un ölümü kötü tanzim edilmiş bir tiyatro sahnesine benzer.”⁶²

5. SERGÜZEŞT (Samipaşazade Sezai)

Daha önce Namık Kemal ve Ahmet Mithat tarafından işlenen esaret ve kölelik teması Sergüzeşt'te daha başarılı olarak işlenmiştir. “ Vakasını bir paşanın oğlu ile bir cariyenin aşk macerasından alan Sergüzeşt; artık kapanmak üzere olan bir devrin cariyeli, köleli büyük bir konak hayatının Türk romanındaki en başarılı örneğidir.”⁶³

Eserin ana teması esaret olmakla birlikte, evlenmede gelenek ve göreneklerin doğurduğu olumsuzluklardır.

Romanın kısaca özeti şöyledir:

⁶¹ Tanpınar, *19.asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.465

⁶² a.g.e. s.465

⁶³ Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, s.59

Dilber, Kafkasya'dan getirilip İstanbul'da esir diye satılmış bir kızdır. Evin hanımı tarafından kötü muamele gören Dilber, Asaf Paşa'nın konağına satılır. Burada biraz rahat eder ve on beş yaşına gelmiş, serpilip güzelleşmiştir. Paşa'nın Avrupa'da resim öğrenimi görmüş oğlu olan Celal Bey'le Dilber birbirlerini severler. Celal'in annesi Zehra Hanım bu olayı öğrenince, oğulları için yüksek bir evlilik düşündüğünden bu sevişmeye katlanamaz ve Dilber'i bir esirciye gizlice satar. Celal Bey, kızı bulamayınca hastalanır yatağa düşer. Dilber ise Mısır'a götürülüp zengin bir tüccara satılmıştır. Yeni efendisine odalık olmayı reddettiği için, onu ikinci katta karanlık bir odaya kapatırlar. Bu evdeki harem ağalarından Cevher, Dilber'i sevmiştir. Onu kurtarıp İstanbul'a kaçırmak için pencereye dayadığı merdivenden Dilber'i indirdikten sonra kendisi düşer ve ölür. Ölmeden önce kıza İstanbul'a gidebilmesi için vapur biletini verir. Tek başına kalan Dilber, İstanbul'a kadar kaçamayacağını düşündür, yakalanıp tekrar eski işkenceli hayata dönme korkusuyla kendini Nil nehrine atar.

Dilber'in Kafkasya'dan çalınarak İstanbul'da esir diye satılmasıyla başlayan acı, ıstırap, işkence dolu günleri ve sevdiğinden koparıma acısı Nil'de son bulur.

“Dilber'in intiharı en gerçek sondur. Başka bir ihtimal düşünülemez onun kurtulması için. Bu kadar uzak, bu kadar yalnız, bu kadar beceriksiz, bu kadar dayanıksız olduktan sonra bir bilet parçası neye yarar?”⁶⁴

“Dilber, özgürlüğün olanaklarıyla baş edemediği için ırmağa atar kendini; benliği, özgürlüğün sunabildiği seçme haklarını algılamaya bile hazırlamamıştır, onu.”⁶⁵

Roman, şu acı ve manalı cümle ile sona erer: “Acaba Nil'in bu müdhiş, bu mühlik girdap ve seylabeleri bu zavallı Dilber'i, bu bedbaht esiri nereye götürüyor? Hürriyetine!”

⁶⁴ Rauf Mutluay, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Gerçek Yay. İstanbul-1970, s.129

6. ZEHRA (Nabizade Nazım)

Mehmet Kaplan'ın, "Türk edebiyatında Emile Zola realizminin roman ve hikayeye ilk tatbik edildiği eser"⁶⁶ dediği Zehra'yı Kenan Akyüz, Türkçede ilk psikolojik roman olarak kabul edilebileceğini söyler.⁶⁷

Zehra, kocasını kıskanan bir kadının, acıklı aile ve intikam teması üzerine kurulmuştur.

Suphi, karısı Zehra'yı bırakıp evdeki cariye kız Sırrıcemal ile evlenince Zehra'nın kıskançlığı had safhaya çıkar. İntikam almak için, kocasına bir Rum kadını olan Ürani'yi musallat eder. Suphi, Ürani'ye tutularak evi terk edince Sırrıcemal çok acı çeker, çocuğunu düşürür, sonunda intihar eder. Bütün varını yoğunu Ürani'ye harcayarak parasız kalan Suphi, kadın tarafından kovulunca, hem kadını hem de aşığını öldürerek katil olur ve Trablusgarb'a sürülür.

İntibah'taki Dilaşub, Sergüzeşt'teki Dilber gibi Sırrıcemal de cariyedir ve onun akıbeti de diğerleri gibi intiharla sona ermiştir.

Tanzimat dönemi sanatçıları romanlarında, adeta cariyeleri intihar ettirmek için malzeme olarak kullanmışlardır denilebilir.

B. SERVET-İ FÜNUN DÖNEMİ

Tanzimat döneminde hazırlık safhasını geçiren Türk romanı, gerçek kimliğini Servet-i Fünun döneminde Halit Ziya ile bulmuştur denilebilir. Roman tekniğine uygun olarak yazılmış ilk eser Aşk-ı Memnu kabul edilmiştir. Halit Ziya ile birlikte romanda yeni bir çıkır açılmıştır. "Halid Ziya'ya kadar, romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz yoktur. Hepsi roman veya hikaye yazmağa hevesli insanlardır."⁶⁸

⁶⁵ Robert P. Finn, *Türk Romanı*, Bilgi Yay. Ankara-1984, s.65

⁶⁶ M.Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.50

⁶⁷ Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, s.63

Bu dönem romancılarının başında Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ve Ahmet Hikmet gelmektedir. İntihar olayına yer verilen romanlardan Halid Ziya'nın Aşk-ı Memnu ve Nesl-i Ahir'i ile Mehmet Rauf'un Eylül'ündeki intihar olayları ele alınacaktır. Aşk-ı Memnu ileride daha geniş olarak incelenecektir.

1. EYLÜL (Mehmet Rauf)

Eylül, Türk edebiyatının psikolojik roman tarzında en başarılı örneği sayılmıştır.⁶⁹

“Basit bir vak'a etrafında aşkın en ma'sumunu tahlile veya aşkı ma'sum bir hale koymaya çalışan bir anlayışın hikayesidir.”⁷⁰

Arkadaşı Süreyya'nın hanımı Suad'a önceleri saygı ile bakıp onu takdir eden Necib'in gönlünde, sonraları bu saygı ve takdir, yerini aşka bırakır. Bu aşkı fark eden Suad da Necib'e karşı aynı hisleri taşımaktadır. Fakat, her ikisi de ihanet edecek yaradılıştaki olmadıkları için aşklarını, dayanılmaz acılara rağmen, nefislerini yenerek gizli tutarlar. Sonunda, evde çıkan bir yangında kalan Suad'ı kurtarmak için yangının içine dalan Necib, Suad'la birlikte aynı ateşte yanar.

Burada, birbirlerini çok sevdikleri halde yasak aşklarını kavuşma ile kirletmeyen kahraman aşıkların ruhlarından ateş almış bir yangında son bulan tertemiz bir aşk anlatılmıştır. Suad, çok sevdiği ve ulaşamayacağını anladığı kadınla birlikte ölmek istemiştir. Adeta ölüme bile gitmiştir.

Aşk-ı Memnu'daki Bihter, Sevda Peşinde'ki Aynınur Hanım ve Ali İlhami Bey, yasak aşklarını sevdikleriyle yaşarken, Necib ile Suad bunu yapmamışlar, aşklarını kirletmemişlerdir.

2. NESL-İ AHİR (Halit Ziya)

Yazarın son romanı olan bu eser, kitap haline konulmamıştır.⁷¹

⁶⁸ Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.289

⁶⁹ Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, s.107

⁷⁰ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1979, s.1056

⁷¹ a.g.e. s.1054

Abdülhamit devri gençliğinin bunalımları, davranışları ve serüvenlerinin anlatıldığı bu romanda İrfan, Avrupa'ya kaçıp orada musiki öğrenimi görmüş ve üç yıl sonra İstanbul'a dönmüştür. Dışişleri memurlarından Süleyman Nüzhet'le tanışan İrfan, daha önce Erzurum'a sürülen babasının affedilip İstanbul'a getirilmesi için, ileri gelenlerden yardım etmelerini isteyince ona hafiyelik etmesi şartı koşulur. Bu sırada babası çıldırarak kendisini öldürür. Babasını sürdüren Paşa'dan öç almağa karar veren İrfan, gizli örgüte girer. Paşa'nın kızına piyano dersi verme bahanesiyle konağa gidip gelmeğe başlar. Bir fırsatını bulup Paşa'nın kanepesi altına bir bomba koyar. Fitili söndüğü için patlamayan bomba ele geçince, şüphelenilen devrimci gençler tutuklanır. İrfan da bir süre saklanır, yakalanıp örgütün meydana çıkmasını önlemek için, ihtilalden on gün önce Süleyman Nüzhet'e bir mektup yazdıktan sonra kendisini öldürür.

Bu romanda, baba-oğul iki kişinin intiharı vardır. İrfan'ın babası çıldırarak intihar etmiştir. İrfan ise, katılmış olduğu suikasttan yakalanıp, örgütün ortaya çıkması endişesinden dolayı intihar etmiştir. İrfan'ın intiharına benzer bir sebep, Kemal Tahir'in "Kurt Kanunu" romanında Kara Kemal'in intiharında görülecektir. Her iki kahraman da, suikasta teşebbüsten aranırken yakalanma endişesiyle intihar etmişlerdir.

C. SERVET-İ FÜNUN DIŞINDA KALANLAR

Servet-i Fünun edebiyatının geliştiği dönemde, aynı nesilden oldukları halde, bu topluluğa katılmamış, onların sanat ve edebiyat anlayışlarını benimsememiş ve değişik anlayışta eserler veren bir çok sanatçı vardır.

Roman türünde, Ahmet Mithat'ın tarzını geliştiren ve romancılıktaki gücü ile hepsinden ayrılan Hüseyin Rahmi ⁷² ile Ahmet Rasim, Mehmet Vecihi, Saffet Nezihi, Fatma Aliye, Güzide Sabri gibi sanatçılar bağımsız olarak eserler vermişlerdir.

İntihar olayına yer verilen romanlardan, Hüseyin Rahmi'nin *Sevda Peşinde* (1912)'si geniş olarak ileride incelenecektir. Burada yine Hüseyin Rahmi'nin *İffet* (1898), *Şıpsevdi* (1911), *Son Arzu* (1922), *Tebessüm-ü Elem* (1923), *Ben Deli miyim?* (1925) ile Mehmet

⁷² Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, s.134

Vecihi'nin Mehcure (1895), Saffet Nezihi'nin Zavallı Necdet (1902) eserlerindeki intihar olayları kısaca ele alınacaktır.

1. İFFET (Hüseyin Rahmi)

Bu romanda kimsesiz kızların cemiyet hayatında karşılaştıkları elim hadiselerinin hazin hikayesi anlatılır.⁷³

Romanın kahramanı İffet adının ifade ettiği gibi çok namuslu ve kültürlü bir genç kızdır. Akrabasından Latif'i romantik bir aşkla sever. Zengin bir ailenin kızı olan İffet, babası öldükten sonra annesi ve küçük kardeşiyle beraber sefalet düşer. Onları kurtarmak için aracı bir kadının tanıştırdığı zengin bir adamla gizlice düşüp kalkmağa başlar. Fakat ahlak duygusu dolayısıyla yaşadığı hayata katlanamayarak intihar eder.

Bu romanda ruh asaletiyle maddi sefalet arasındaki mücadele ortaya konulmuştur. Kültürlü olmakla beraber, o devir Türkiye'sinin kapalı cemiyetinde geçimini temin edemeyen İffet, hayat karşısında mağlup olur.⁷⁴

2. ŞİPSEVDİ (Hüseyin Rahmi)

Alafrangalıkla müfrid muhafazakarlığın çarpışmasının⁷⁵ konu edildiği romanda, körü körüne Batıya bağlı olan Meftun ile körü körüne Doğu'ya bağlı kalan Edibe karşılaştırılmış ve her ikisinin de gülünç yanları belirtilmiştir.⁷⁶

Eniştesi Meftun ile sevdiği kadın Madam Makferlan'ın oyununa gelerek babasının mülk senetlerini alan Mahir, babasının bunu fark etmesi üzerine evlatlıktan reddedilir. Ayrıca Meftun'la Madam Makferlan arasındaki anlaşmayı da öğrenince Mahir, bunlara dayanamaz ve intihar eder.

Mahir'in kolay kandırılan, duygularına hakim olamayan zayıf kişiliği intiharını hazırlamıştır denilebilir.

⁷³ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c.II, s.1061

⁷⁴ M. Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.I, Dergah Yay. İstanbul-1995, s.471-472

⁷⁵ Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c.II, s.1061

3. SON ARZU (Hüseyin Rahmi)

İnsan içgüdüleriyle toplum kuralları arasındaki uyumsuzluk üzerine eğilmiş ve eski devrin katı ahlak kurallarıyla bağdaşamayan yeni düşünceli insanın eski düzen içindeki mutsuzluğunu ve bunun aile kurumu üzerindeki olumsuz etkisini, İffet, Bir Muadele-i Sevda, Sevda Peşinde romanlarında olduğu gibi Son Arzu'da da göstermiştir.⁷⁷

Sevdiği kişi olan Sabih'le evlenemeyen Nuriyezdan ailesinin baskısıyla başka biriyle evlenmek zorunda kalır, fakat kendini toparlayamaz ve sonunda intihar eder.

Bir Muadele-i Sevda'daki Bedia ve Sevda Peşinde'ki Aynınur Hanım gibi Nuriyezdan da istemediği kişilerle evlendirilmiştir. Bu evliliği devam ettiremeyen Aynınur Hanım gibi Nuriyezdan da intihar eder.

4. TEBESSÜM-İ ELEM (Hüseyin Rahmi)

Kocasının ihanetine tahammül edemeyen Ragıbe, ondan boşanarak başka bir adamla evlenir. Karısından ayrıldıktan sonra kendisini cinsi arzularından bir türlü alamayan Kenan'ın başına bu yüzden pek çok felaketler gelir. Metresi tarafından bir kaç defa ihanete uğrayan Kenan, başka biriyle evlenmiş bulunan karısından da yüz bulamayınca intihar eder.

5. BEN DELİ MİYİM? (Hüseyin Rahmi)

Yazarın, "Klasik ahlak kaidelerinin hepsinin tabiata aykırı ve sahte olduklarını ortaya koyan"⁷⁸ romanlarından.

Romanda Şadan, Kalender Nuri'yi ıssız bir kuyuya atarak öldürdükten sonra, Nuri'nin hayalinin her yerde peşinde olduğu kuruntusu içinde, beynini dağıtarak intihar eder.

⁷⁶ Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.I, s.371

⁷⁷ a.g.e. s.348

⁷⁸ Kaplan, s.473

6. BİLLUR KALB (Hüseyin Rahmi)

Annésinin ve büyükannesinin geçimine yardımda bulunmak için Mürüvvet, gazetede ki iş ilanını almak ister. Fakat bu ilan, eğlenmek isteğinde olan birtakım dalaverecilerin tuzağıdır. Kızın görgüsüzlüğünden faydalanan bu adamlar, onu zor bir duruma sokarlar. Mürüvvet de bu ayıbını örtmek için, kendini denize atarak intihar eder.

İffet de buna benzer bir durumda, namus yüzünden intihar etmişti.

7. MEHCURE (Mehmet Vecihi)

Mükerrem karısı Mehcure'yi iki çocuğuyla bırakarak Rana adlı oynak ve dul bir kadınla evlenir. Gerdeğe girdiği gece Mehcure hastahane de inleye inleye ölür. Rana, Mükerrem'den hevesini aldıktan sonra, Rıfkı adlı bir gençle düşüp kalkmağa başlar; bir yandan da üvey çocukları Hikmet'le Enise'yi hırpalar. Hikmet bu zulümden kurtulmak için evden kaçar. O sıralar Rana da babasının evine gider ve yalancı şahitlerle kocasından boşanır. Bunun üzerine Mükerrem kederinden kendini öldürür. Çocuklar büsbüttin ortada kalır.

Mükerrem başta karısına karşı iyi davranmamış, onu iki çocuğuyla bırakmış, hatta ölümünde bile yanında bulunmamıştı. Yeni karısı Rana'dan adeta, kendi yaptıklarının karşılığını görmüştür. Mükerrem, karısına acımamıştı; Rana da Mükerrem'e acımamıştır.

8. ZAVALLI NECDET (Saffet Nezih)

Zengin ve seçkin kişilerin hayatının konu edildiği bir romandır.

Necdet, arkadaşının hanımı olan Meliha'nın kendisine karşı olan aşkına karşılık vermek istemese de, bir gece onunla olur. Bu durum, zaten bunalımlı bir insan olan Necdet'in bunalımlarını daha da artırır. Necdet'in İzmir'deki halası ölünce, yalnız kalan ve kalp hastası olan yeğeni Müzehher İstanbul'a gelir. Müzehher Necdet'i sevmekte ve bu aşkla sararıp solmaktadır. Kıza acıyan Necdet, onunla evlenmeye kalkar, fakat Necdet'ten hamile kalan Meliha'nın araya girmesiyle nişan bozulur ve Müzehher ölür. Meliha, kocasından boşanıp Necdet'le evlenmeyi düşündüğünü söyleyince Necdet on gün düşünme payı ister. Onuncu gün

kendini zehirleyerek intihar eder ve Müzehher'in yanına gömülür. Yirmi gün sonra da doğum yaparken Meliha ölür ve o da Necdet'in yanına gömülür. Necdet, öldükten sonra da Meliha'nın takibinden kurtulamaz.

“Zavallı Necdet” de yasak sevgi temeli üzerine kurulmuş ve Halid Ziya'nın Aşk-ı Memnu romanının izleri sezilmektedir.⁷⁹

D. MİLLİ EDEBİYAT

Milli Edebiyat akımını oluşturan sanatçıların bir kısmı, başlangıçta Fecr-i Ati topluluğu içinde yer almış sanatçılardır. Bunlardan biri Yakup Kadri'dir. Yakup Kadri ile birlikte Milli Edebiyat içerisinde sayılan pek çoğu Cumhuriyet döneminde de eserlerini vermeye devam etmişlerdir.

Milli Edebiyat içerisinde yer alan yazarlardan romanlarında intihar olayına yer veren sanatçılar ve eserlerinin başlıcaları şunlardır:

Halide Edip; Handan (1912), Ateşten Gömlek (1922)

Yakup Kadri; Hüküm Gecesi (1927), Kiralık Konak (1922)

Reşat Nuri; Dudaktan Kalbe (1925)

Mithat Cemal; Üç İstanbul (1938)

Bunlardan, Yakup Kadri'nin “Hüküm Gecesi” ile Reşat Nuri'nin “Dudaktan Kalbe” romanlarındaki intihar olayları teferruatlı bir şekilde incelenirken, diğerleri daha kısa olarak ele alınacaktır.

1. HANDAN (Halide Edip)

Handan, kolejde okumuş, ayrıca özel derslerle yetişmiş güzel bir kızdır. Ders aldığı hocalardan olan Nazım, Handan'la evlenmek ister. Ancak kendisini, “bir sosyalist, bir

⁷⁹ Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.I. s.395

ihtilalci” gördüğü için, geleceği belli olmayan biri olarak tanıtır ve Handan’ı kendisi gibi olmak için davet eder. Handan, Nazım’a kendilerinden olmak istemediğini söyleyerek evlenme teklifini kabul etmez. Çünkü, Nazım’ın kendisinden çok idealleriyle evlenmek istediğini görür. Handan, Hüsnü Paşa adında biriyle evlenir. Bir jurnal üzerine Nazım, Avrupa’ya kaçarken yakalanır. Hapishanede kendisini asarak intihar eder ve cebinden Handan’a yazılmış bir mektup çıkar.⁸⁰

2. ATEŞTEN GÖMLEK (Halide Edip)

Binbaşı İhsan, İkinci İnönü Savaşı’nda, alayının başında, başını kurşunlara uzatarak ölümü bekler. Metristepe’de göğsünden bir kurşun yiyerek yaralanır ve hastahane yer olmadığı için bir otelde küçük bir odaya yatırılır. Sevdiği kız olan Ayşe de hemşiredir ve Ayşe, İhsan’ın bakımıyla ilgilenir. İhsan, Ayşe’ye evlenme teklifi eder. Ayşe ise bu teklife cevap vermeden mantosunu alıp kaçmaya çalışır. İhsan, yarasını açarak intihara teşebbüs eder. Ayşe de ister istemez geri dönmek zorunda kalır. İhsan daha sonra, tırmandığı bir tepenin en yüksek noktasında bir makineli ateşiyle vurulur. Ayşe’nin şehit oluşu da hazindir: Ayşe sıhiye bölümünde çalışırken komutanın şehit düştüğü haberi gelir. Bunu duyar duymaz Ayşe yerinden fırlar, en ileri hatta kadar koşar, onu yakalayamazlar ve bir top mermisinin parçasıyla vurularak şehit düşer.

Bu romanda ilk bakışta intihar olayı görülmemekle birlikte, bir intihar teşebbüsü bulunmaktadır. Evlenme teklifi ettiği Ayşe’den cevap alamayan İhsan, yarasını açarak ölmek istemiştir. Ayrıca, Ayşe’nin en ileri hatta kadar, ölmek için vuruluncaya kadar, koşması da bir nevi intihar olarak düşünülebilir.

3. KİRALIK KONAK (Yakup Kadri)

Seniha’yı saf bir kalple seven Hakkı Celis, son bir ümitle onu ziyaret eder. Seniha’nın yaşantısının şatafatlığı ve kötülüğü karşısında ümidini büsbütün kaybeder. Bu görüşmeden hemen sonra cepheye gider, savaşa katılır. On beş gün sonra, Hakkı Celis’in, akla durgunluk

⁸⁰ Abdülkadir Hayber, *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri’nin Romanlarında Nesil Çatışmaları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1994, s.35

verecek bir savaş gücü içinde, adeta harikalar yaratarak mutlaka ölmek istercesine hücumlara katıldığı ve şehit düştüğü haberi gelir. Bu haber bazılarını etkilese de Seniha'yı hiç etkilemez, o hala şatafatlı yaşantısına devam eder.

Burada da aynen Ateşten Gömlek'teki Ayşe'nin şehit düşmesinin intihar olarak düşünülebilmesi gibi, Hakkı Celis'in de, ölmek için cephede savaşa katılıp şehit olması da intihar olarak değerlendirilebilir. Çünkü, Hakkı Celis, Seniha'dan yüz bulsaydı, aşkına karşılık görseydi, belki de savaşı ve ölümü hiç düşünmeyecekti.

4. ÜÇ İSTANBUL (Mithat Cemal)

Mithat Cemal Kuntay, "Üç İstanbul"u 1938'de yazdığı halde Milli Edebiyat içerisinde gösterildiği ⁸¹ için adı geçen eserin bu dönemde ele alınması uygun görülmüştür.

II.Abdülhamit, Meşrutiyet ve Mütareke devirlerini anlattığı için "Üç İstanbul" adını alan bu eser, Mithat Cemal Kuntay'ın tek romanıdır.

Adnan, Maliye Nazırı'nın kızı Süheyla'ya edebiyat dersleri verirken, Erkanı Harp Müşiri olan bir askerın evli kızı Belkıs'a da tarih dersleri vermektedir. Süheyla'dan bir aracı vasıtasıyla gelen evlenme teklifini kabul etmeyen Adnan, kocasıyla anlaşamayıp boşanan Belkıs'la evlenir. Fakat bu evlilik, aralarındaki sınıfsal ayırmadan dolayı ikisini de memnun etmez. Çünkü Adnan, Belkıs'ın gözünde hala tarih hocasıdır. Adnan eski saygınlığını ve kazancını yitirmeye başlayınca, Belkıs ondan boşanır. Morfinman bir Rus prensiyle ilişki kuran Belkıs, kendisini sık sık dövdüğü için ondan da ayrılır ve Amerika'ya gider. Düştüğü açmazdan kurtulmak için gelmiş olduğu Amerika'da bunalıma girer; açlıktan, işsizlikten çaresiz kalınca havagazıyla intihar eder. Bu arada sıkıntılı günler geçiren Adnan Süheyla ile evlenir. Bir süre sonra da, annesi gibi, Adnan da veremden ölür.

Elindekilerle yetinmesini bilmeyen Belkıs, hep daha fazlasını istemiş, sıkıntıya ve zorluğa gelememiştir. Sıkıntı ve zorluklarla karşılaşınca da bunalıma girmiş ve kurtuluşu intiharda görmüştür.

⁸¹ Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.II, s.16

E. CUMHURİYET DÖNEMİ VE SONRASI

Servet-i Fünun, Fecr-i Ati ve Milli Edebiyat akımı içerisinde eser veren sanatçıların pek çoğu, Cumhuriyet döneminde de eser vermeye devam etmişlerdir. Bununla birlikte, Cumhuriyet dönemini 1923'ten sonra yazmaya başlayanlar oluşturmaktadır.

Bu dönemde şiir alanında; Beş Hececiler (1917- Milli Edebiyat'ın devamı), Yedi Meşaleciler (1928), Garip Akımı (Birinci Yeni -1941), İkinci Yeni (1955) vb. sanat akımları oluşmuştur. Roman ve hikaye ise akımlardan ziyade dönemlere göre isimlendirilmiştir: Cumhuriyet dönemi romanı, 1950 sonrası romanı, 1960 sonrası veya 27 Mayıs romanı, 12 Mart ve 12 Eylül romanları vb. isimlendirilmiştir.

Cumhuriyet dönemi edebiyatını Cevdet Kudret iki döneme ayırır: "Atatürk dönemi" (1923-1938) ve "Atatürk'ün ölümünden sonraki dönem" (1939-....). Bu dönemlere, Birinci Dönem (1923-1938) ve İkinci Dönem (1939-1959) de denmektedir.⁸²

Cumhuriyet döneminde edebiyat, bilhassa hikaye ve roman, İstanbul'dan Anadolu'ya, kentten köye inmiştir. Konusu Anadolu'da geçen köy romanlarına ağırlık verilmiştir. Bunda en büyük etken, Köy Enstitüsü mezunu, Anadolu ve köy kökenli yazarların yoğun bir şekilde edebiyata girmeleridir.

Bu dönem romanlarının oluşmasında, Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılaplar, İkinci Dünya Savaşı, çok partili döneme geçiş, askeri müdahalelerle birlikte sanayi ve teknolojik gelişmeler önemli rol oynamıştır denilebilir.

Cumhuriyet sonrası Türk romanında intihar olaylarına yer verilmiş olan eserlerden; A. Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" (1949), Orhan Hançerlioğlu'nun "Bordamıza Vuran Deniz" (1960), Samiha Ayverdi'nin "İbrahim Efendi Konağı" (1964), Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Otel" (1973) ve Adalet Ağaoğlu'nun, ölmek için bir otel odasına çekilip yatan bir kadının

⁸² Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman*, c.III; İnkılap Kitabevi, İstanbul-1990, s.12,17,18

intihar düşüncesinin konu edildiği “Ölmeye Yatmak” (1973) romanları detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Adı geçen eserlerden başka, intihar olayına yer verilmiş romanlardan kısaca incelenecek olanlar da şunlardır:

- Burhan Cahit Morkaya, “Köy Hekimi” (1932),
Refik Ahmet Sevengil, “Çıplaklar” (1936),
Reşat Enis Aygen, “Afrodit Buhurdanında Bir Kadın” (1939),
Reşat Enis Aygen, “Toprak Kokusu (Kara Toprak)” (1944),
Orhan Hançerlioğlu, “Oyun” (1953),
Şahap Sıtkı, “Gün Görmeyen Sokak” (1958),
Erhan Bener, “Loş Ayna” (1960),
Erhan Bener, “Sisli Yaz” (1984),
Kemal Tahir, “Kurt Kanunu” (1969),
Tarık Buğra, “İbiş’in Rüyası” (1970),
Oğuz Atay, “Tutunamayanlar” (1970),
Oğuz Atay, “Tehlikeli Oyunlar” (1973),
Cengiz Tuncer, “Kerkenez” (1971),
Abbas Sayar, “Çelo” (1972),
Abbas Sayar, “Can Şenliği” (1974),
Ömer Polat, “Mahmudo ile Hazel” (1973),
Füruzan, “47’liler” (1974),
Lütfü Kaleli, “Haşhaş” (1974),
İrfan Yalçın, “Pansiyon Huzur” (1975),
Vedat Türkali, “Bir Gün Tek Başına” (1975),
Levent Ağralı, “Göçük” (1976),
Selim İleri, “Cehennem Kraliçesi” (1980).

Bu romanları sırasıyla kısaca inceleyelim:

1. KÖY HEKİMİ (Burhan Cahit Morkaya)

Emine, valinin hanımının yanında kaldığı iki senede, okuyarak kendisini çok iyi yetiştirmiş, kültürlü bir köylü kızıdır. Önceden nişanlandığı, cahil biri olan Tosun'la, valinin yardımıyla evlendirilir. Evlilikleri mutlu bir şekilde devam ederken, bir hastalık dolayısıyla doktor Suat Naci, Emine'yi görünce hayret eder. Kitaplarla içli dışlı, okumaya meraklı, ince bir kadın olan Emine ile doktor Suat Naci arasında gönül yakınlığı olur. Aralarındaki ilişkiyi daha fazla gizleyemeyeceklerini düşünerek kaçmaya karar verirler. Karısından şüphelenen Tosun, karısıyla doktoru ormanda yakalar. Silahını çektiği anda, Emine doktorla kendi arasına girince yaralanır ve ölür. Bunun üzerine doktor Suat Naci de intihar eder.

Alışılmış köy romanlarından farklı bir yapıda olan "Köy Hekimi", pek çok ayrılık gibi kültürce ayrılığın da evliliklerde uyumsuzlukların sebebi olabileceğini belirten bir romandır.⁸³

2. ÇIPLAKLAR (Refik Ahmet Sevengil)

Bu romanda aktif olarak işlenmiş bir intihar olayı yoktur. Fakat, roman kahramanı Ülker, intihar eden bir kadının kızıdır. Babası, hariciye memurluğu ile Avrupa'da dolaşırken ihmal ettiği karısının bir gönül macerası sonunda intihar edip gitmesine sebep olmuştur. İşte Ülker, böyle bir anne ve babanın kızıdır.⁸⁴

3. AFRODİT BUHURDANINDA BİR KADIN (Reşat Enis Aygen)

Osman'ın öldü sanılan karısı kötü yola düşmüştür. Osman, oğlu Engin'le birlikte Zonguldak'ta maden ocağında işçidir. Engin, bir meyhanede tanıştığı siyahlı bir kadına gönlünü kaptırmıştır. Osman, oğlunu tehlikeden korumak için o meyhaneyi bulur. Osman kadını görünce bir çığlık atarak sokağa fırlar. Bu kadın öldü sandıkları eski karısı Yıldız'dır. Oğlunun öz annesiyle sevişmesindeki acı dramı kimselere açamayan Osman, on beş gün sonra bir grizu göçüğü altında kalıp da kurtulamayacağını anlayınca, tabancayla önce oğlunu sonra da kendini öldürür.

⁸³ Ramazan Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, KTB Yay. 1988, s.65

⁸⁴ Agah Sırrı Levent, *Eserler ve Edebi Şahsiyetler Tahlil ve Tenkid*, Burhanettin Matbaası, İstanbul-1940, s.53

Osman, oğlunun düştüğü acı olayı adeta grizu göçüğü altına gömmek istemiştir.

4. KARA TOPRAK (Reşat Enis Aygen)

Romanın konusu Adana ve çevresinde geçmektedir.

Elif, daha önce topraklarını ellerinden alan, kızlığını çalan, babasının ve babaannesinin ölümlerine sebep olan Şakir Bey'den kaç olmak için bar kadını olarak İstanbul'dan Adana'ya döner. Adını da Melek olarak değiştirmiş olan Elif, Şakir Bey'in metresi olur. Şakir Bey'i gündün güne iflasa sürükler ve nihayet iflas ettirir. Şakir Bey, kurtuluşu intiharda görür ve beynine kurşun sıkarak kendini öldürür.

Şakir Bey, hırsının kurbanı olmuştur. Elindekilerle yetinmemiş; Boyalısakal (Elif'in babası)'ın tarlalarını ellerinden almış, Elif'in ırzına tecavüz etmiş ve Elif'in babasıyla babaannesinin ölümlerine sebep olmuş.⁸⁵ Şakir Bey, yaptıklarıyla adeta kendi akıbetini hazırlamıştır.

5. OYUN (Orhan Hançerlioğlu)

İstanbul'da yirmi yıllık küçük bir memur olan Halim, karşılaştığı zorluklar ve haksızlıklardan bunalır ve bir şuur bulanıklığı içinde hayaller dünyasına geçer. Dilediği hayatı orada yaşayarak ferahlar. O dünyada Argos kralı olur. Mutsuz evliliğini, orada güzel Elektra'nın sevgi ve şefkatiyle mutluluğa dönüştürür. Gerçekler, hayal ve mitoloji yaşantıları arasında iki dünyalı Halim'in son ümidi, memuru bulunduğu daireye hiç olmazsa muavin olmaktır. Bu görev de başkasına verilince büsbütün yıkılan Halim, evde sessizce intihar eder. "Ölürken, havagazında Argos güllerinin kokusu vardı." romanın son cümlesidir.

Halim, "Başkalarına benzemeyen düşleriyle, iyi ve güzelin peşindedir."⁸⁶ Fakat, hayata karşı oldukça güçsüz olması, onu her olay karşısında kötü yargılara götürmüş ve sonunda kurtuluşu ölümden aramıştır.

⁸⁵ R. Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, s.50-51

⁸⁶ İsmail Parlatır, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Konular*, Türk Dili ve Yazını Özel Sayısı, Sayı 266, 1 Kasım 1973

6. GÜN GÖRMEYEN SOKAK (Şahap Sıtkı)

Nurseren ile kocası Emin, ilkokul öğretmenidirler. Nurseren 22, kocası 30 yaşlarındadır. Emin cinsel güçten yoksundur, ama mutludurlar. Sonradan yeni gelen ve sular idaresinde memur olan 28 yaşındaki Selami ile Nurseren arasında yakınlık doğar. Bir gece Nurseren, Selami'nin odasına gelir, içerler. İkisinde de bir cinsel yakınlık isteği doğar. Bu aşırı istek Selami'de birdenbire erkeklik duygusunun körelmesine ve iktidarsızlık içinde perişan olmasına yol açar. İçerde, deliden farksız bir hale gelen Nurseren, saçları darmadağın, yalınayak, "Emin!.. Emin!.." diye dışarı fırlar. Nurseren gittikten sonra Selami kendini bir kaysı ağacına asarak intihar eder.

Bu romanda, karı koca bağlarının zayıflığı ve bu nedenle başkasıyla ilişki kurma sonucu ortaya çıkabilecek felaketler konu edilmiştir. Bir yasak ilişki teşebbüsü intiharla sona ermiştir.

7. LOŞ AYNA (Erhan Bener)

Bu romanda, onyedisinde evlendirilmiş, ondokuzundayken altmışlık kocasının ölümüyle dul kalmış zengin, güzel; fakat düşük karakterli, seks tutkunu Mahide'ye bir üniversite öğrencisi olan Selçuk'un tutulması, Selçuk'un savcı olan büyük kardeşi Sahir'i kışkandırır. Sahir, bir gece evine gittiği Mahide ile yatar, ayrılmadan önce de ona evlenme teklifinde bulunur; fakat kadın bu teklifi reddeder. Sahir'e, kendisiyle hiç yatmamış olan kardeşinin de evlenme teklifi ettiğini, söyler. Evine dönen Sahir, ertesi sabah telefonda Mahide'nin sabaha karşı öldürüldüğünü öğrenir, Mahide'nin evine koşar. Önce olaya bir intihar gözüyle bakılır; fakat genç kadının mücevherleri de kayıptır; bir cinayete kurban gittiği anlaşılır. Koğuşturmalar sonucu, katilin Selçuk olduğu anlaşılır. Kendisini tutuklamaya gelen polislerin gözü önünde Selçuk, taraçadan caddeye atlayarak intihar eder.

8. SİSLİ YAZ (Erhan Bener)

Esrarengiz bir evlenme olayını içine alan, biri cinayet öteki intihar, iki polisiye olayın konu edildiği bir romandır.

Bir holdingin danışmanlığını yapan, otuz beş yaşında bekar avukat Aydın, annesinin planladığı geleneksel görücü usulü ile karşısına çıkarılan, çok genç ve güzel bir kıza tutulur ve hemen evlenmeye karar verir. Aradaki büyük yaş farkı ve Harika'nın fizik güzelliğinin dışında hiç bir meziyetinin olmayışı, üstelik annesinin damat adayı olan Aydın'a karşı davranışlarındaki tuhafılık, Aydın'ı ve annesini tedirgin eder. Öte yandan üstlenmesi istenen bir cinayet davasındaki, damadını baştan çıkararak genç bir kayınvalidenin varlığı Aydın'a kendini bekleyen bir tehlikeyi haber verir nitelikte görünür. Bu cinayet olayının çözümü gibi Harika'nın gizi, annesinin intiharıyla sonuçlanan beklenmedik bir biçimde ortaya çıkar.⁸⁷

“Adım adım çözüme ulaşan cinayet, yazara toplum eleştirisini yoğunlaştırdıkları konu odakları yaratırken, intiharla sonuçlanan bir gelişim zinciri de romanın psikolojik boyutlarına imkan vermektedir.”⁸⁸

9. KURT KANUNU (Kemal Tahir)

Kara Kemal, Mustafa Kemal'i öldürmek üzere hareke geçen bir suikast hazırlayıcısı sanılmış ve suçsuz olduğu halde kaçıp saklanmak zorunda kalmıştır. Bir buçuk ay kadar değişik yerlerde saklanan Kara Kemal, İngiliz elçiliğinden sığınma talebinde bulunur, fakat bu talep reddedilir. Son ümidini de yitiren Kara Kemal, çocukluk arkadaşı Emin Bey'in İstanbul'daki evindeyken polisin yaptığı baskın sırasında tabancayla kendini vurarak intihar eder.

Kara Kemal intiharı, Halit Ziya'nın Nesl-i Ahir romanındaki İrfan ile Erhan Bener'in Loş Ayna romanındaki Selçuk'un intiharlarına benzemektedir. Nesl-i Ahir'deki İrfan da katılmaş olduğu bir suikasttan aranırken yakalanıp örgütün ortaya çıkmasını önlemek için intihar etmişti. Selçuk ise işlediği cinayetten dolayı kendisini tutuklamaya gelen polislerin

⁸⁷ Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yay. Ankara-1990, s.412-413

gözü önünde taraçadan caddeye atlayarak intihar etmişti. Üç intiharın da ortak noktası, suikasttan veya cinayetten dolayı tutuklanma endişesidir.

10. İBİŞ'İN RÜYASI (Tarık Buğra)

Fiziki yapı olarak ünlü tiyatro oyuncusu Naşit Özcan'a çok benzeyen Nahit, topluluğa katılan oyunculardan, kantolarıyla hayranlar toplayan Hatice'ye gönül verir. Evli olduğu ve dürüstlüğü sığdıramadığı için de bu aşkını gizlemeye çalışır. Nahit, eski bir arkadaşı olan aktör Sadi'yi de, işsizliğine acıyıp kumpanyaya almıştır. Nahit'i kıskanan Sadi, Hatice'yi ayartmaya kalkar. Nahit'in intikamı ise, Sadi'yi çok sarhoşken sahneye çıkarıp seyircilere kendini rezil etmesi biçiminde olur. Bu durum karşısında çok şaşırın ve bundan ürken Hatice, o gece intihar eder. Nahit ise eski yalnızlığına döner.

Hatice, olanlardan kendini sorumlu hissettiği için intihar etmiştir.

11. KERKENEZ (Cengiz Tuncer)

Köydeki insanın psikolojik bunalımlarının konu edildiği romanda, sağlıksız bir aile çevresinde yetişen bir köy delikanlısının (Salih), bu çevrede cinsi sapıklığa kadar uzanan anormal bir kişilik kazanması, bunun hem kendisini hem başkalarını rahatsız edışı üzerinde durulur.⁸⁹

Cinsel rahatsızlığı ve psikolojik dengesizliği olan Salih, bir gün mahallelerindeki altı yaşlarında bir çocuk olan Sevim'le konuşurken, kendisinde bazı değişiklikler hisseder. Sevim'i tenhaya çekip okşamaya başlar. Onun bu davranışından korkan Sevim, bağırır. Ne yaptığının farkında olmayan Salih, çocuğun başını taşa-toprağa vura vura onu öldürür. Daha sonra şehirden kaçıp köyündeki Efeler Kaş'ının olduğu dağa gider ve kendini uçurumdan aşağı bırakarak intihar eder.

⁸⁸ a.g.e. s.412

⁸⁹ R.Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, s.303

Psikolojik ve cinsel rahatsızlığı olan Salih, sevgisiz bir ortamda ve yalnızlık duygusuyla yaşamaktadır. Onda sadist bir insanın özelliklerini görmek mümkündür.⁹⁰ Bu özellikleri Salih'i önce cinayet işlemeye, sonra da intihara sürüklemiştir.

Salih'in intiharı ile Hüseyin Rahmi'nin "Ben Deli miyim?" romanındaki Şadan'ın intiharı benzerlik göstermektedir. Şadan da Kalender Nuri'yi ıssız bir kuyuya atarak öldürdükten sonra, Nuri'nin hayalinin her yerde peşinde olduğu kuruntusu içinde, beynini dağıtarak intihar etmişti.

12. ÇELO (Abbas Sayar)

İki yaşında yetim kalan Çelebi (Çelo), amcasının eline kalır ve çoban olur. Babasının tarlalarına el koyan ve kendisine etmediğini bırakmayan amcasıyla amca karısının yüzünden, on dört yaşındayken köyünden kaçar. Çelo, amca kızı Kezik'i sevmektedir, fakat kızı istemediği biriyle evlendirirler. Çelo, üç beş yıl orda burda sefillik çektikten sonra köyüne geri döner. Babasından kalma tarlaları, bağları almak ister, çok uğraşır, fakat alamaz. Amcası tarafından sürekli aldatılan ve horlanan Çelo, bu duruma daha fazla tahammül edemez ve amcasını öldürür. Daha sonra gidip jandarmalara teslim olur. Sevgilisi Kezik de bunca olaydan sonra, sevmediği koca evine asla dönemeyeceğini anlayarak kendini göle atıp intihar eder.

"Çelo'nun kişiliğinde topraksız köylünün çaresizliğinin anlatıldığı, bir köy delikanlısının özlemlerinin, korkularının yalın, şiirsel bir dille işlendiği bir romandır."⁹¹

Romanlarımıza sık sık konu edilen, istenmeyen kişiyle evlendirilme olayı yine intiharla sona ermiştir.

13. CAN ŞENLİĞİ (Abbas Sayar)

Yıllarca eşekçilik yapmış, eşekle yük taşımış, yalnız yaşayan seksen yaşındaki Hüseyin Ağa, yalnızlıktan kurtulmak ve sosyal hayata katılmak için yaşlı, dul bir kadınla evlenir.

⁹⁰ a.g.e. s.305

Şehirdeki evine sahip çıkan oğlundan eve karşılık alacağı parayı alamayınca, yeni karısının da küçümseyişlerine katlanamaz ve kurtuluşu, şehirdeki eviyle birlikte kendini yakmakta bulur. Böylece evini oğluna yar etmediği gibi karısının küçümseyişlerinden kurtulmuş olur.

“Can Şenliğim dediği bir eşekle dostluğunun anlatıldığı yapıtta işlevi bitmiş, işe yaramaz olmuş bir insanın yalnızlığı, sorunları, çevreden gördüğü horlanma sergilenir.”⁹²

14. TUTUNAMAYANLAR (Oğuz Atay)

Genç mühendis Turgut Özben, yakın arkadaşı Selim Işık'ın kendini bir tabancayla vurduğunu gazeteden öğrenir. Selim'in diğer üç arkadaşından (Süleyman Kargı, Esat, Metin), sonra Selim'le ilişkisi olan Günsel adındaki kızdan bu intiharın sebeplerini araştırır. Dördü de verdikleri bilgilerle Selim'in hayatının bilinmeyen yönlerini aydınlığa çıkarırlar. Selim son günlerinde bir “Tutunamayanlar Ansiklopedisi” hazırlıyordu; orada kendisine de bir madde ayırmıştı. Özellikle bu ansiklopedi, araştırmaları sırasında Turgut Özben'e kendi benliğini tanımada yardımcı olur: O da tutunamayanlardan biridir; o güne kadar kendisini birtakım töreler, alışkanlıklar yönetmiştir. Turgut Özben bunlardan kopar, evinden ayrılır, bir trene binip gider, gözden kaybolur.

Selim'in güncesinden ve mektuplarından, ayrıca “Tutunamayanlar Ansiklopedisi” nde kendisine ayırdığı maddeden, kendisinin de tutunamayanlardan olduğu ve bundan dolayı intihar ettiği anlaşılıyor.

“Tutunamayanlar'ın ana konusu, sınırlı ve tekdüze orta burjuva hayatının, sanatçı ruhlu kişiler için nasıl itici olduğudur.”⁹³

Tutunamayanlar romanı, kendinden önceki romanlardan anlatım tekniği bakımından ayrılır; “Anlatım tekniği bakımından Türk romanında bir aşamadır.”⁹⁴ “Tutunamayanlar 19.

⁹¹ Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, c.II, Cem Yay. İstanbul-1987, s.317

⁹² *a.g.e.* c.1, s.265

⁹³ Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, s.187

⁹⁴ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.II, İletişim Yay, İstanbul-1994, s.210

yüzyıl gerçeklerine sırtını dönmüş, bir ayağı modernistlerde bir ayağı post-modern bir roman.”⁹⁵

15. TEHLİKELİ OYUNLAR (Oğuz Atay)

Yüksek öğrenim görmüş, otuz beş yaşlarında Hikmet, çevresinin kurduğu düzene uymaya çalışmış “oyunun kuralına göre oynamak” istemiş, bunu başaramayınca da, karısından ayrılarak bir gecekonduya yerleşmiştir. Orada dost olduğu emekli bir albayla oyunlar yazmayı dener. Başarısızlığın suçunu diğer insanlara, onların düzenine yüklemekte, suçluların “burnundan getirmek” istemektedir. Gecekonduda boyuna hayal kurar, gerçek dışı bir hayat sürer. Albayla birlikte yazmaya çalıştığı oyunlar, eski anılarına dayanmaktadır; gerçek dışı olukları ve yeniden istediği gibi oynayabileceği için sever bu oyunları. Ama asıl hayatı; çocukluğu, aşkları ve evliliği oynanmış, bir kez daha oynayamayacağı oyunlardır. Hikmet, yazmak istedikleri hep yarınlara kaldığı, kendini boş hayallere kaptırdığı için, bu kargaşadan kurtuluşu intihar etmekte bulur.

Hikmet’in durumu, Orhan Hançerlioğlu’nun “Oyun” romanındaki Halim’in durumuna benzemektedir. Gerçek hayattaki zorluklardan ve haksızlıklardan bunalan Halim, kendisine bir hayaller dünyası kurmuştu; Hikmet de aradıklarını yazdığı romanlarda bulmaya çalışır. Fakat, her ikisine de bu hayaller yeterli gelmeyecek ve onları intihara sürükleyecektir.

16. 47’LİLER (Füruzan)

12 Mart dönemini konu edinen romanlardandır. ⁹⁶

“47’liler, çoğunluğu 1947 doğumlu bir kuşağın öğrenci olayları ve anarşiye karışmış, ardından tutuklanarak işkenceyle sorguya çekilen gençlerin hayat hikayelerinden örülür bir roman.” ⁹⁷

Başöğretmen Selahattin Kozlu, eşi ilkokul öğretmeni Nüveyre ve çocukları Seçil, Emine ve Kubilay beş kişilik bir ailedir. Ailenin büyük kızları Seçil, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Filolojisi bölümüne devam ederken ünlü ve zengin bir avukatla

⁹⁵ a.g.e. s.199

⁹⁶ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.III, İletişim Yay. İstanbul-1994, s.13

⁹⁷ Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, s.41

evlenir, İzmir'e yerleşir, iki çocukları olur. Ailenin diğer kızı Emine de İstanbul'da okur. Siyasi olaylara karışır, tutuklanır, işkence görür. Neden sonra, salıverildiği günün gecesi gelen bir telgrafla İzmir'deki ablası, daha önce kendini iki kez öldürmeye kalkmış ve kurtarılmış olan Seçil'in intihar ettiği haberini alır.

Üniversite öğrenimi görmüş, kültürlü biri olan Seçil, ünlü ve zengin bir avukatla evli, iki çocuğu olmuş, mutlu olması için bütün şartlar lehinde olduğu halde istediği mutluluğu bir türlü yakalayamamış, iki defa teşebbüs ettiği intiharda üçüncüsünde başarılı olmuş, çok arzu ettiği ölüme ulaşmıştır.

Durali Yılmaz, 47'liler için, "nesilleri birbirine düşürücü, kin ve öfke romanı" yorumunu yapar.⁹⁸

17. HAŞHAŞ (Lütfü Kaleli)

Afyon kaçakçılığı yapan Hurşit Ağa, jandarmalarla çatışmaya girer. Hurşit Ağa'nın adamı Pala Mahmut vurulur, şoför Ahmet yakalanır, on beş yıla hüküm giyer. Hurşit Ağa'nın kalpsizliği yüzünden Ahmet'in karısı, iki çocuğuyla birlikte kendini ve evini yakarak intihar eder.

18. PANSİYON HUZUR (İrfan Yalçın)

Beyoğlu'nda bir apartmanın bir dairesini kiralayan İnci, dairenin iki odasını, ev sahibinden habersiz, pansiyon vermektedir. Pansiyonerlerden biri kitapçı Arif, biri İktisat Fakültesi'nde öğrenci Umut, bir diğeri de Anadolu'da dikiş öğretmenliği yapmış ve 1970'te sağlık nedeniyle görevinden ayrılmış olan Ayla'dır. İnci, bir gece yarısı Ayla'yı kovar, Umut'u da komünist diye (belki para verirler düşüncesiyle) ihbar eder ve görevliler delikanlıyı götürürler. Kadının bu densizlikleri üzerine Arif de pansiyondan ayrılır. Üç gün sonra İnci intihar eder, parayla tutulan dört işsiz adamın yardımıyla gömülür.

⁹⁸ Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum*, s.127

19. BİR GÜN TEK BAŞINA (Vedat Türkali)

Konusu 27 Mayıs 1960 öncesi öğrenci olaylarının başladığı günlerde geçen romanda, orta yaşlı bir aydın insan Kenan'la bir üniversite öğrencisi olan Günsel'in aşkı çevresinde küçük burjuva aydınının dramı sergilenmektedir. Romanın sonlarında Kenan intihar eder.

“Bir aşk romanı denebilir Bir Gün Tek Başına için, ama sadece aşk romanı değil. Bir burjuva aydını denebilir Aydın için, ama sadece bir küçük burjuva aydını değil. Sosyalist bir devrimci genç denebilir Günsel için, ama sadece sosyalist bir devrimci genç değil.....”⁹⁹

Fethi Naci, Bir Gün Tek Başına'daki roman kahramanının (Kenan) intiharı, okuyucuyu alabildiğine derinden etkileyip sarstığı halde, İrfan Yalçın'ın Pansiyon Huzur'undaki roman kahramanının (İnci) intiharının hiç mi hiç ırgalamadığını belirtiyor.¹⁰⁰

20. MAHMUDO İLE HAZEL (Ömer Polat)

Tütün kaçakçılığından dönerken, jandarmalarla girdikleri silahlı çatışmada jandarmaların vurulması üzerine suçlu duruma düşen ve çareyi köyü terk ederek eşkiya olmakta gören Mahmudo'yla karısının eşkiya oluşlarının anlatıldığı bir romandır.

Mahmudo, köyünden kaçıp Musto Ağa'nın köyüne gider ve evine misafir olur. Musto Ağa, Mahmudo'ya iyi davranır. Musto ağa'nın hanımlarından Zeyno, Mahmudo'ya gönül yakınlığı duyar, fakat ondan beklediği ilgiyi göremez. Yaptığından çok utanan Zeyno, kendini asarak intihar eder. Mahmudo daha sonra karısıyla dağlara çıkarak eşkiya olur.¹⁰¹

Bir yasak ilişki isteği daha intiharla son bulmuştur.

⁹⁹ Fethi Naci, *Türkiyede Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yay. İstanbul-1990, s.238

¹⁰⁰ a.g.e. s.381

¹⁰¹ R.Kaplan. *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, s.282-283

22. GÖÇÜK (Levent Ağralı)

Konu, madenkömürü galerisinde mahsur kalan beş işçinin üç gün süren tutsaklığıdır. Bunlardan Recep hemen ölmüştür. Sağır Ali, ayağı kırıldığı için baygındır. Arap Hüseyin şuurunu kaybetmiş, kımıldamaz ses vermez olmuştur. Kazmacı ustası Davut Çavuş ile beş yıldır maden ocağında işçi Halil, yaşama savaşını sürdürürler. Bir mezar kazıp Recep'in cesedini gömerler. Su sızıntılarının artması üzerine Sağır Ali ile Arap Hüseyin'i tavana askıya alırlar. Hava azalmakta, su yükselmektedir ve lambaları sönmüştür. Ailenin son erkeği olan Halil, kurtulursa muhakkak eski kan davasına kurban gideceği korkularının da artmasıyla direnme gücünü kaybeder ve kendini asarak intihar eder. Karanlıkta, bu intiharın neden sonra farkına varan Davut Çavuş da ümitsiz ve çaresiz bir şekilde canına kıymayı düşünürken, kurtarma ekipleri galeriye ulaşır.

23. CEHENNEM KRALİÇESİ (Selim İleri)

Belkıs'ın gönlü, evli ve yazar olan Mehmet'tedir. Mehmet de ondan hoşlanmaktadır. Bodrum'dan İstanbul'a döndükten sonra Mehmet'le karısı Semra'nın arası iyice açılır. Semra kendisi içkiye verir. Arkadaşlarıyla bir toplumcu kültür dergisi çıkarmaya karar veren Mehmet, üniversitedeki asistanlığından ayrılır. Fakat, az sonra arkadaşlarıyla anlaşmazlığa düşer, bu arada karısı da onu yüzüstü bırakır. Yapayalnız kalan Mehmet, bir türlü okuyup yazamaz. Aylaklık, yalnızlık ve umarsızlıkla bunalıma girer, sonunda intihar eder

İKİNCİ BÖLÜM

VAKALARINDA İNTİHARIN YOĞUN İŞLENDİĞİ ROMANLAR

1. AŞK-I MEMNU (Halit Ziya)

Aşk-ı Memnu'daki Bihter, eğlence düşkününü dul bir kadın olan Firdevs Hanım'ın iki kızından küçüğüdür. Karısı bir süre önce ölmüş, kırk beş-elli yaşlarında varlıklı ve kibar bir adam olan Adnan Bey'le, sadece zenginliğini düşünerek evlenen Bihter, Adnan Bey'den çok gençtir. Adnan Bey'in Nihal isminde bir kızı ve Bülent isminde bir oğlu ile yeğeni Behlül vardır. Maddi ihtişam Bihter'i tatmin etmez ve aradığı sevgiyi kocasında bulamayınca gönlünü Behlül'e kaptırır. Yaşadıkları yasak aşktan çabuk bıkan Behlül, gözünü Nihal'e dikmiştir. Nihal'le Behlül nişanlanır. Bu evlilik gerçekleşmek üzereyken Bihter'le Behlül'ün yasak aşkları açığa çıkar. Bihter intihar eder, Behlül kaçır. Şimdi, yanlış bir evlilik yapan Adnan Bey'le mutsuz kızı Nihal yine eski yalnızlıklarına dönerler.

Aşk-ı Memnu üzerine çok söz söylenmiştir. Pek çok edebiyat tarihçisi, bilim adamı ve eleştirmen Halit Ziya Uşaklıgil'i gerçek manada romanımızın ilk ustası, Aşk-ı Memnu'u da ilk romanı olarak görür. Fethi Naci, “ Edebiyat Tarihi açısından değil, Edebiyat açısından Aşk-ı Memnu'u ilk Türk romanı olarak sayabiliriz.”¹⁰²

“ Aşk-ı Memnu bir macera romanı değil, bir psikolojik romandır. Ayrıca şahıslar arasındaki münasebetler ve şahsiyetlerin teşekkül sebepleri üzerinde teferruatlı olarak durulmasından dolayı bir karakter romanıdır.”¹⁰³

¹⁰² Naci, *Türkiyede Roman ve toplumsal Değişme*, s.504

¹⁰³ N. Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı*, s.49

Tanpınar, “ Aşk-ı Memnu küçük bir aile cehennemidir.” diyor ve bu romanı bir satranç oyununa benzetiyor.

Romanda bir aşk karmaşası görülmektedir. “Bihter Behlül’ü, Behlül önce Bihter’i sonra Nihal’i, Nihal Behlül’ü, Beşir Nihal’i sever.”¹⁰⁴ Bu aşk karmaşasının ortasında Bihter bulunmaktadır ve intihar eden kişidir. Bunun için Bihter’i yakından tanımak faydalı olacaktır.

Bihter’in İntiharı:

Firdevs Hanım ve kızları “Melih Bey takımı” diye tanınmaktadır. Bunların giyime, eğlenceye, gezmeye düşkün bir yapıları vardır. Adnan Bey’den evlenme teklifi geldiğinde Bihter, aradaki onca yaş farkına bile bakmadan, bu teklifi kabul etmiştir. Çünkü, Adnan Bey’in zenginliği onu büyülemiştir. “Bihter için evlilik, Boğaziçi’nin en muhteşem ve zengin yalısının sahibesi olmaktır.”¹⁰⁵

Evlendikten sonra Bihter hayal kırıklığına uğrar. Adnan Bey’e büyük saygı duyar; ama tam olarak sevemez. Yine, içtenlikle yaklaşmak ve arkadaş olmak istediği Nihal’le önceleri iyi anlaşır; fakat sonradan daha çok Nihal’den kaynaklanan kıskançlıktan dolayı amansız bir düşmanlık başlar. Bihter’le Nihal’in birlikte çıktıkları bir alış-veriş dönüşünde, her istediği alındığı için , “Nihal Bihter’e sokuldu ve ta dudaklarının yanından, çenesinin üstünden öperek:

-Sizi bugün her vakitkinden çok seviyorum, dedi.”(s.113) şeklinde sevgi gösterisinde bulunur; fakat bu, bir daha tekrar etmeyecek ve araları bir daha düzelmeyecektir.

Bihter’in en çok korktuğu şey, annesine benzemektir. “Bunu yapmayacaktı, bir Firdevs Hanım’a benzemeyecekti. Bu anne!.. Hayatının sürekli bir yüz karasıydı... Kendi kendisine, içinden, annesine benzememek için yemin ederken aklına başka bir şey gelmiyordu: Ta küçüklüğünden beri Peyker’e ‘babasına benzer’, Bihter için ‘annesine çekmiş’ derlerdi.”(s.158)

¹⁰⁴ a.g.e. s.280

¹⁰⁵ Zeynep Kerman, *Halit Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili Unsurlar*, s.165

Bihter, başlangıçta kocasına sadıktır, ona ihanet etmeyi düşünmez, namuslu kalmak için çırpınır. Fakat, şartlar ve içinde bulunduğu durum ve yaradılışındaki eğilim, onu önüne geçilmez bir zorunlulukla, kocasını aldatan bir kadın yapar.¹⁰⁶

Berna Moran, Bihter'in üç aşamadan geçtiğini belirtir: "1) Genç kızlık emellerine kavuşacağı umuduyla zengin Adnan Bey ile evlenen ve görevini yapmaya çalışan Bihter.

2) Hayal kırıklığına uğradığı için mutluluğu yasak bir sevgide bulan Bihter. 3) Bıkıldığını ve terkedildiğini anlayarak kıskançlıkla boğulan ve intikam için herşeyi yıkıp intihar eden Bihter."¹⁰⁷

Bihter, evlilikten hayal kırıklığına uğrayıp, tantanalı ihtişamdan da aradığını bulamayınca eksikliğin sevgide olduğunu anlar. "Sevmek, sevmek istiyordu. Hayatında yalnız bir bu eksikti. Ne var ki hayatta her şey bundan başka bir şey değildi: Sevmek!.. Evet, bütün mutluluk yalnız bununla elde edilebilirdi."(s.159). Artık gözündeki zenginlik, yerini mütevaziliğe bırakmaktadır. "Küçük, sefil, çıplak bir oda; demir bir karyola, beyaz perdeler, iki hasır iskemle... İşte yalnız bu kadarcıkla yoksul bir sevişme odası; ama sevmek, Yarabbi, sevmek istiyordu. Ateşler içinde, delice bir aşk ile sevecek ve mutlu olacaktı."(s.159). Bu duygular içerisinde, vücudunu tamamen çıplak görmek isteyerek bir ayna karşısında soyunur ve uzun bir seyredişle kendine bakar.(s.160-165). "Vücudunun aksini seyreden Bihter, bu cehennem hayatı yaşayan vücuda acır."¹⁰⁸ Evliliğinden pişmanlık duymaya başlar. "Bu aynanın karşısında Bihter, yanıldığını evliliğin sevgiye dayandığını inkar ettiği için yanıldığını anlar. Peyker ve küçük gördüğü eniştesi haklıdır. Her şeye sahiptir ama hayatın özü, manası, her şeyi demek olan 'aşk'tan yoksundur."¹⁰⁹

Bihter, bu duygularla, daha önce önemsemediği ve çapkın olarak gördüğü Behlül'e karşı bilinç dışı uyanan, kendini sevdiği erkeğe verme isteği¹¹⁰ ile bir akşam üstü, bir sebeple Behlül'ün odasına girdiğinde kendini ona teslim eder.

¹⁰⁶ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.I, s.73

¹⁰⁷ a.g.e. s.73

¹⁰⁸ Kerman, *Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili Unsurlar*, s.115

¹⁰⁹ a.g.e. s.117

¹¹⁰ Olcay ÖnerToy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, KTB Yay. Ankara-1995,s.128

Behlül, eğlence ve kadın peşinde koşan, geleneksel değer yargılarını yitirmiş, yeni değer yargılarından yoksun, yüzeysel bir batılılaşmanın yarattığı tipik bir gençtir.¹¹¹

Bihter'in korktuğu başına gelmiş; istemediği halde kocasına ihanet etmiş, istemediği halde annesi Firdevs Hanım'a benzemiştir. "Artık talihsiz, talihsizliğine acınacak bir kadın değil, bir daha silinmeyecek bir lekeyle kirlenmiş sefil, murdar bir yaratıktı. Sonunda işte büsbütün Firdevs Hanım'ın kızı olmuştu."(s.193)

Bihter, bu olaydan sonra da Behlül'ü sevmediğini düşünür. "Behlül'ü sevmiyordu. Hayır, bundan güvenliydi. Çapkın bir çocuktan başka bir şey olmayan bu adam için aşka benzer hiçbir şey duymamıştı."(s.193)

Bihter, "şimdi özbenliğinden öğreniyordu. Hayattan, her şeyden öğreniyordu."(s.194). Çektiği vicdan azabından kurtulmak için, gidip kocasına itirafta bulunmayı düşünür. "-Biliyor musunuz, ben size layık değilim? Ben aşağılık bir yaratığım. Firdevs Hanım'ın kızıyım. Bırakınız beni gideyim, annemin yanına, ben yalnız oraya layıkım. Ne var ki siz de düşünmeli değil miydiniz? Niçin gidip de bir Firdevs Hanım'ın kızını almak istediniz?.."(s.195). Fakat, bunu söylemek için kendinde güç bulamaz. Düşüncesindeki bu sözlerden de anlaşılacağı gibi Bihter'in artık Firdevs Hanım'ın kızı olduğunu kabullenmeye başladığı görülmekte ve düşmüşlüğü Firdevs Hanım'ın kızı olmasına bağlamaktadır. Hatta, Firdevs Hanım'ın kızı olduğunu bildiği halde, kendisini aldığı için, kocasını suçlamaktadır.

Bihter, karmaşık duygular içerisinde. " Başka bir gün Behlül'ün Bihter'i odasına götürerek onu sevdiğini söylemesi, sevmek gereksinimi duyan Bihter'in duygularını değiştirir."¹¹² Behlül'ü sevdiğini itiraf eder: " Artık kendi kendisine itiraf ediyordu ki Behlül'ü seviyor." (s.205). Bundan sonra Bihter bir maceraya atılarak Behlül'le sık sık birlikte olur.

Bu arada Bihter, evin gerçek sahibinin kendisi olduğu zevkini tattırmayan Nihal'le bir türlü anlaşamamakta ve araları gittikçe açılmaktadır.

¹¹¹ Naci, *Türkiyede Roman ve Toplumsal Değişme*, s.63

¹¹² ÖnerToy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, s.129

Behlül, Bihter'le yaşadığı bu yasak aşktan kısa zamanda bıkar ve Beyoğlu hayatında yeni maceralara döner. “ Zira Behlül mizaç itibariyle yeknesak, düzenli, adeta evliliğe benzer bir aşk münasebetine uzun süre dayanacak bir insan değildir.”¹¹³

Firdevs Hanım'ın planlarıyla Behlül'le Nihal'in nişanlanmalarına karar verilir. Bihter, bu nişana sıcak bakmamaktadır ve bunu engellemeye çalışır. Bu amaçla annesine başvurur: “ Bu evlilik düşüncesini Adnan Bey'in kafasına siz soktunuz; yine sizin çıkarmaklığınız gerekiyor.” (s.372). Fakat, aralarında sert tartışmalar olur ve Firdevs Hanım bu isteği reddeder. Bihter kıskançlığını itiraf eder: “ - Lakin, Yarabbi!.. Anlasanıza, ölüyorum. Onların gözümün önünde seviştiklerinden, gözümün önünde... Ben işkenceler içerisinde kıvranıken, onların mutluluklarından ölüyorum...” (s.375).

Bihter, bu kıskançlığından dolayı, kendisi de feragatta bulunup, Behlül'ün köşkten ebediyen ayrılmasını istemektedir.

Ada'ya dinlenmeye giden Nihal, bir şeylerden şüphelenerek aniden köşke geri dönmüştür. Bihter, Nihal'in her şeyden haberi olduğunu tahmin eder ve bunu annesine de söyler: “- Çok iyi biliyorum ki Nihal'in hepsinden haberi vardır!..” (s.382).

Bihter, etrafı araştırırken Behlül'le karşılaşır. Aralarındaki gizli konuşmalardan sonra, Behlül'ün: “ - Bu gece geleceksiniz.” (s.385) sözünü duyan Nihal, bayılarak merdivenlerden düşer ve Bihter'le Behlül'ün ayaklarının yanına yığılıverir. Daha önce de baygınlıklar geçiren Nihal'i babası Adnan Bey odasına götürür ve kızıyla yalnız kalır. Adnan Bey, bütün olup bitenleri Beşir'den öğrenir.

Beklenmeyen bu olaydan sonra Behlül de Bihter'i suçlayarak köşkü terk eder. Önce, her şeyi kocasına itiraf etmeyi düşünen Bihter, buna cesaret edemez ve ölümü düşündür. Bu düşünceyle kocasının odasına gidip, küçük dolabın çekmecesinden tabancayı alır ve kendi odasına giderek kapıyı sürgüler. Her zaman duygularına yenik düşen Bihter, bir süre tereddüt geçirdikten sonra intihar eder. “ Kendisini aldatmak isteyen bu hayın şeyi silkip atacaktı,

¹¹³ Kerman, *Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili Unsurlar*, s.122

ölmeyecekti; bu güzel, genç, nefis kadın yaşayacaktı... Sonra birden, artık kırılmaya hazır, çatırdayan kapının karşısında, bileğinin direnişine bir dermansızlık geldi. Sanki onu bir güç büktü, yendi... Sonunda o siyah ağız kıvrıldı, bir yılan hayınlığıyla, karanlıkta o çok acı aşk yarasıyla sızlayan noktayı buldu.” (s.393).

“Bihter ancak bu aşamada annesinden ayrılmış olur. Genel olarak iradenin denetiminden geçici ve birdenbire çıkılması durumunda ortaya çıkan intihar olayının, Bihter’de, verdiği kararı uygulaması bakımından tersine olarak, irade-yaşama isteği mücadelesinin, birincinin lehine sona ermesi biçiminde belirdiği görülüyor. Çünkü romanın başından beri davranışlarında duygularına yenildiğini gördüğümüz Bihter’de yaşamına son verecek bir davranışta bulunabilmek büyük bir irade gücü ile gerçekleşebilir. Böylece, romanda intihar olayı gerçekte olduğunun aksine bir durum olarak verilmiş oluyor. Kimi aksaklıklara karşın Bihter’de hatalı olduğunu bildiği halde, sevme gereksinimini karşıladığı için yasak bir aşk sürdüren, bu aşkı yitirme korkusu içinde yaşayan, yitirdiğini anlayınca, kendi yerine mutluluğa kavuşacak olanın mutluluğuna engel olmak için her türlü felaketi göze alan bir kadın psikolojisi başarılı olarak verilmiştir.”¹¹⁴

Tanpınar’ın, “Küçük bir aile cehennemidir.”¹¹⁵ dediği *Aşk-ı Memnu*’da herkes saadeti aradığı halde, hiç kimse mesut olamamıştır.

“ Bihter’in sonu da, nedenleri değişik de olsa, *Madam Bovary*’nin, *Anna Karenina*’nın sonudur.”¹¹⁶

2. SEVDA PEŞİNDE (Hüseyin Rahmi)

Sevda Peşinde romanı, gazetelerde çıkan genç ve güzel bir kadının intihar haberiyle başlar ve geriye dönülerek anlatılır. Nezihî’nin karısı Aynınur Hanım, bir gün, çocukluğunda okula giderken uzaktan tanıdığı Ali İlhamî ile karşılaşır; kendisine rahat bir hayat sağladığı ve

¹¹⁴ ÖnerToy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, s.131

¹¹⁵ Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s.276

¹¹⁶ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.I, s.79

bir çocuğu olduğu halde kocasına ısınamadığını anlamış ve ondan birdenbire soğumuştur. Aynınur Hanım Ali İlhami ile buluşmaya başlar ve kocasına ihanet eder. Yasak aşkı çıkmaza girince de intihar eder, ardından Ali İlhami de, onsuз yaşayamayacağını anlayarak, intihar eder.

Sevda Peřinde romanının konusu, Hüseyin Rahmi'nin bir diğer romanı olan Muadele-i Sevda ile benzerlik göstermektedir. Bu romanda, ailesinin zoruyla sevmediği bir adamla evlendirilen Bedia, başka bir kadınla evli bulunan sevgilisi Fatin'le dūřüp kalkmakta mahzur görmez ve bu hareketini ailesinin zoruyla evlendirilmiş olmasını ileri sürerek meşru göstermeğe çalışır.¹¹⁷ Fakat bu romanda intihar olayı görülmez.

Aynınur Hanım'ın İntiharı:

Sevda Peşinde'nin Aynınur Hanım'ı ile Aşk-ı Memnu'nun Bihter'i arasında ortak yönler görölmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Her ikisi de zengin kişilerle evlidir.
- Her ikisi de bir müddet sonra kocalarını sevmediklerini anlar.
- Her ikisi de yeni sevgililerle yasak aşk yaşarlar.
- Her ikisi de yasak aşkın başlangıcında yaptıklarının iyi bir şey olmadığını anlayıp bundan vazgeçmek istemişler; fakat becerememişlerdir. Aynınur Hanım, Ali İlhami Bey'le Heybeli çamlıklarındaki gizli buluşmalarından sonra kocasına fenalık ettiğini düşünür ve pişmanlık duyar. Bunu arkadaşı Seza'ya yazdığı onikinci mektupta şöyle ifade der: “ Fenayım. Çok fenayım. Beni bu dertten kurtarması için Allah'a yalvardım. Namaza başladım. Beş vakitte yana yana dua ediyorum. Yüreğimin çıra gibi yandığını duyuyorum.

... Henüz büsbütün kirlenmiş bir kadın değilim. Kurtulabilirim. Bunu ümit ediyorum. Kalbimdeki bu sükuneti Tanrı'nın bir ilhamı gibi kabul ederek İlhami ile ilişkimi kesmeğe karar verdim.”(s.150).

Bihter de Behlül'le olan ilk birlikteliğinden sonra, bir daha silinmeyecek bir lekeyle kirlenmiş sefil, murdar bir yaratık olduğunu düşünür: “ ... kendisinden iğrenilecek bir vücuttan

¹¹⁷M. Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.I, s.472

kaçarcasına kaçmak istiyordu. Ama niçin böyle olmuştu? Bu günahı bağışlatacak bir sebep de bulamıyordu. Behlül'ü sevmiyordu. Hayır, bundan güvenliydi.”(s.193).

- Her ikisi de başlangıçta pişmanlık duysalar da, yasak aşkı yaşamaya devam etmişlerdir.
- Her ikisi de yasak aşklarını uzun müddet kocalarından gizleyebilmişlerdir.
- Her ikisinin de yasak aşkları intiharla sona ermiştir.

Aynınur'la Bihter'in en belirgin farklı yönü şudur: Bihter'in Behlül'e olan aşkı tek yönlü sayılabilir; çünkü Behlül, Bihter'den sıkılmaya başlamış, Nihal'le nişanlanmış, başka kadınlarla düşüp kalkmaya başlamıştır. En önemlisi ise yasak aşkın ortaya çıkmasıyla Bihter intihar ederken Behlül kaçıp gitmiştir.

Aynınur Hanım'ın Ali İlhami Bey'le olan aşkı ise karşılıklıdır. Her ikisi de birbirlerini samimi bir aşkla sevmektedirler. Bu aşk her ikisini de aynı sonuca götürmüştür.

Aynınur Hanım intihar edince, Ali İlhami “Ahretten Bir Ses” imzasıyla yazıp, Nezih Bey'e bıraktığı mektupta, “Bu mektubun elinize geçtiği saatta sizi şimdiye kadar çok rahatsız eden sevda ateşimi denizin soğuk suları örtmüş olacak. Ölüm yolunda ben Aynınur'a uydum, ardından gidiyorum. Artık bu dünyada sizi rahatsız edecek ne kaldı?..”(s.234) diyerek kendi intiharını ilan etmiştir.

Görüldüğü gibi, bu romanda iki intihar olayı vardır. Her ikisi de yasak aşklarının kurbanları olmuşlardır.

Aynınur Hanım'ın intiharının temelinde, onun Nezih Bey'le görücü usulü ile evlenmesi yatmaktadır, denebilir. Sevda Peşinde; “Genç kızların zorla evlendirilmelerinin yarattığı mutsuzlukların ve sonu intihara varan ihtiyaçlarının hikayesidir.”¹¹⁸

Romanın, intihar eden ikinci kahramanı olan Ali İlhami ise Aynınur Hanım'ı samimi bir aşkla sevmiş ve ona karşı duygularında (Behlül'de olduğu gibi) hiç bir değişiklik

¹¹⁸ Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıs Kadrosu*, KB. Yay. Ankara-1993, s.172

olmamıştır. “Aynınur’a karşı son derece, nazik, mültefit olan ve roman boyunca bu tavrını bir an olsun değiştirmeyen İlhami, Foster’in deyimiyle tam ‘düz-flat’ bir tiptir.”¹¹⁹

4. DUDAKTAN KALBE (Reşat Nuri)

Bir aşk romanı olan Dudaktan Kalbe, birbirinden farklı büyük küçük bir sürü aşka dair olaylardan oluşmuştur.

“Çocukluğu sıkıntılar içinde geçen Hüseyin Kenan mühendistir. Avrupa’da müzik öğrenimi de görmüştür. Bestekardır ve iyi keman çalar. Paşa dayısının misafiri olarak İzmir’de bulunurken Bozyaka bağlarında Kınalı Yapıncak adını taktığı on dört, on beş yaşlarındaki Lamia ile tanışır. Lamia da annesi babası ölünce amcasının yanında kalmaktadır. Kenan, sevdiği Lamia’yı İzmir’e ikinci gelişinde tekrar götür, bir gençlik günahı işleyince de ona kendisini amcasından resmen isteyeceğini söyler; fakat Cavidan isimli bir prensesle evlenmek üzere. Lamia, Kenan’ın vazife hissinden gelme evlenme teklifini reddeder. Hamile olduğu anlaşılan Lamia Kütahya’da bir akrabasının yanına gönderilir. Kızını orada doğurur ve yaşlı bir binbaşıyla orada evlenir. Kocasının yeğeni doktor Vedat Kütahya’ya sürgün gelmiştir. Lamia, Kenan’ın prensesle evlendiğini Vedat’tan öğrenir. Doktorla aynı odada bir kömür çarpmasına uğramaları, dedikodulara yol açar. Binbaşı Lamia’yı boşar. Doktor Vedat bundan kendisini sorumlu tutarak Lamia’ya evlenme teklifinde bulunursa da o bunu kabul etmez ve kızıyla İstanbul’a gelir. Bir süre sonra Vedat da İstanbul’a döner. Vedat’la Kenan arkadaşlıklar. Kenan, evliliğinde mutlu olamamış, karısından ayrılmıştır. Kenan bir gün Vedat’ın muayenehanesinde Lamia ve çocuğuyla karşılaşır. Kenan onları görünce yeni ümitlere kapılır, fakat Lamia, daha önce reddettiği Vedat’ın evlenme teklifini kabul eder. Vedat, Kenan’a Lamia’yla nişanlandığını haber verir. Tekrar ümitsizliğe kapılan Kenan, kızı Mebrure’yi Bebek Bahçesi’nde son defa gördükten sonra İzmir’e Seydiköyü’ndeki kız kardeşine gider, annesinin mezarını ziyaret eder. Birkaç ay bir uzlet hayatı yaşadığı dayısının Bozyaka’daki bağında intihar eder.”

¹¹⁹ a.g.e. s.178

Hüseyin Kenan'ın İntiharı:

Hüseyin Kenan'ı daha iyi tanıyabilmek ve onu intihara sürükleyen sebepleri daha iyi tespit edebilmek için onun çocukluk yıllarına gitmek gerekir.

Hüseyin Kenan'ın annesi Melek Hanım zengin bir tüccarın kızıdır. On dört yaşındayken babasının ve ailesinin rızası olmadan Nail'le evlenir. Nail'in ud çalması ve ara sıra ziyaretlere, iştret alemlerine katılması ayrıca aradaki sosyal mevkiden kaynaklanan fark kabul edilemez. Ailesi Melek Hanım'ı ölmüş kabul ederek bir daha adını anmamaya karar verirler. Babası ölürken bile kızını görmek istemez ve malını dört oğlu arasında paylaşır.(s.17-18) Nail, eşini ve iki çocuğunu rahat ettirebilmek için çok çırpırır, fakat bir türlü aradığını bulamaz. Hırsızlık suçundan tutuklanır. Bunu kendisi de itiraf eder:

“-Başka türlü yaşamak imkansızdı... Çoluk çocuğum açlıktan ölecekti... diyordu.”(s.19). Nail, çocuklarının rahatı için, karısını kardeşleriyle barışması için zorlar. Babalarının ölümünden sonra zengin olan ve yükselen sadece Saip'tir. Saip, kardeşini kocasından boşanmak şartıyla kabul eder. Melek Hanım iki çocuğuyla Saip Paşa'nın konağına giderek sığıntı durumuna düşer. Hüseyin Kenan'ın çocukluğu bu ortamlarda geçer.

Kardeşini kabul etmekle birlikte, onu bir türlü affedemeyen Saip Paşa, Kenan'a da daima kötü gözle bakar. “Kenan, onun nazarında sefil, sefil bir hırsızın oğluydu. Terbiyesine ne kadar gayret edilse netice vermeyecekti. Mutlaka babası gibi olacak, hayatını hapisanede, hatta, ihtimal darağacında bitirecekti.”(s.21). “Böyle bir bakışla konaktaki yerini iyi bilen Kenan, çekingen ve ürkek bir çocuk olur. Azarlanmaktan, horlanmaktan korkar.”¹²⁰ Bir seferinde, Saip Paşa'nın yeleşinin sökülük cebinden kumaşla astar arasına kayan altın saati kayboldu sanılır. Kalfalardan biri, Kenan'ı dayısının oda kapısının önünde gördüğünü söyleyince, Saip Paşa, saatini mutlaka onun çaldığına inanır. “-Pek vakitsiz başladın küçük... Galiba babanı mutlaka rahmetle yadettirmeye azmin var... Hiç olmazsa üç, beş sene daha bekleyebilirdin... O vakte kadar bizde vurulacak vurgun kalmaz mı diye korktun! Adam, sen de... Babandan sana miras kalan altın bilezik sağolsun... Dünyada vurulacak enayi mi eksik?” (s.22). Kenan, dayısının bu zehir gibi sözlerine cevap vermiyor, yüzüne bakamıyordu.

¹²⁰ Hayber, *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışmaları*, s.294

Oğlunun durumu karşısında ıstırap duyan Melek Hanım'a Saip Paşa eski günleri hatırlatır: “-Kurdun çocuğu akibet kurt olur kızım...Bu kanun-ı tabiattır. Biz tevekkeli mi o kadar inad ettik. Görüyorsun ya, bize de ettin, kendine de...” (s.23). Kenan, dayısının baskısı karşısında babasından kalan altın saati getirerek dayısından, kaybolanın yerine bunu kabul etmesini ister. Bu esnada Saip Paşa'nın karısı kaybordu sanılan saati getirir. Bu duruma daha fazla dayanamayan Melek Hanım, ağabeyini çok üzdüklerini söyleyerek çocukları ile, babasının kendisine bıraktığı eve taşınır. (s.23-24)

Hem ağabeyinin gönlünü almak, hem de şehirde bulunan çocuklarını eğlendirmiş olmak için her sene bağbozumuna doğru Saip Paşa'nın Bozyaka'daki bağına giden Melek Hanım, hala eski mevkiinden kurtulamaz. Saip Paşa, Kenan'ın keman çaldığını öğrenince çok sinirlenir: “Akibet gürkzade gürk şevded...” (s.28.) diyerek, hırsızlık gibi çalgıcılığı da babasına dayandırır. “Bu çocuğa adam olmaz derken yalan mı söylemişim? Mektep hocalarından utanır oldum... Her görüşte şikayet ediyorlar... Heyamola ile sınıf geçiyormuş... O da benim hatırım için ha... Aklını kemana vereceğine derslerine verse ne olur? Amma, babasına hayrul'halef olmak lazım... Artık aklım kesti.... Yeğenim çalgıcı olacak, düğünlerde çingenelerle beraber keriz havası çalacak.” (s.28)

Çocukluk ve ilköğrenlik yılları böyle geçen Kenan, idadiyi bitirir. İstanbul'a mühendis mektebine gönderilmesine karar verilir.

Kenan'ın ilk gençlik aşkı da bu yıllarda belirmeye başlar. Onlar gibi, yazları, Bozyaka bağlarına gelen ve büyük bir mülkiye memurunun kızı olan Leyla'yı içten içe sevmektedir. Leyla da Kenan'ı sevmektedir. Kenan'ın İstanbul'a gitmesine iki gün kala son bir konuşmaları olmuştur. Bu konuşmada Leyla, kendisine mektup yazmasını, birkaç sene sonra mühendis olduğunda kendisiyle evlenmesini, annesinin kendisini istetmesini ve şimdilik nişanlanmalarını istemiştir. Buna çok şaşırarak Kenan, bilinmez sebeplerle, çok sevdiği halde, bunu kabul etmemiştir.(s.31). “Şimdi ağlama sırası ona geliyor, göz yaşlarını göstermemek için başını yana çeviriyordu. Leyla, ateş gibi yanan elleriyle onun bileklerini tutmuştu. Kendini bir an onun kollarına bırakmak ihtiyacıyla yanıyordu. Kenan, karasevdanın bütün çılgınlıklarına rağmen Leyla'yı bırakmış, ağlaya ağlaya oradan kaçmıştı. Bu izzetinesis sahibi büyük adam fedakarlığını yaptığı vakit on yedi yaşında bir çocuktan başka bir şey değildi.” (s.31)

“Kenan’ın bu ilk aşkı bir zaman sonra sönmüş, fakat izi , eseri gizli ve müzmin bir hüznün halinde senelerce devam edip gitmişti. Yirmi yaşına girdiği vakit büsbütün kapalı, sönük bir geç olmuştu.”(s.31-32)

Hüseyin Kenan, mühendis mektebini güçlkle bitirmiş; fakat buna karşılık kemanını çok ilerletmiştir. İstanbul’da belli başlı tanıklar olmadığı için memuriyet alamayan Kenan’a arkadaşları musiki hocalığı tavsiye etmişler ve rüştiye mekteplerinde birkaç ders, fakir mahallelerinde iki üç keman hocalığı bulmuşlardır. (s.33)

Kenan, mesleğinin ve sanatının yanlış anlaşılmasından ve kendisine karşı takınılan tavırlardan mustarıptır. Müdürlerden biri, çocukların sesleri yavaş çıkmasından şikayetçi olur ve bir gösteride koluna, beline okulun kırmızı yeşil kordelasını takmadığı, sokakta talebe taburunun önünde bağıra bağıra marş söyleyip kumanda vermektan imtina ettiği için görevine son vermiştir. Bir başka müdür de, oğluna yaptığı sünnet düğününde keman çalmadığı için darılmış, milli marşlar öğretmediği bahanesiyle hakkında soruşturma açtırmıştır.(s.34)

Hayal kırıklığına uğrayan Kenan, okullardaki dersleri bıraktıktan sonra evlerdeki derslere gitmekten daha çok rahatsız olur. “Her evin kapısını çalarken gözlerini yere indirir, kendi kendine: ‘Ah ne kadar düşüyorum’ diye tekrar ederdi.” (s.35). Bu iş, Kenan’ın haysiyeti, insanlığı kadar sağlığına da dokunur, vücudunu ve sınırlarını fazla yorar. Birkaç hava belleyip komşu delikanlılarına gösteriş yapmak isteyen mahalle kızlarına, süpürge tutmasını bilmeyen kadınlara keman öğretmek onun işi değildir. Zaman zaman işittiği öyle sözler olurdu ki, onu hem güldürür, hem üzer:

“Derse başlayalı iki ay oluyor... Himmet edin de şunu bir aya kadar bitirelim.”

“Öteki usta bize türküler, kantolar çalardı... siz niye çalmıyorsunuz?”

“-Şu çalgı ustalığı ne iyi şey... Bak, hem eğleniyor, hem para kazanıyorsun.”

.....

“-Sizi gözüm ısıyor... acaba nereden gördüm... Tellal Arif Efendi’nin düğününe gelen kemancı siz misiniz?”

“-Siz bekar mısınız? Neye evlenmiyorsunuz?..Elbet size de bir kız veren bulunur...”

“-Bayram şekerini ayırdıktı... Alık hizmetçi, yanlışlıkla bekçiye vermiş...”

.....

“-Kızın eski hocasının güzel sesi vardı... Hem çalar, hem söylerdi... Ders kızın zihnine daha kolay girerdi...”

“-Yay çekmek, sözüm ona çingenelere vergidir.”(s.35-36)

Böyle bir ortama daha fazla dayanamayan Kenan, kendisine teklif edilen yol mühendisliği göreviyle Kütahya'ya gider. Fakat orada da amir mevkiinde bulunan kimselerle anlaşamaz. Tahsil amacıyla Avrupa'ya giden arkadaşı Cevat'tan kendisinin de Avrupa'ya gitmesi konusunda mektup alır. Annesi, kocasından kalan evin dışındaki tek geliri olan dükkânı satarak oğlunun musiki eğitimi için Avrupa'ya gitmesini sağlar.

Avrupa'da dört yıl kalan Kenan'ın, “münzevi, ürkek ruhu yavaş yavaş açılmağa” (s.39) başlar. Kendisini çevresine sevdirebilir. Sanat kudreti umulmaz bir süratle inkişaf eder. Musikide önemli bir şöhret olmayı başarır.

“Talih, artık Kenan'a gülmeye başlamıştı” (s.39) Bir kaç sene önce yarı aç olarak gittiği Avrupa'dan bir şöhret olarak yurda döner. Bestelemiş olduğu, “şark noktrünleri” ni piyanodan gramofona kadar her çalgı, aylarca çalmıştır.(s.40) .

“Bir zamanlar onu basit bir çalgıcı olarak gören ve aile haysiyetine halel getirdiğini söyleyen dayısı Saip paşa böyle bir yeğene sahip olmanın gururuyla övünmeye başlar.”¹²¹ Saip Paşa, İstanbul'a telgraflar yağdırır; “Nur-i didesi medar'ı iftiharı Kenan'ı pek göreceği gelmişti.”(s.41). Kenan'da dayısının ısrarlarına dayanamayarak, kendisine “Kibirli, nankör” denilmemesi için hem de annesi ile kardeşini görmek amacıyla Seydiköyü'ne gitmeye karar verir.

Saip Paşa, Bozyaka'daki bağının bir köşesine yaptırdığı ve vali, defterdar, kumandan gibi özel misafirlerin ağırlandığı, merasim dairesi diye bilinen küçük köşkünü yeğeni için hazırlatmıştır. Konaktan bir oda takımı ile birlikte birde piyano getirtmiştir. “Hizmetçilere, çocuklara, şiddetli emirler veriyor, “Kenan Bey'i rahatsız ettiğinizi görmeyeyim... Mühim bir hava çıkarıyor... sessizliğe ihtiyacı vardır... Bütün dünya gazeteleri yine resmini yapacak, hatta bu köşkün resmini basacaklar... Adet böyledir” diyordu.”(s.47)

¹²¹ a.g.e. s.297

Kenan kendisi için hazırlanan bu huzur ortamında adeta daha önce yaşayamadığı çocukluk yıllarını yaşamaya başlar. Herkesin ilgisi üzerindedir. Bu arada Nimet Hanımla bir macera yaşamaya başlar. Nimet Hanım bir gün kendisinden kitap istemeye gelir. Kenan pervasızca onu yanağından öper. Nimet Hanım, asabi bir kahkahayla gülerek oradan uzaklaşırken Kenan şunları düşündür: “ -Hayat ne acaip şey...Vaktiyle şu karşiki ağaç kümesinin içinde Leyla’dan ayrılmıştım...Onu bir defa kollarıma alsam, senelerce mesut olacağımı biliyordum... bunu yapamadım... Mahrum, biçare bir genç çocuğun bu hareketi çirkin bir küstahlık olurdu... Şimdi adi bir sokak delikanlısı gibi hareket ettim, çardaktan bir salkım üzüm koparır gibi hiç tereddütsüz bir genç kadına sataşım... Kızıyor gibi göründü... Fakat eminim ki kızmadı... Demek muvaffakiyet her şeye hak veriyor.”(s.49). Başarının, yanında pek çok hak getirdiğini düşünür.

Bir gün Nimet Hanım, kendisinin Kınalı Yapıncak dediği on dört, on beş yaşlarındaki ufak tefek bir kız çocuğu olan Lamia’yı Kenan’la tanıştırır. Lamia, bağ komşuları Şükrü Bey’in yeğenidir, utangaç bir yapıya sahiptir, Nazım isminde bir mülazımla nişanlıdır ve o da Kenan Bey’in kemanını dinlemekten çok hoşlanmaktadır.

Nimet Hanım Lamia’yı çok sever, nereye giderse hep yanında götürür, adeta onu bir oyuncak gibi görür. “Seni Allah nazlı, şık bir oyuncak olsun diye yaratmış Lamia... Vücudunda, küçük yüzünde hiç ciddi bir şey yok... Hep oyuncak, hep süs... Sade alnın biraz ciddi görünüyor... İnce kaşlarının üstünde hafifçe kabarmış geniş bir alın... Fakat oraya da bu incecik saç kıvrımları musallat olmuş... Hatta bunlara saç demek bile doğru değil... Kuştüyü gibi ince, beyaz şeyler... İşte bu alnundaki ciddiyeti de onlar bozuyor.” (s.54).

O yaz mevsimini Kenan, Nimet Hanım’la yaşadığı gönül macerasıyla geçirirken yanlarında hep Lamia vardır. Kenan, bu küçük çocukta yaşının üstünde bir duygunun varlığını görür.

Sonbaharda İstanbul’a dönen Kenan, Prenses Cavidan’la nişanlanır. Yeni bir esere çalışmaya başlar. Yaz gelince Kenan yine Bozyaka’ya dayısının başına gider. Lamia’yı biraz daha büyümüş ve güzelleşmiş bulur. Kenan “-Kınalı Yapıncak çok değişmiş.... Güzel,

kocaman bir genç kız olmuş... Artık onunla eskisi gibi şaka etmeğe nasıl cesaret edilir?...” diyerek Lamia’ya latife yapar.

Kenan, Lamia’nın kendine olan zaafından yararlanarak onunla da gönül eğlendirmek ister. Onu biraz çocuksu bir sevgiyle biraz genç kızlığının vermiş olduğu çekicilikle öper. Lamia bu durum karşısında ağlayınca Kenan onu teselli etmeğe çalışır: “-Bunda ağlayacak bir şey yok Lamia... diyordu, bir öpücükten ne çıkar? Sen küçük bir çocuksun... Çocuklar öpülmez mi? Aklına fena bir şey gelirse ayıp olur. Bana darılmadın ya !..” (s.97)

Kenan daha sonra kendi kendisine şöyle düşünür: “Zavallı Kınalı Yapıncak... Ah, ben bu çocuğa ne kadar acıyorum... Halbuki hiçbir sebep yok... Ne söylersen, ne istersen hep ‘siz bilirsiniz’ diye cevap veriyor... Fakat ben de ne berbat adam oldum yarabbi!.. Bir genç kızla... hatta buna genç kız bile denmez... Bir kız çocuğuyla bu kadar oynamak fena, tehlikeli bir hareket... Adam, sen de... Görülüyor ki dünya böyle... Pislik, dünyanın kuruluşunda, bizim mayamızda... Herkesten iyi olacağım diye kendime işkence etmekte mana yok...” (s.98)

O günden sonra aralarında hiç bir aşka benzemez bir macera başlar. Kenan, Lamia’ya aşk konusundaki düşüncelerini şöyle açıklar: “Aşk size kalpte doğup ölen bir şey diye öğretiyorlar Kınalı Yapıncak... Ne fena, ne yanlış bir fikir... Aşkın kalple hiçbir alakası yok... Aşk, yalnız dudaklarda doğup yaşadıkça bir saadet olur... Onun dudaktan kalbe zehir gibi işlemesine meydan vermemeli... Ben çiçeklere ‘toprağın aşkı’ derim Kınalı Yapıncak... Onlar da toprağın dudağında birer öpüş olarak açılıp söntüyorlar. Hangisi toprağın kalbine girmeyi düşünüyor?” (s.105)

Lamia sürekli olarak Kenan’ın isteklerine uyar, fikirlerini destekler. Yine bir gece Kenan’ın kaldığı Merasim Köşkü’ne gider, ona karşı koyacak güç bulamaz her bakımdan teslim olur ve isteklerine boyun eğer.(s.111-112).

Kenan yaptıkları karşısında vicdan azabı duyar, nişanlısından ayrılmayı düşünerek Lamia’ya evlenme teklifinde bulunur. Kenan’ın her fikrini destekleyen her isteğine uyan Lamia bu teklife şiddetle karşı çıkar. “-Bakınız Kenan Bey... Bir şeyi anlamanız lazım... Ben, pek o kadar çocuk değilim. Hatta yaşım bile söylediklerinden biraz fazladır. Sonra birkaç gündür de düşündüm. Anlamanız lazım gelen şey şu... Ben, baştan çıkarılmış bir evlatlık

değilim. Her kız gibi basbayağı bir kızım. Yani kendime göre kafam da var, onurum da var... Birbirimizden hoşlandık. Aramızda bir şey geçti. İyi yaptım, fena yaptım. O bana ait bir şey. Niçin sevgili prensesinizden ayrılacakmışsınız. Demek istiyorum ki ben sizinle evlenmeyeceğim..." (s.115). Kenan bu beklemediği tepki karşısında çok şaşırır. Artık Lamia'yı acı ve ıstırap dolu günler beklemektedir.

Lamia, Kütahya'ya akrabalarının yanına gönderilir. Çocuğunu orada doğurur. Lamia hep "adı çıkmış" muamelesi görür. Sırrını kimseye söylemez, kendi kabuğuna çekilir ve kaderine razı olur. Dayısının kızı Mahmure'nin işlemiş olduğu suçu -yuvasının yıkılmaması için- üslenen Lamia, daha zor günler geçirmeğe başlar. Mahmure'nin kocası Rasih, Lamia'ya sarkıntılık yapıp onunla gönül eğlendirmek ister. Yine böyle bir gün evde kimse yokken Rasih, Lamia'ya sarkıntılık eder. Lamia, elinden kurtulup dayısının odasına sığınır. Rasih tekmeleyerek kapıyı kırar. Lamia şaşkınlıkla çekmecedan dayısının tabancasını alarak Rasih'i öldürür.(s.141-154)

Mahkemeler sonucu masumiyeti anlaşılan Lamia, adeta hayata küsmüştür ve onun tek düşüncesi kızı Mebrure'nin mesut olmasıdır. "Benim bu yaşta gönlüm ihtiyarladı... Benim için gece, gündüz, yaz, kış hepsi bir... Hiç bir şey istemiyorum... Küçüğümden başka bir şey düşünmüyorum... Hayat benim için bitti... Mebrure mesut olursa ben de mesut olacağım... Genç bir adamla evlenmeyi aklımdan geçirmiyorum... Ben haldeki bir kadını kim ne yapsın?.. Hem genç adam, karısından aşk bekler... Halbuki benim gönlüm şimdiden sönük..."(s.167). Lamia bunları söylediğinde henüz on dokuz yaşındadır. Emekli binbaşı Kemal Bey'in evlenme teklifini kabul eder. "Bir zamanlar ben de genç oldum... Ben de başkaları gibi sevdim... Hala da seviyorum. Fakat sevdiğim benim için öldü... 'O'nu artık görmeyeceğim... Kocam genç yahut ihtiyar... güzel, çirkin olmuş bana ne... Değil mi ki iyi, namuslu bir insan... Bana yeter de artar bile."(s.167). Bu düşüncelerinden Kenan'ı hala sevdiği, fakat onu unutmak istediği anlaşılmaktadır. "Bu evlilikten Lamia manen değilse bile maddeten rahata ve huzura kavuşur."¹²²

Kemal Bey'in yeğeni doktor Vedat, Kütahya'ya sürgün edilir. Kemal Bey'in yanına gelip giden Vedat'la Lamia arasında dedikodu çıkınca Kemal Bey karısını boşar.(s.199) Vedat

¹²² a.g.e. s.301

bundan kendisini sorumlu tutar ve Lamia'ya evlenme teklifinde bulunursa da Lamia bunu kabul etmez.(s.203) Kısa aralıklarla her ikisi de İstanbul'a giderler.

Kütahya'da kaldığı sürede Lamia'nın Kenan'ı hala sevdiğini gösteren iki olay vardır: Bunlardan birincisi, Makbule'nin evinde tozlu bir plak kutusunda Kenan'a ait Bir plak bulur. Lamia bu plağı uzun müddet, eski günlerinin hatırası içerisinde dinler. (s.137-138) İkincisi ise, Vedat'ın Kenan'ı tanıdığını söylemesi üzerine Lamia'nın sürekli olarak, türlü sebeplerle, Kenan hakkında malumat almaya çalışmasıdır. Hatta Kenan'ın Prenses Cavidan'la evlendiğini Vedat'tan öğrenir.(s.179-181).

Vedat İstanbul'da bir muayene açmış ve Lamia'yla zaman zaman görüşmektedir. Bu arada Kenan da Cavidan'dan ayrılmıştır. Bir gün İstanbul'da Kenan, Doktor Vedat'ın muayenehanesinde Lamia ve kızı Mebrure ile karşılaşır.Bu beklenmedik karşılaşma Kenan'ı çok şaşırttığı gibi çok da sevindirir. Çünkü,daha önce Bozyaka'ya gidip orada tekrar bulamadığı ve bir daha hiç göremeyeceğini düşündüğü Lamia'yı hem de çocuğuyla birlikte görmek onu çok mutlu eder. “Bu neşe bir sarhoşluk gibi dakikadan dakikaya artıyordu; aylardan beri kaybolmuş yaşamak zevkimi yeniden bütün kuvvetiyle buluyordum.” (s.273). “Vakit geç. Uyumak istemiyorum. Bu kadar mesut geceyi uyku ile geçirmek günah değil mi? Lamia'yı tekrar buldum... O eski yaz aşkının Kınalı Yapıncak'ta ihtimal, birkaç ay, hatta belki daha yakın bir günde... Ah ne güzel... Hayattan beyhude yere ümidimi kesmiştim...” (s.273-274).

Eşi Cavidan'dan ayrılan ve eskisi gibi besteler yapamayan Hüseyin Kenan, Lamia'yı tekrar görmenin vermiş olduğu neşeyle yeniden beraber olma ümidine kapılır. Lamia ve çocuğuyla birlikte kendisini Bozyaka bağlarında mutlu bir hayatı hayal eder. Fakat, bu hayali sadece hayal olarak kalacaktır. Çünkü Lamia'yla yapmış olduğu görüşme sonrasında artık sevilmediğini anlar. Ayrılırken son bir ümitte sorar: “- Lamia Hanım, kalbinizde eski günlerden küçük bir iz de mi kalmadı?...”

-Biz birbirimizi sevmiyorduk ki Kenan Bey, dedi, o bir geçici yaz rüyası, biraz ince bir gönül eğlencesinden başka bir şey miydi? Onun kalple ne alakası vardı?!”(s.277).

Lamia bir zamanlar Kenan'ın aşka dair söylediği sözlerle Kenan'a cevap verir. Daha önce defalarca geri çevirdiği Vedat'ın evlenme teklifini kabul ederek Kenan'a olan aşkına son

verir. Bu haberi Kenan Vedat'tan öğrenir. "Bir mehtaplı yaz gecesinde uzak bir keman sesinden doğan bu genç kız sevdası beş sene sonra yine aynı hisler içinde sönmüştü." (s.283).

Kenan son bir defa kızı Mebrure'yi görmek için Bebek Bahçesi'ne gider, kızını seyreder. Oradan ayrılarak İzmir'e Seydiköy'e giderek kızkardeşini görür ve annesinin mezarını ziyaret eder. Orada saatlerce oturarak o güne kadar geçen zamanı düşünür. Ayrılacağı vakit şöyle der: "- Hakkım yok muymuş anne, daha hemen hemen çocukken: ' Ben hayatım mağlubuyum anne...' diye sızlanırdım; inanmazdın, gülerdin... ' Sen daha çok günler göreceksin Kenan!' derdin... Güzel günlerimi sen de görüyorsun ya anne... Benim şimdi bu mezarlık köşesindeki sakın ve vakur saadetine imrendiğim anneciğim..." (s.287).

Gerçekten de Kenan adeta hayatın mağlubu olmuştur. Acı ve ıstırap içinde geçen çocukluk ve ilköğrenlik yıllarından sonra, geçici bir aşkla sevdiğini zannedip, kaybettikten sonra kıymetini anladığı Lamia'dan ayrı kalması, karısı Prenses Cavidan'la anlaşamayıp ayrılması, eskisi gibi iyi besteler yapamaması onu hayat karşısında mağlup duruma düşürmüştür. Hayattan ümidini keserek bir süreden beri uzlet hayatı yaşadığı dayısının Bozyaka'daki bağında intihar eder. İntiharı İzmir gazetelerinden birinde şu şekilde duyurulur:

" Belediye reis-i esbakı Saip Paşa'nın yeğeni Hüseyin Kenan Bey'in dün müntehiren vefat ettiğini teessürle öğrendik. Asabi bir rahatsızlıktan mustarip bulunan Kenan Bey, bir kaç aydan beri dayısının Bozyaka'daki bağında ihtiyar-ı uzlet etmişti. Münevver ve vatanperver bir gençti. Musikiye istidadı vardı. Vakitsiz ölümü zayıttandır." (s.287).

3. HÜKÜM GECESİ (Yakup Kadri)

1927’de yazılan ve İkinci Meşrutiyet dönemi siyasi çekişmelerinin konu edildiği bu eser, roman olarak kabul edilip edilmemesi konusunda tartışma götürmüştür.

Hüseyin Cahit Yalçın, “Benim ‘Hüküm Gecesi’nde gördüğüm en büyük kusur, pek yakın bir tarihe ait vakaları, hakiki şahısları işe karıştırmak suretiyle mevzu-i bahis etmesidir. Çünkü ‘roman’ dediğimiz zaman gözümüzün önüne gelen bir edebiyat nev’inin hudutlarına tecavüz edilmiştir. Yakın tarihten bu tarzda bahsetmek bizdeki edebiyat mefhumuyla çarpışıyor. Bu bir roman mıdır, tarih midir, yoksa mücadele ve muhalefet gazetelerinden koparılıp alınmış yevmi makale parçaları mı? Burasını kestiremiyoruz.”¹²³ der.

Cevdet Kudret, Hüseyin Cahit Yalçın’ın “kusur” olarak gördüğü bu durumu, tersine eserin başlıca başarı kaynağı olarak görür ve “Yazarın bu en özgün (orijinal), en ilgi çekici, en güçlü romanı, bugüne değin yazılan edebiyat tarihi ve incelemelerde ne yazık ki gereği gibi işlenmemiştir.”¹²⁴ demektedir.

Nahit Sırrı da bu eser hakkında; “(Hüküm Gecesi) bir romandır. Yakup Kadri’nin bu eserini kari beğensin beğenmesin, hikaye şekli, bütün bir devreyi ümitleri, günahları ve felaketleriyle kucaklamayan ve pek çok eşhası ruhları ve şekilleri ile canlandırmasına müsaade eden vak’alar zenginliği itibariyle onun bir roman olduğunu kabule mecburuz.”¹²⁵ yorumunu yapmaktadır.

Romanın özeti şöyledir:

“Ahmet Kerim, İkinci Meşrutiyet devrinin ünlü muhalif gazetecisi Ahmet Samim’in yakın arkadaşıdır. Ahmet Samim ‘Sada-yı Millet’, Ahmet Kerim de ‘Nida-yı Hakikat’ gazetesinin başyazarıdır. Her ikisi de, İttihat ve Terakki Fırkası’nın kaba kuvvete dayanan yönetimine karşı yazı ile savaşa girişmiştir. Ahmet Kerim, özel hayatında, her gün önünden geçtiği köşe başındaki bir konaktan gelen ‘şarkı ile karışık piyano sesini’ birkaç saniye durup dinlemeği alışkanlık haline getirmiş, kıza tutulmuştur. Günün birinde Ahmet Samim

¹²³ Alıntılayan Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, c.II*, s.162

¹²⁴ a.g.e. s.163

¹²⁵ Nahit Sırrı, *Roman ve Hikaye Hakkında Bir Kalem Denemesi*, 1.Baskı, İstanbul-1933, s.35

öldürülür, muhalif gazeteler kapatılır. İşsiz kalan ve derin bir karamsarlığa kapılan Ahmet Kerim, politikadan öğrenir, kendini temiz aşk hülyalarına kaptırır. Bir İttihatçı'nın kız kardeşi olan sevgilisi Samiye'nin davetine uyup bir gece konağa girer. Bu bir tuzaktır. Kız bağırır, ağabeyi ve iki yeğeni, ellerinde tabancalarla, odaya dalarlar. Ahmet Kerim işi anlar, kollarını kavuşturup ölümü bekler. Ahmet Kerim'in bu yiğitçe davranışı ile etkilenen Samiye araya girip onu kurtarır. Bu olay üzerine Ahmet Kerim yeniden politika hayatına atılır, yeni kurulan 'Alemdar' gazetesine yazı işleri müdürü ve başyazar olur. Derin bir pişmanlık içinde öldürücü bir sevdaya tutulan Samiye, Ahmet Kerim'e mektuplar yazar, aracılar gönderir; fakat ondan yüz bulamaz ve sonunda kendini öldürür. Samiye'nin intiharını öğrenen Ahmet Kerim vicdan azabı çeker. 'Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurduğu 'İhtilal komitesi' Mahmut Şevket Paşa'yı öldürünce, birçok muhalifle birlikte Ahmet Kerim de tutuklanır, Bekirağa Bölüğü'ne atılır. Elebaşı sayılarak idam edilmesi ihtimali vardır. Ziya Gökalp'in aracılığıyla kurtulup Sinop'a sürülür. Orada artık hiçbir şeyle ilgilenmez, kendini içkiye verir, ruhça ölür. Bir gün annesine mektup yazmak için kalemi eline aldığı anda elinin titrediğini görünce, artık 'bitmiş' olduğunu anlar.”

Samiye'nin İntiharı:

İkinci Meşrutiyet döneminin politik gelişmeleri arasında işlenen Samiye-Ahmet Kerim ilişkisi romanda zayıf kalmıştır. “Gerçek kişilerin, gerçek olayların ağır basması, Hüküm Gecesi'nde anıları, röportaj benzeri sayfaları, tarihsel bilgi aktaran bölümleri ön plana çıkarıyor; bunun farkına varan Yakup Kadri, Samiye-Ahmet Kerim ilişkisiyle romanı kurtarmaya çalışıyorsa da olmuyor; okuru etkilemeyen, Samiye'nin kendini öldürmesine rağmen romanlık dramı olmayan bir ilişki olarak kalıyor bu.”¹²⁶

Aynı konuda Atilla Özkırmırlı da şu yorumu yapmaktadır: “Ahmet Kerim-Samiye ilişkisi ise romanesk bir olaydır. Sanki Yakup Kadri, romanı kuruluktan kurtarmak için kurmuştur bu olayı. Romanlaştırma eyleminde gerçek olayların içine tasarlanmış duygusal bir ilişkiyi oturtarak Hüküm Gecesi'ni hem yaşanmış olayların aktarımı olmaktan kurtarmış, hem de bireysel trajjiğe çok boyutluluk kazandırmıştır.”¹²⁷

¹²⁶ Naci, *Türkiyede Roman ve toplumsal Değişme*, s.99

¹²⁷ Atilla Özkırmırlı, “*Hüküm Gecesi Üzerine*” (Hüküm Gecesi romanının tanıtım kısmından), s.17-18

Abdülkadir Hayber, “Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri’nin Romanlarında Nesil Çatışmaları” isimli eserinde “Hüküm Gecesi”nin on üç sayfalık tahlilini yaptığı halde Samiye-Ahmet Kerim ilişkisine, tek cümleyle de olsa, hiç yer vermiyor. Bundan da, Samiye-Ahmet Kerim ilişkisinin romanlık dramı olmayan bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Ahmet Kerim’in hergün konağın önünden geçerken şarkılarını dinleyerek aşık olduğu Samiye kimdir ve nasıl biridir?

“Samiye, ihtiraslarının sonu olmayan politikacılardan ve İttihat ve Terakki taraftarı olan ve ona canla başla hizmet eden Selim Necati’nin küçük kardeşidir.” (S.106). Selim Necati, musikiye istidadı olan kardeşine özel dersler verir. “Sinekli Bakkal’daki o aşağı hayat şartlarından sıyrılıp bu konağa yerleşir yerleşmez ilk düşüncesi yaşlı anasına sırf onun hizmetine bakacak bir hizmetçi tutmak ve kızkardeşine bir piyano alıp hemen piyano derslerine başlatmak oldu.”(s.106). “Selim Necati Bey’in kızkardeşi Samiye bu konağa gelmezden önce musikiden büsbütün kısmetsiz değildi. Doğuştan bir istidat bu genç kıza o cehennem bucağında bile kendi kendine ut çalıp şarkı söylemek imkanını vermişti.”(s.106).

Ahmet Kerim, Samiye’nin henüz yüzünü bile görmeden sesini duymuş ve ona tutulmuştur. “Gerçekten Ahmet Kerim’in bu kızın sesini her işitişte çileden çıkmamasının imkanı yoktu. Eğer bir alev bir ses haline gelirse, mutlaka Samiye’nin sesi olurdu. Bu, kulaktan geçmeden doğrudan doğruya yüreğe akan bir sestti. Ahmet Kerim, işte bu alev yüreğine düştü düşeli neredeyse hayatının estetiği değişmiş gibidir.” (S.106).

Yine Ahmet Kerim, bir gün konağın önünden geçmekteyken Samiye ile göz göze gelir ve ona gülümser. Bundan sonra artık Samiye kendisini Ahmet Kerim’e sezdirmenin yollarını bulmaya başlar. Aralarında değişik yöntemlerle ve işaretlemelerle aşk oyunları geliştirilir. Artık Ahmet Kerim, vaktinin büyük bir kısmını konağın önünden geçmekle harcamaktadır. “Aslında bu oyunlar başladığı günden beri, genç adamın başka kaygısı, başka işi, hatta varlığının başka bir sebebi yok gibiydi. Kendisine: ‘Ne ile uğraşıyorsun?’ diye soranlara, ‘Köşe başındaki konağın önünden günde dört beş kere geçmek, pencereleri gözetlemek, içeriyi dinlemek, bir beklenmedik şey olursa durmak, bakmak, gülümsemek, gereğine göre göğüs geçirip sendeler gibi yapmak. İşte bütün işim bundan ibarettir.’ diyebilirdi.”(s.108).

Ahmet Kerim artık ne bir kitap okumakta ne de bir yazı yazmaktadır. “İçi boş bir kuklaya dönmüştür ve ipini tamamiyle o kızın, o henüz yüzünü görmediği arsız mahalle kızının eline vermiştir.”(s.108).

Bu maceranın mahalleli tarafından sezilmesi üzerine Ahmet Kerim, bir zaman için konağın önünden geçmez olur. Bu günlerden birinde Ahmet Kerim genç kızdan şu yazıyı alır:

“Kaç zamandır benden çekiniyorsunuz. Fakat benim sizi çok göreceğim geldi. Bir şey söylesem, bilmem yapar mısınız? Bu gece yarısını bir saat geçe bizim merdivenli sokak kapısını -büyüğünü değil- aralık bırakacağım. Bu kapı sofaya açılır. Sofanın üstünde dört oda vardır. Bunların sol taraftan birincisinde değil, ikincisinde sizi bekleyeceğim. Sofayı ve benim sizi bekleyeceğim odayı karanlık bırakacağım. Sakın eve girerken kibrit falan çakayım demeyin! Yavaş yavaş el yordamıyla yürüyün. Her taraf halı döşelidir. Ayağınızın sesi işitilmez. Korkmayın. Eğer bu dediğimi yapmazsanız, bir daha yüzümü göremezsiniz. vs.”(s.114-115).

Bu yazı üzerine çok şaşırın Ahmet Kerim, kendisine hazırlanmış bir tuzak olabileceği tereddüdüyle de olsa o gece konağa gider. Yazıda tarif edildiği şekilde binbir güçlükte Samiye'nin kapısını açar, köşede bir yatağın içinde Samiye'nin doğrulduğunu görür. Samiye, “Yetişin, yetişin!” diye çığlık atar. Ahmet Kerim kendisini tanıtsa da, susmasını istese de Samiye dinlemez ve çığlık çığılğa birilerini çağırır. Oda kapısının iki kanadı ardına kadar açılır eşikte elleri tabancalı üç adam görünür. Ahmet Kerim, odanın ortasında kollarını göğsünün üstünde çaprazlayarak durur ve, “Beni öldürmeye geldiniz. Anladım. Buyurun. Yapacağınızı yapın!” der. Üç adam birden, Ahmet Kerim'in üzerine yürürler; fakat aynı anda Samiye bunlarla Ahmet Kerim'in arasına girerek onları iter. “Çekilin; yoksa yangın var, adam öldürüyorlar, diye bağırırım. Vallahi, billahi bağırırım ve her şeyi söylerim. Her şeyi, her şeyi...”(s.120-121).

Samiye, Ahmet Kerim'in elinden tutarak onların ve diğer ev halkının arasından geçirerek sokak kapısına götürür. Ahmet Kerim kızı yavaşça içeriye iterek dışarı çıkar. Ahmet Kerim kendi ayıbyıyla, kendi rezilliğiyle başbaşa kalır. Sabaha kadar sokaklarda dolaşır(s.122). O günden sonra Ahmet Kerim bir daha konağın önünden geçmez.

Bu aşk oyunundan sonra Samiye derin bir pişmanlık duymaya başlar ve Ahmet Kerim'e mektuplar gönderir. Fakat, Ahmet Kerim bu mektupları eşsiz bir iğrenme ile yırtar, sonrakileri okumaz bile. Mektuplardan bir sonuç alamayan Samiye bu sefer Ahmet Kerim'e aracı kadın göndererek, çok pişman olduğunu, kendisinin büsbütün değiştiğini, kendisini dinlemeyecek olursa ölüme kadar gideceğini söyler. Ahmet Kerim, aracı kadına Samiye'ye iletmesi için şunları söyler: “Benim için dersiniz ki, o bu meseleye hiç ehemmiyet vermiyor. Ne olup bittiğini ve senin kim olduğunu hatırlamıyor bile.”(s.138).

Samiye, artık bütün ihtiyatı bırakarak, Ahmet Kerim'i yollarda beklemeğe, birdenbire karşısına çıkmağa başlar. Her seferinde Ahmet Kerim ondan kaçmak için yolunu değiştirir, arkasını dönüp gider. Samiye işi daha ileri götürerek Ahmet Kerim'in çalıştığı gazetenin matbaasına gelmeye başlar; fakat yine onunla konuşmağa muvaffak olamaz. Aslında Ahmet Kerim de insafa gelmiştir; “ Bu herhalde, öbür seferki gibi bir tuzak düzeni değil, kız gerçekten pişman olmuştur. Her halinden belli!” (s.140) diye düşünmektedir. Ahmet Kerim'in Samiye'den nefretinin en önemli sebeplerinden biri şuydu: “ Bu kızın derdi çok geveze idi. Derdini kalbinin içinde bir sır gibi saklaması lazım geldiği halde sokaklara düşürmüş bulunuyordu.” (S.148).

“ Onun içindir ki, Selim Necati Bey'in başıboş kızkardeşi, Ahmet Kerim'e düşkünlüğünü ispata çalıştıkça onun gözünde durmadan düşüyordu.” (s.48)

Bu arada Samiye, bütün sırlarının açığa vurduktan sonra ağabeyinin evinden ayrılmak zorunda kalmış ve Ahmet Kerim'e aracı olarak gönderdiği Şerife Hanım'ın yanına sığınmıştır. Ahmet Kerim'e ulaşmak için çabaları da sürmektedir. Son bir çare olarak Ahmet Kerim'in annesini bulur ve onunla uzun uzun görüşür, dertleşir. Annesi de Ahmet Kerim'i ikna etmeye çalışır, fakat muvaffak olamaz.

Son ümidi de boşa giden ve aşkına bir karşılık bulamayan Samiye, Ahmet Kerim'in annesinin yanından üzüntü ile ayrılıp acı ve ıstıraplar içinde sokaklarda başıboş yürümeye başlar. “ Birtakım inişler indi. Birtakım yokuşlar çıktı. Birtakım dar, uzun yilankavi sokaklarda yürüdü, yürüdü. Sonunda geniş bir caddeye vardı. Burası İstanbul'un caddelerinden biridir ama Samiye hiç hatırlamıyor, yalnız biraz ötede caddenin ta sonunda, iki yüksek ve beyaz binanın arasından denizi görüyor. Bu sıcak öğle saatinde Boğaziçinin suları çividi renktedir.

Samiye neredeyse koşarcasına bu mavi şeye doğru gitti. İki büyük yalı arasında bir rıhtım kemeri. Genç kız bu kemerin altından sanki bir oyun yapar gibi suların içine dalıyor ve ayakları yerden kesilinceye kadar ilerliyor ve birden yürek paralatici bir çığlıkla kendisini dalgalara bırakıyor.

Samiye üç defa denizin dibine batıp çıktı. Kulaklarında aralıksız bir çingirak sesi, çın çınlıyor ve kapanan gözlerinin ötesinde renk renk bir alemin kırmızı, mor, yeşil ve erguvani perdeleri birbiri ardısına açılıyordu.” (S.154).

Samiye de aynı Sevda Peşinde romanının Aynınur Hanım’ı gibi kendini denize atarak intihar etmiştir. Ahmet Kerim’e olan karşılıksız aşkı ölümle son bulmuştur.

Samiye’nin intiharını gazeteden öğrenen Ahmet Kerim vicdan azabı çeker ve onun hatıralarıyla bir müddet avunmaya çalışır.

Kitabın sonunda yer alan Rauf Mutluay’ın roman hakkındaki yorumundan Samiye-Ahmet Kerim ilişkisi bölümü şöyledir:

“Romancı, olayların arasına bir küçük aşk sertüveni de sıkıştırmıştır. Sodom ve Gomore’de Necdet’in karşısında Leyla vardı, Hüküm Gecesi’nde ise Necdet’in yerini Ahmet Kerim, Leyla’nın yerini de Samiye almıştır. Şu var ki, Ahmet Kerim -Samiye ilişkisi öyle yakıp kavuran, tutku basamağına yükselmiş bir aşk olmaktan uzaktır. Hatta bir bakıma bu ilişkiyi bir ihanet sayabiliriz. Çünkü aşkta sevilen ‘oyuna getirilmez’, aldatılmaz. Oysa Samiye, İttihat ve Terakki Fırkası’ndan olan ağabeyi Selim Necati’nin isteğine uyararak, Ahmet Kerim’i gece yarısı odasına almış, baskına uğratmıştır. Gerçi romancı, bu aldatışın karşılığını Samiye’ye pahalya ödetir (kendisini denize atarak boğulur) ama, pek inandırıcı olmaz bu sonuç. 1908’lerde bir kızın -yaptığına pişman olarak- evinden kaçması, sokaklarda erkeğin önünü kesmesi, konuşma dileği reddedildiği halde bunda direnmesi vb. O zaman için olağan sayılamayacak davranışlardır. Doğrusu şu ki, Ahmet Kerim- Samiye ilişkisi romana bir renk katmadığı gibi, inandırıcı nitelik de taşımamaktadır.”(s.355)¹²⁸

¹²⁸ *Yeni Ufuklar*, Eylül 1966, s.172

5. HUZUR (A: Hamdi Tanpınar)

Eser dört bölümden meydana gelmiş ve her bölüme romanın belli başlı dört kahramanından birinin adı verilmiştir; İhsan, Nuran, Suat, Mümtaz. Merkezde Suat vardır.

Mümtaz, annesiyle babasının Anadolu'da ölümlerinden sonra İstanbul'a gelmiş, amcaoğlu ve ağabey dediği tarih öğretmeni İhsan'ın evinde büyümüş, Galatasaray Lisesi'ni, Edebiyat Fakültesini bitirmiş, şimdi fakültede asistandır.

Romanın birinci bölümünde olaylar bir gün içinde geçer. Mümtaz, hasta olan İhsan'ın tedavisi ve evle ilgili işlerle uğraşmış, akşama doğru da bir yıldır sevdiği Nuran'ın, kocası Fahir'le barıştığını, onunla tekrar evlenip İzmir'e gideceğini Nuran'ın iki kız arkadaşından öğrenir.

İkinci ve üçüncü bölümlerde, bir geriye dönüşle, Mümtaz, Nuran ve Suat arasında daha önce geçmiş ve Suat'ın kendisini asmasıyla sona eren üçüzlü aşk maceraları anlatılır.

Dördüncü bölümde, hastalığı ağırlaşan ağabeyi İhsan için bir sabah vakti, yengesi Macide'nin telaşı arasında ilaç bulmaya koşan Mümtaz, eczane dönüşü, yolda, ölmüş Suat'ın hayaliyle karşılaşır ve adeta onunla boğuşur; bu hayal onu da ölüme sürüklemek ister. Buhran geçiren Mümtaz, elinde ilaç şişeleriyle yere düşer, sonra eli yüzü kan içinde eve geldiğinde merdivenler üzerine yığılır. Bu arada radyo İkinci Dünya Savaşı'nın başladığını haber vermektedir.

Tanpınar'ın en önemli eserlerinden biri olan Huzur romanı hakkında çok şey söylenip yazılmıştır.

“Tanpınar, Huzur'da karakter romanı ile dramatik romanı birleştirmeye çalışmıştır. Fakat dramları anlatılan şahısların da, diğer şahıslar gibi mizaç ve karakteri sabit, muayyen ve

mukadderatları önceden belli olduğuna göre, esere esas itibariyle bir karakter romanı demek pek de yanlış olmaz.”¹²⁹

“Tanpınar’ın Huzur’u, hem psikolojik bir roman, hem de bir fikir romanıdır. Yazar, eserinde hem baş karakteri Mümtaz’ın herhangi bir birey olmasını, hem de bütün Türk aydınlarının temsilcisi olmasını sağlamış, yani bir tip de yaratmıştır. Huzur otobiyografik bir roman olduğu halde, otobiyografi değildir.”¹³⁰

“Huzur için ‘aşk romanı’ dedim. Eklemek gerek: Değişik bir aşk romanı.”¹³¹

“Olay ve karakter romanı olmaktan çok, karışık ruh hallerini tasvir eden bir yaşantı romanı olan Huzur, yer yer, yazarının özel ve çevre hayatını yansıtması yanı sıra, İstanbul’un tabiat, semt ve mimari güzelliklerini duyurmasıyla da tarihipitoresk perspektifler toplamıdır.”¹³²

Eser hakkındaki bu yorumlardan sonra, romanın anafikri hakkında; “Birtakım değerler arasındaki çatışmayı sergilemek ve bu çatışmanın yarattığı bunalımı Mümtaz’ın kişiliğinde dile getirmektir.”¹³³ denilebilir.

Romanın konusu normalde yirmi dört saatlik bir sürede geçmektedir. Fakat, geriye dönüşlerle ta Mümtaz’ın çocukluğundan başlayıp, Suat’ın intiharına kadar devam etmektedir.

Olaylar her ne kadar Mümtaz’ın çevresinde geçmekteyse de, aşk üçgeninin merkezinde Nuran bulunmaktadır. Nuran, Fahir’le evlenmiş ve bir kız çocukları olmuş (Fatma), sonra ayrılmışlar. Nuran, kocasından ayrıldıktan sonra Mümtaz’la tanışmış, birbirlerini sevmişler ve nişanlanmışlar. Evlenmeden önce Suat da Nuran’ı sevmiş, fakat Nuran Fahir’le evlenince Suat da hemen bir başkasıyla evlenerek uzaklara (Konya) gitmiş. Evlilik hayatında pek mesut olamayan Suat, Nuran’ın kocasından ayrıldığını duyunca, Mümtaz’la Nuran’ın

¹²⁹ M. Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.370

¹³⁰ Sevim Kantarcıoğlu, *Türk ve Dünya Edebiyatında Modernizm*, KTB Yay. Ankara-1988, s.113

¹³¹ *a.g.e.* s.113

¹³² Behcet Necatigil, *Edebi Eserler Sözlüğü*, Varlık Yay. İstanbul-1994

¹³³ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.I, s.203

nişanlı olduklarını bildiği halde, Nuran'a bir aşk mektubu yazar. Aynı günlerde Nuran'ın ayrıldığı eşi Fahir de Nuran'a bir mektup yazarak, geçmişi unutmaya hazır olduğunu belirtir. Nuran adeta üçlü bir aşk kıskacı arasında kalmıştır. Bu aşk düğümü Suat'ın intiharı, Nuran'la Mümtaz'ın ayrılması ve Nuran'la Fahir'in barışarak tekrar evlenmeye karar vermeleriyle son bulur.

Suat'ın İntiharı:

Romanda Suat'tan ilk defa Mümtaz ve üniversiteden arkadaşlarının bakış açısıyla bahsedilir. Onlara göre Suat şöyledir:

“-Suat adında biri. Garip bir adam. Sanatoryumda imiş!

-Ata benziyor...

.....

-Galiba biraz da yamyam!

-Hayır, sadece kaatil, yahut telaşlı kaatil, yani müntehir!..

Bu üniversiteden kalma bir şakalarıydı. Bir gün Küllük'de büyük bir tarihçimizin insanları, 'Esaful-i şark, Nizam-ı alem, Şiş' diye üçe ayırdığını işitince, bu tasnifi genişletmişlerdi. Yamyamlar, herhangi bir ideolojide, sağ veya sol, mutaassıp olanlardı. Kaatiller, birtakım meseleleri olan ve her gördüklerine onlardan bahsedenlerdi. Telaşlı kaatiller, bu meseleleri fazla enfüsileştiren, isyan hissiyle dolu olanlardı. Müntehirler ise bunları iki taraflı azap haline sokanlardı.”(s.106-107).

Mümtaz'ın arkadaşları Suat için; at, yamyam, kaatil, telaşlı kaatil ve müntehir yakıştırmalarında bulunmuşlar ve bunların özelliklerini açıklamışlardır. Adeta, gayri ciddi de olsa, Suat'ın geleceğini görmüş gibiydiler. Onu kaatile ve müntehire benzetmişler veya böyle bir kaniya varmışlardır.

“Suat, mizacı, kaderi, hayat görüşü ve davranışlarıyla romanın diğer şahıslarından çok ayrı bir karakterdir.”¹³⁴ Böyle olduğu için Suat, Kimseyi samimi olarak sevmeyen ve kimse tarafından da sevildiğine inanmayan bir yapıya sahiptir. İhsan, Mümtaz'a: “-Senin gözlerin pırl pırl... neyin var? diye sorduğunda Mümtaz: “Suat'ı gördüm, sevindim...” diye cevap

¹³⁴ M. Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.389

verdiğinde, Suat buna inanmayarak şöyle der: “Ne saadet... beni görüp, sevinen insanlar davar...”(s.107).

Suat verem hastasıdır. “Bu hastalık onu hem kendisine, hem de başkalarına karşı düşman yapmıştır. Üstelik adidir. İçinde mesuliyet duygusu yoktur.”¹³⁵

Suat, Nuran’ın, kocasından ayrıldığını öğrenince ona bir mektup yazar. “Konya’dan hasta ve harap geldiğini, sanatoryumda yattığını söylüyor, eski dostluklarını hatırlatıyor, yalnız sen beni iyi edebilirsin!’ diyordu. ‘Beni arasına gör. On yıldır senin için yaşadım!’ diyordu.”(s.265). Bu mektubu yazdığında Suat evlidir ve çocukları da vardır. Ayrıca Mümtaz’la Nuran’ın seviştiklerini ve evleneceklerini de bilmektedir.

Mümtaz. Suat’ın Nuran’a olan aşkının yenileşmesini, hastalığının verdiği bir i’tisaf (yoldan çıkma) arzusu olduğu kanaatindedir ve bundan korkmuştur. “Mektup ancak o cins hastalarda görülen sabırsızlık, bedbinlik ve şikayet dolu idi. Onun için bu mektuptan daha fazla korkmuştu.”(s.266).

Suat, kimseye saygı göstermediği halde kendisi saygı bekleyen bir yapıya sahiptir. Hastahanedeki hasta yatağında bile sağa sola saldırmış, genç ve körpe vücutlar düşünmüş, olgun kadınlar aramıştır. “O ateş içinde odaya girip çıkan hasta bakıcılarının vücutlarını seyrediyor, biraz iyileşince ahbablığı ilerletmek için gençlerine gülümsüyor, kollarına, yüzlerine dokunmağa çalışıyor, onlarla sadece erkek nahvetini ifşa etmesini istediği üstün bir perde ile konuşuyor, işlerine dair sualler soruyor, manalı latifelerle alay ediyor, bir kaşını kaldırarak cevaplarını dinliyordu. Yarın belki biraz iyileşince bu hastabakıcılardan azar işitecek. Belki de tenhada bir tokat yiyecekti. Fakat bunlar gizli olacak, doktorlarla karşılaşınca mutlaka kendisine ‘beyefendi’ diye hitap etmelerini isteyecek, politikaya, insan haklarına, umumi ahlaka dair en yüksek sesle konuşacaktı.” (s.271).

Mümtaz bir gün, Galatasaray’da küçük bir bistroda (meyhane), musandra gibi bir yerde, arkalarını kapıya verip oturan bir çifti görür. Bunlar aralarında tartışmaktadır. Adam,

¹³⁵ a.g.e. s.389

kadından çocuğunu aldırmasını, aksi halde mahvolacağını söyler. Kadın ise, çocuğunu öldüremeyeceğini, onun karısını boşamasını ister. Aralarındaki konuşma şöyle devam eder:

“Erkeğin sesi bir daha, fakat bu sefer kopmağa hazır bir keman sesi gibi gıcırdadı:

-Düşün bir kere, intihardan başka çarem kalmadı... Ölmemi istiyorsan o başka...

Kadın bir müddet bekledi; sonra yumuşamış irade, ezik kıvamsız son bir müdafaa yaptı:

-Ya bir şey olursam, ya ölürsem...

-Sen de biliyorsun ki, bir şey olmaz.

-Ya haber alınırsa... mahkemeye gidersek.

-Konya'dakini kim haber aldı? Doktor tanıdığımız... Sen yarın git, yarın her şey bitmeli. Anlıyor musun? Artık bıktım.”(s.276).

Mümtaz'ın gördüğü bu adam Suat'tan başkası değildir. Demek ki Suat, karısını sık sık aldatmaktadır. Suat bu konuşma esnasında intihardan bahseder. Gerçi bu bir blöftür, ama bu konuşmalarından zaman zaman intiharı düşündüğü de anlaşılmaktadır.

Suat, hiç bir sorumluluk duygusu hissetmez. Buna kendine göre meşru sebepler göstermeğe çalışır:

“-Herkes beni azarlıyor, huyumu tenkid ediyor. Kimi hastalığımı söylüyor, kimi evliliğimden bahsediyor. Halbuki ikisi de lüzumsuz. -Kadehini sınımsız avucunda tutuyordu. Herkes bana bir şey hatırlatıyor. Karım, arkadaşlarım, akrabalar, herkes. Düşünmüyorlar ki ben mesuliyet hissiyle doğmuş değilim. İnsan ya öyle doğar, yahut doğmaz. Bende bu yok. Karım bunu ilk haftasında anladı; fakat yine söylüyor, hatırlatıyor. Belki de bir mucize bekliyor. Mucize olmaz mı? Birdenbire mesela değişmişim, - hayatımı sevmeğe başlamışım. Bizim müdürden, şube müdüründen, veznedardan, hukuk müşavirinden hoşlanıyorum. Çocuklarım omuzlarıma tırmanınca mesut oluyorum.”(s.343-344).

Mehmet Kaplan'ın deyişiyle de Suat, “Sarhoş, sefih, her türlü ahlak kaidelerinin dışında bir hayat sürer. Mecburiyetlerden hoşlanmaz. Mutlak surette hür olmak ister. Başkalarının varlığını tanımaz.”¹³⁶ bir yapıya sahiptir.

¹³⁶ a.g.e. s.390

Suat, Mümtaz'a yazması için bir hikaye konusu anlatır. Bu hikayede adeta kendisini, kendi düşüncesindeki, kendi hayalindeki, belki de kendi dünyasındaki çelişkileri, açmazları, ikilemleri, muammayı anlatır. Ölmekten, öldürmekten, cinayetten, intikamdan bahseder.(s.345-348)

Suat'ın sosyal görüşleri de mizacına uygundur. Allahsız ve anarşisttir. Bir yerde Mümtaz'a şöyle der:

“-Mümtaz, bana lütfen hürriyetimi kullanmak fırsatını bahşeder misin?”..... “-Şu, Hak Taala'nın elimi kolumu o kadar iyi bağladıktan sonra bana verdiği hürriyetimi...”(s.342). Burada Allah'a itirazı söz konusu iken, biraz sonra onu inkar eder. Mümtaz'ın, Allah inancını kastederek:

“-Sen inanıyor musun?” sorusuna şöyle cevap verir:

“-Hayır, yavrucuğum inanmıyorum. Bu saadetten mahrumum. İnansaydım mesele değişirdi. Bilseydim ki var, insanlarla hiçbir davam kalmazdı. Yalnız onunla kavga ederdim. Her an her yerde yakalar, bana hesap vermeğe mecbur ederdim. Ve zannedirdim ki bana hesap vermeğe mecbur olurdu. Gel, derdim gel, yarattığın mahluklardan birisinin derisine bir an gir. Benim her gün yaptığımı yap. Bir tanesinin hayatını yirmi dört saat yaşa! Pek bedbahtına gitmene lüzum yok. Sen ki yaratıcısın, bilmemen, anlamaman kabil olmaz. Onun için herhangi birisinin derisine gir. Ve kendi yalanını bir an bizimle beraber yaşa; bizim gibi yaşa. Yirmi dört saat bu bataklıkta küçük susuzlukların kurbağası ol!” (s.354-355). Konuşmalarının devamında Suat, inkarını sürdürür: “Benim için Allah ölmüştür. Ben hürriyetimi tadıyorum. Ben Allah'ı kendimde öldürdüm.”(s.356).

Suat yanındakilere, romatizmaya yakalanan bir eşeğe tedavi amacıyla, ipe askıya alınarak yapılan bir muameleyi anlatır. Nuran'ın, eşeğin iyileşip iyileşmediğini sorması üzerine, “-Ne gezer... birkaç gün sonra öldü. Adeta intihar etti. Yani kendisini bir akşam bir çaresini bulup yere attı. Toprakta ölmek için. Ama öyle asılmasaydı romatizmadan ölecekti.”(s.356) diye cevap verir. Suat daha önce, “Ben yerde romatizmadan ölmeği tercih ederim.”(s.355) diyerek bu olayla bağ kurar. Burada da intihardan ve kendi ölümünü tercih ediş biçiminden söz eder.

“Suat’ın bu düşüncelerinin ve davranış tazının mizaç ve hastalığından geldiği muhakkaktır. Fakat aynı zamanda okuyan, kültürlü bir insan olduğu için, bu arızalar üzerine korkunç bir fikir binası inşa eder ve başkalarına düşman olur.”¹³⁷

Mümtaz’la Nuran bir gece eve geldiklerinde korkunç bir manzarayla karşılaşırlar. “Gördükleri şey, ikisinin de bütün ömürleri boyunca unutamayacakları cinstendi. Holde çok keskin bir ışığın altında tavana asılmış bir insan vücudu, kapıya doğru sallanıyordu. Mümtaz da, Nuran da ilk bakışta Suat’ı tanıdılar. İri kemikli yüzü garip ve zalim bir istihzada kısılmıştı. Sarkan ellerinde kurumuş kan parçaları vardı. Mümtaz biraz dikkat edince kanın holün seramiği üzerinde de bulunduğunu gördü...”(s.398).

Suat, zaman zaman ifade ettiği ölmek, öldürmek, intihar gibi düşüncelerini böylece tatbik etmiş olur.

Suat’ın intiharıyla birlikte Mümtaz’la Nuran’ın aşkları da sona erer. Hayattayken başaramadığını ölünce başaran Suat, onların ayrılmasına ve Nuran’ın tekrar eski kocasıyla barışmasına sebep olur.

Suat, Nuran’ı gerçekten sevmiş midir ve Nuran’a olan aşkıdan dolayı mı intihar etmiştir? Bu sorunun cevabını Mehmet Kaplan şöyle verir: “Nuran’a mektup yazışını ve arkasından kendisini asışını, hakiki bir aşk duygusuna bağlamağa imkan yoktur. Hayat felsefesi gibi, bu hareketlerini de, ancak mizaç ve hastalığıyla izah etmek mümkündür.”¹³⁸ “Keza, Nuran’a karşı alakası, Mümtaz üzerinde o kadar tesir yapan mektubu yazması da hakiki bir sevgiye dayanmaz. Suat etrafındaki insanlarla samimi münasebetler kuramayışıyla dikkati çeker. Bu yalnızlık onu, hayattan ve cemiyetten ayırdığı gibi, diğer kahramanlar için bir saadet ve neşe kaynağı olan tabiattan, sanattan ve Allah’tan da ayırır.”¹³⁹

Suat’ın romandaki konumunu Fethi Naci ve Mehmet Kaplan, Dostoyevski’nin romanlarından çıkıp gelmiş bir tip olarak görürler ve romanın genel havasına yabancı düştüğüne işaret ederler:

¹³⁷ a.g.e. s.391

¹³⁸ a.g.e. s.391

¹³⁹ a.g.e. s.405

“...Suad’ın bir Dostoyevski romanından çıkıp gelmişe benzeyen davranışı: Mümtaz’ın evinde kendini asarak Nuran’la Mümtaz’ın aşkına son darbeyi indirmesi... Ne var ki Dostoyevski’de intihar, topluma bir başkaldırma biçimidir; başka türlü bir şey yapmak imkanı olmayan insanın kendini yok etmesi biçiminde ortaya çıkan bir kafa tutma, bir protesto biçimi. Stavrogin’de sosyal anlamı olan bir hareket, Suat’de bireysel kötülük biçimine dönüşüyor. Nedeni açık: Suad’ın intiharı bir ‘çeviri intihar’ olmaktan öteye gitmiyor.”¹⁴⁰

Mümtaz’ın zıddına Suat tam bir ‘hareket adamıdır’. Dostoyevski’nin romanlarından fırlamış olan bu tip, kötülüğün ta kendisidir. İçindeki boşluğu doldurmak için, durmadan ‘hareket’ eder ve bir mesuliyet duygusu hissetmeksizin fenalık yapmaktan çekinmez...”¹⁴¹

Suat’ın intiharının romandaki işleniş biçimi açısından Berna Moran da Fethi Naci gibi düşünüyor ve Suat’ın intiharını bir “çeviri intihar” olarak nitelendiriyor. “Çünkü gerçekte Suat’ın intiharı A. Huxley’in Point Counter Point (Ses Sese Karşı) romanındaki Spandrel’in intiharından esinlenme. Spandrel ölürken plakta Beethoven’in La Mineur Dörtlüsü’nü çalmaktadır; Suat da Beethoven’in keman konçertosunu dinlerken asar kendini.”¹⁴²

Suat’ı intihara sürükleyen sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

*Suat verem hastasıdır ve bu hastalığın vermiş olduğu psikolojik rahatsızlıktan dolayı hem kendisine hem de başkalarına karşı düşman olmuştur.¹⁴³

*Suat kendisini toplumdan kopmuş olarak görür ve hiç kimse tarafından sevilmediğini düşünür. Mümtaz’ın, “ Suat’ı gördüm, sevindim...” sözüne karşılık, Suat buna inanmayarak; “Ne saadet... beni görüp sevinen insanlar da var...”(s.107) diyerek cevap verir.

*Suat’ta mesuliyet duygusunun olmayışı onun başıboş ve ahlak dışı bir hayat sürmesine ve ateist düşüncelere saplanmasına sebep olur. Suat, Allah’a inanmadığını ısrarla söyler.(s.354-356)

*Suat zaman zaman ölmekten, öldürmekten, intihar etmekten, cinayetten, intikamdan söz eder (s.276,345-348). Adeta intihara önceden hazırlıklıdır ve intihar özlemi çekmektedir.

*Suat, Nuran’a olan aşkına karşılık görememiştir.

¹⁴⁰ Naci, *Türkiyede Roman ve Toplumsal Değişme*, s.77-78

¹⁴¹ Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.369

¹⁴² Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.I, s.214

¹⁴³ Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, c.II, s.389

*Suat, Mümtaz'la Nuran'ın nişanlanmalarını kıskanmıştır.

Neticé olarak Suat, kapılmış olduğu fikri ve manevi boşluğun doğurduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için intihar eder. Sebep, fiziksel rahatsızlığıyla birlikte yaşadığı kimlik bunalımıdır, denilebilir.

7. BORDAMIZA VURAN DENİZ (Orhan Hançerlioğlu)

Roman, “Uyuyanlar tabanca sesini duymadılar.” cümlesiyle başlayıp, yine aynı cümle ile sona ermektedir.

Olaylar yirminci yüzyılın başlarında Antep ve İstanbul'da geçer. Taşçızade Hacı Cemalettin Efendi, yirmi yıl önce karısı Zehra, oğlu Cevat ve evlatlıkları Güllü ile Antep'ten İstanbul'a göç etmiş, Süleymaniye'de eski bir konağa yerleşerek ticaret hayatına atılmış, bu yirmi yılda bir kızı (Münevver) ve üç oğlu (Suat, Vedat, Sedat) olmuştur. Babasının işini büyük oğlu Cevat sürdürür. Suat, okuyup profesör olmuştur.

Roman; oğullar, gelinler ve torunlarla oluşan kalabalık ailenin birbirlerinden kopmalarına, anlaşmazlıklar sonucu dağılmalarına dayanır. “Uyuyanlar tabanca sesini duymadılar.” cümlesiyle başlar; geriye dönüşlerle birbirinden ötekine atlayarak, aile fertlerinin değişik hayatlarından bölümleri derledikten sonra gene bu cümle ile sona erer. Patlayan tabanca, Sedat'ın intiharını bildirmektedir. Sedat, Taşçızade'nin küçük oğludur. Ağabeylerinden Suat gibi yüksek öğrenim görmüş, bir lisede Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Bir ara Antep'teki çiftliklerine gidip çalışır, fakat kardeşlerinden beklediği desteği göremez. Adeta dört yanı uçsuz bucaksız denizdir, bordasını durmadan döven denize dayanamaz artık tekne. Bir zamanlar, İstanbul'da iken sevdiği Lale (Tülip) ile evlenmiş olsaydı belki kurtulurdu; direnme gücünü yitirerek dönüp geldiği İstanbul'da Süleymaniye'deki konakta intihar eder.

Aile düzensizliği ve onun çöküşüyle kardeşler arasındaki anlaşmazlık ve çekişmelerin konu edildiği bir romandır.¹⁴⁴

¹⁴⁴ İsmail Parlatur, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Konular*, s.129

Sedat'ın İntiharı:

“Uyuyanlar tabanca sesini duymadılar.” cümlesindeki tabanca sesi, Sedat'ın intiharını haber vermektedir. Ölmüş olan Sedat'ın tasviri şöyle yapılmıştır:

“Sedat, yatağın üstünde, upuzun yatıyordu. Kollarından biri göğsüne kıvrılmış, öteki, şilteden aşağı sarkmıştı. Gece lambasının ışığı sararmış yüzünü, fırlamış çenesini aydınlatıyordu. Kendi kanıyla ıslanmış çarşafların arasında kısalmış, küçülmüş gibiydi. Halının ortasında ufak, kara bir tabanca duruyordu.” (s.212)

Sedat'ı daha iyi tanıyabilmek için önce ailesini ve çevresini tanımak gerekir.

Suat'ın hanımı olan Sabiha'nın ağzından bu aile şöyle anlatılır: “Ne tuhaf aile... Birbirlerini sevmiyorlar.” (s.217)

Yazar, aileyi Sabiha'nın bakış açısından tanıtmaya devam eder: “Gerçekten tuhaf bir aileydi bu. Yirmi yıldır içlerinde yaşadığı halde hemen hiç birini gereği gibi tanıyamamıştı. O insan düşmanı, delibozuk Vedat, odasının kapısından dışarı adımını atmayan, kimseciklerle görüşmeyen Münevver, sonra şu, ne yaptığı, niçin yaptığı bir türlü anlaşılmayan Sedat...” (s.217)

Sabiha'nın gözünde Sedat, ne yaptığı, niçin yaptığı bir türlü anlaşılamayan bir kişiliğe sahiptir.

Sedat'ın intiharına yakın bir dönemdeki fiziki yapısı şöyle tasvir edilir:

“Uzun boyluydu, iyice yaşlanmış görünüyordu. Şakakları kırılmış, yüzünün çizgileri belirmişti. Bakışı yorgundu. Yeni kapanmış bir yara izi, alnının ortasında kaşlarını birleştiriyordu. Ceketini, geniş omuzlarına güçlkle oturmuştu. Yeleğinin cebinden bir saat kösteği sarkmıştı. Dizlerinden dökülen pantolonu ütüsüzdü. Hafifçe göbeklenmişti. Üstü başı, dövüşten yeni çıkmış bir mahalle çocuğu gibi, toz toprak içindeydi.” (s.218-219)

Sedat, hayatının bir kısmını İstanbul'da bir lisede Fransızca öğretmeni olarak geçirir. Daha sonra, memleketleri olan Antep'e döner ve oradaki arazilerinin başına geçerek çiftçilik yapar.

Sedat, İstanbul'da öğretmenlik yaptığı günlerde, fakülteye kayıt yaptırmak için form dolduran Lale'ye yardım eder ve böylece tanışmış olurlar. O gün akşamüstü ikisi de çok mutlu bir şekilde ve yepyeni duygularla ayrılırlar. (s.242)

Sedat, Lale'ye isminin Fransızca karşılığı olan "Tülip" diye hitap eder. Lale bundan çok hoşlanır.

Sedat Lale'nin aşkıyla adeta sarhoş olmuştur. O yürek coşkunuyla taşıtların altında kalmaktan arkadaşı Nevzat kolundan çekerek kurtarmıştı. (s.250-251)

Sedat'la Lale'nin aşkları iyice ilerler. Cihangir'de bakımsız, küçük bir pansiyon odasında beraberdirler. Lale, Sedat'a gelecekle ilgili hayal ettiği planlarını anlatır. Evlenmek istemektedirler. (s.265-266)

İki yıl geçtiği halde Sedat, Lale'nin babasıyla görüşmemişti. İçinde kendisinin de anlayamadığı bir ürküntü vardır. Birkaç kez görüşmek için hazırlanmış, fakat birincisinde yazıhanenin, ikincisinde de apartmanın kapısına kadar gidebilmiş, tam içeri gireceği, sonuca varacağı sırada vazgeçmiş, geri dönmüştü. Yazıhanenin, apartmanın dış görünüşü, üstünlüğü onu eziyor, küçültüyordu. Az aylıklı öğretmendi ama her türlü büyüklüğün karşısına, göğsünü gere gere çıkabileceği erdemleri vardı. Buna bütün gücüyle inandığı halde, gene de, kendisini aldatan, arkadan vuran duygularını yenemiyor, kuşkularını dağıtamıyordu. Bu güçsüzlüğünü Lale'ye belli etmemek için kendisinin de inandığı çeşitli sebepler, türlü bahaneler buluyordu. Yükselme süresini doldurmak üzereydi, az da olsa aylığı artacaktı. Belki de başka bir iş bulur, öğretmenliği büsbütün bırakırdı. Lale'ye alışık olduğu yaşayışın, hiç değilse yarsını sağlayabilirdi.(s.266)

Sedat, erdemliliğe çok önem vermektedir. Lale'ye; "Sevgi... dedi, erdemlerimizle kutsallaşır. Erdemsiz bir sevgi neye yarar, bir düşünün. Ben aşağılık, rezil bir adam olsaydım..."(s.267)

Sedat, çevresindekilere de hep erdemden ve erdemli olmanın faziletinden bahseder, fakat bu, çevresinden fazla ilgi görmez. Önce yeğenleri Hayrettin ile Nurettin, sonra diğer

yeğeni Zehra, erdemliliğin bu zamanda karın doyurmadığı düşüncesindedirler. Bundan dolayı da amcaları Sedat'ı giyabında eleştirirler. (s.270-271)

Aslında Zehra, Sedat amcasını kendisine herkesten yakın bulmaktadır. “Sedat amcam Antep’e gittikten sonra, konakta kendimi pek öksüz bulmuştum.” (s.271) der.

Bir kış günü Sedat, Lale'nin babasıyla tanışıp konuşmak için gider. Lale de pansiyon odasında Sedat'ın dönmesini heyecanla beklemektedir.(s.272)

Sedat, Lale'nin babasıyla anlaşamamıştır. Babası, Sedat'ın öğretmenliği bırakmasını, öğretmenlik maaşıyla kızını yaşatamayacağını, bunun için kendi yanında çalışmasını istemiştir. (s.273). Fakat, Sedat bu teklifi kabul etmez. Lale de bu habere önce çok şaşırır, daha sonra babasının haklılığına hükmeder ve Sedat'ı da ikna etmeye çalışır:

“Adamcağız haksız mı? Dedi, bir düşün Sedat... Öğretmenlik maaşıyla yaşayabilir miydik? Hem, babamın, gerçekten senin gibi candan bir yardımcıya ihtiyacı vardı. Bunu çoktanberi seziyordum ama sana söyleyemiyordum. Belki de, babam bile gereği gibi anlatamamıştır. Sen onun yardım etmek istediği değil, yardım görmek istediği adamsın, inan bana.”(s.274-275)

Lale, Sedat için her şeye razıdır. Hatta o anda Sedat'la birlikte olmayı isterse de Sedat kabul etmek istemez ve babasıyla bir daha konuşacağını söyleyerek onun hemen giyinmesini ister. Sedat, Lale'yi gönderir ve evde yalnız kalır. Sedat'ın düşüncelerinden bu onların son görüşmeleri olduğu anlaşılır:

“Allahısmarladık Tülip. Seni ömrüm boyu hatırlayacağım. Bana verdiğin şiiri, ömrüm boyunca yitirmeyeceğim. Şu uçsuz bucaksız evrendeki tek mutluluğu sana borçlu olduğumu biliyorum. Mezarıma kadar taşıyacağım bu bilgiyi... Sen benim aklım, gücüm, vicdanım olacaksın. Allahısmarladık, benim biricik sevgilim...”(s.276).

Sedat bundan sonra Antep'e, hem oradaki bakımsız tarlaları çekip çevirmek düşüncesiyle hem de İstanbul'dan uzaklaşmak isteğiyle, gider.

“-İşte böyle... diye bitirmişti sözünü, çiftliği seçiyorum. İsteğim kendimden çok, sizlere yararlı olmak.” (s.244)

Münevver bir gece rüyasında kardeşi Sedat'ı ağababasının atına binmiş olarak görür. Münevver bu rüyasını annesi Zehra hanıma anlatır. Zehra hanım buna pek ehemmiyet vermez. Münevver 'de rüyasını hayra yormaya çalışarak Sedat'ın bir sıkıntısının olmaması temennisinde bulunur. (s.261)

Sedat, kardeşi Vedat'a yazdığı mektupta; en güvendiği kişinin Vedat olduğunu, kendi yaptıklarını desteklemesini, çiftlikteki işleri yoluna koymaya çalıştığını, köylülerin çoğuyla iyi anlaşmış, işçilerine hakettiklerinden fazlasını verdiğini, bütün bunları erdemli ve şerefli bir şekilde yaparak para kazanıp zengin olmayı düşündüğünü, bunun için doğup büyüdüğü güzelim İstanbul'u bırakıp buralara geldiğini anlatır.

Sedat, yine mektubunda; kimseyi suçlamadığını, doğru bildiği yolda yürüdüğünü, bu yolun da bütün insanlığın yolu olduğunu, bir gün gelecek bütün insanlığın tümüyle doğruya, güzele, iyiye bağlanacağını belirtir. Tarlaların bir kısmını yıllardan beri eken fakir insanlara bağışladığını, onun (Vedat) kendisine gönderdiği paranın işine çok yaradığını, çiftçiliği her geçen gün daha iyi öğrendiğini anlatır. (s.283)

Cevat, Sedat'ın tarlaları işlemeden memnun değildir ve kardeşlerinin tarlalardaki hisselerini teker teker kendi üzerine almaktadır. Sedat, tarlaların bir kısmını köylülere bağışlamıştır, fakat Cevat mahkemeye başvurarak geri almayı düşünmektedir.(s.279)

Sedat bu sefer Suat ağabeyine bir mektup yazar ve mektupta Cevat ağabeyinden şikayet etmektedir. Cevat'ın çiftlikteki kendi hissesini satmak için mahkemeye başvurduğunu, bunun da yıllardır güçlükleri yenerek kurulan düzenin kökünden baltalanacağından, böylece yıllık gelirlerinin yok olacağından söz eder. Suat'tan bu durumu Cevat'a anlatmasını ister. (s.240)

Sedat, kardeşi Vedat'a bir mektup daha yazar. Bu mektubunda, Cevat'ın Suat ve Münevver'in paylarını satın aldığını, yargıcın karşısına çıkmamak için Cevat'ın avukatının her dediğini kabul ettiğini, bunun için de gırtlığına kadar borçlandığını anlatır. Vedat'ın sık sık mektup yazmasını, ondan başka dertleşecek kimsenin olmadığını, kendisiyle aynı dünyadan olduğunu sandığı öğretmen arkadaşlarıyla da huzur bulamadığını, çok sıkıldığını, içindeki

boşluğun daha da büyüdüğünü, sanki uçsuz bucaksız bir deniz ortasındaymış gibi olduğunu, çevresinde kimseciklerin olmadığını anlatır.(s.286)

Sedat, gittikçe umutsuzluğa kapılmaktadır. Arkadaşı Rıfat'ın bir sözünü hatırlar. Rıfat. "Umutsuzluğa düştüğü zamanlar, başını önüne eğer, içini çeker, 'Bitmiş...' derdi. Şimdi, ben de onun gibi başımı önüme eğip içimi çekerek..."(s.286-287).

Yirmi yıl aradan sonra Sedat, tekrar Lale'ye dönmeyi düşünür.

Şimdi Sedat, İstanbul'da Vedat'ın yanındadır ve Antep'e dönecektir. Ayrılmadan önce bütün cesaretini toplayarak Vedat'tan kendisine yardım etmesini ister. Titreyen elleri arasında buruşturmamaya, kirletmemeye çalıştığı bir zarfı ona uzatırken yine yenilgiyle sözü yarıda kalır. Bir süre durduktan sonra her şeyi, yirmi dört yıldır üzerine titreyerek gizlediklerini birdenbire anlatmaya karar verir. Vedat, ona kendisini yormamasını, her şeyi bildiğini söyleyince Sedat şaşkınlıkla titrer. Hem artık ona (Lale) bir mektup göndermesini de doğru bulmadığını söyler. "Sedat ilk kez bir öğütle karşılaşuyordu. Öğütsüz yaşamaya alışmış, her doğru sandığını yapmış, her yaptığını doğru sanmıştı."(s.289).

Vedat, Lale'nin, babasının memurlarından biriyle evlendiğini, çocuklarının olduğunu söyler.

Vedat, ona Lale'yi gerçekten sevmediğini, sevmiş olsaydı ondan ayrılmaması gerektiğini söyler. Sedat, onun bilmediği çok şey olduğunu söyleyerek parlar. Vedat da her şeyi bildiğini, Sedat'ın Antep'e gitmesinden sonra Lale ile konuştuğunu, onun da arkasından Antep'e gitmek ve Sedat'ı bulmak istediğini ve buna kendisinin (Vedat) engel olduğunu, çünkü onun (Sedat) Lale'yi sevmediğini bildiğini söyler.

Sedat buna sert tepki gösterir. Lale'yi sevdiği için onun mutluluğunu koruduğu için ondan kaçtığını, kendisini harcadığını belirtir. Onunla birleşse, onu, dayanamayacağı bir yaşayışa sürüklemesine vicdanının elvermediğini, gönlünün parçalanması pahasına, erdemlerinin gerektirdiği yolu seçtiğini belirtir.(s.290-291)

Sedat, Antep'e gittiğine ve boşa geçirdiği yirmi yıla pişman olur.

Vedat, ona: “Gitmek zorundaydın. Ne Cevat’ın, ne Suat’ın, ne Münevver’in, ne de benim yollarımıza girememiştin. Beşinci yolsa Antep’e gidiyordu.”(s.291) der.

Vedat’la uzun uzun geçmişin, hatalarının müzakeresini yapan Sedat, kardeşine;

“- Hiç değilse... dedi, şuna hak vermeni isterdim. Erdemlerimiz de bizi yanıtabilirler.

Vedat, hayatında ilk kez duygulanıyordu. Hoşgördü:

-En gerçek erdem, sevmektir... diye karşılık verdi. Sevmek bütün erdemleri içinde toplar.

Sedat kapıya yaklaşmıştı. Omuzları çökmüş, beli bükülmüş gibiydi. Kapının önünde durdu. Gözlerini, uzak, pek uzak bir ülkeden bakıyormuşçasına Vedat’a çevirdi:

-Allahaismarladık kardeşim... dedi, seni her zaman sevdim.

Sonra ağır ağır dışarıya çıktı kapıyı kapattı.” (s.292)

Bu, son görüşüp konuşmaları olur ve Sedat geceleyin konakta tabancayla kendini öldürür.

Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, Sedat’ı intihara sürükleyen sebepleri şöyle sıralayabiliriz:

* Sevdiği kız olan Lale ile, babasının şart koşması sebebiyle evlenememesi.

* Ailedeki kardeş ve aile fertleri arasındaki çekişmelerin yoğunluğu. Kardeşlerin her birinin farklı dünyalardan insanlar olması ve Sedat’ın bunlara ayak uyduramaması.

* Cevat ağabeyinin kendi işlerine köstek olması ve mahkemeler sonucu kendisini boğazına kadar borca sokması.

* Kendine göre bir erdemlik anlayışıyla çevresinden kopması, uçsuz bucaksız bir denizin ortasındaymiş gibi yapayalnız kalması.

* Yirmi yıl aradan sonra yeni bir ümitle Lâle’ye dönmeyi düşünürken, onun evlendiğini ve çocuklarının olduğunu öğrenmesi.

* Son olarak inanç boşluğu, denebilir.

6. İBRAHİM EFENDİ KONAĞI (Samiha Ayverdi)

Samiha Ayverdi, Türk kadın romancıları arasında, daha çok Türk-Osmanlı medeniyetinin hatıralarıyla yüklü ve tarih şuuruyla aydınlanmış bir yazarımızdır. İbrahim Efendi Konağı da aynı şuurla yazılmış önemli bir eseridir.

Yazar Samiha Ayverdi, İbrahim Efendi Konağı'nın "Takdim" kısmında, "Bu kitap ne bir hikayedir, ne masal, ne de roman... zamanı, mekanı, vak'aları, şahıslar, isimleri hatta vak'alarının seyri, sırası ve detaylarının yüzde doksanı ile otantik ve yaşanmış bir devrin, gerçek ve yaşanmış bir hayat tablosudur." demektedir. Fakat, esere dikkat edildiğinde, romanın; vak'a, zaman, mekan ve kahraman açısından bütün özelliklerini göstermektedir. Bu yönünden dolayı, bazı yazar ve araştırmacılar İbrahim Efendi Konağı'nı roman sınıfına dahil etmişlerdir. Biz de bu eserdeki Yusuf Bey'in intiharını çarpıcı bulduğumuz için adı geçen eseri buraya dahil etmekte bir sakınca olmayacağını düşündük.

Uzun seneler Meclis-i Maliye reisliği yapmış olan seksen yaşlarındaki İbrahim Efendi, iki kızı ve damatlarıyla görkemli bir hayat sürmektedir. Hilmi Bey ve Baise Hanım adlarında iki de kardeşi vardır. Büyük damat Salih Bey, bütün bu servete sahip olabilmek hırsları içindedir. Küçük damat Yusuf Bey ise gönül ehli, hoşsohbet biridir. Karısının saçmalıklarına katlanabilmek için kendisini içkiye ve musikiye vermiştir. Karısında bulamadığı mutluluğu başkalarında aramaya kalkması, intihar etmesine neden olur. Komşuları ve gelip gidenleri ile bir Osmanlı refah ve rahatlığı, eğlenceler, düğünler, harem, selamlık, uşaklar, hizmetçiler; İbrahim Efendi'nin bir kalp krizinden ölmesi ile geçmişin malı olur. Konağın idaresi Efendi'nin büyük kızı Şevkiye Hanımefendi'ye kalmıştır. Mal mülk üzerinde kahyalar kadar bile yetkisi olmayan damat Salih Bey, konağı bırakıp gider. Konağın geliri yıldan yıla azalır. Yeni kahya Zaim Bey, malı mülkü iki kız kardeşin elinden alır. Mallarını kahyadan geri alabilmek için mücevherlerini de avukatlara kaptıran kız kardeşlerin hayatı perişan bir halde, önce bir çatı katında devam etmiş, sonra da yeğenlerinin yardımıyla tutulan küçük bir kira evinde sona ermiştir.

Yusuf Bey'in İntiharı:

İbrahim Efendi Konağı'nın Yusuf Bey'i ile Aşk-ı Memnu'nun Bihter'i arasında benzer noktalar görülmektedir. Aynen Bihter'in, ihtişamlı bir hayat yaşamak için Adnan Bey'le evlenmesi gibi, Yusuf Bey de, daha çok ailesinin isteğiyle, Meclis-i Maliye Reisi'nin küçük kızıyla evlenmiştir. Bir farkla ki, teklif İbrahim Efendi tarafından gelmiş ve Yusuf Bey'in annesiyle kızkardeşi, böyle bir devlet kuşunu kaçırmaması hususunda genç adamı çok zorlamışlar ve o da bu teklife olumlu cevap vermek zorunda kalmıştır.

“Lakin Yusuf Bey bu zengin konağa damat olup da karşısındaki genç kadının bir akıl fakiri, zavallı bir insan taslağı olduğunu görünce, tuzağa düşmüş bir aslan gibi çarpınıp çarpınmaya başladı.”(s.73). Yusuf Bey, kendisini kurtuluşu bulunmayan bir gayyaya yuvarlanmış hissediyordu.

Aynen Bihter ve Aynınur Hanım gibi Yusuf Bey de evliliklerinden beklediklerini eşlerinde bulamamışlar ve mutluluğu başkalarında aramışlardır.

Yusuf Bey, yeni hayatına katlanabilmek için kendisini, daha önce “kötülüklerin anası” dediği, içkiye ve eğlenceye verir. Böylece de selamlıkta, geç vakitlere kadar çalıp söyleyen, içip eğlenen bir kalabalık teşekkül ediverir. Bu durum büyük damat Salih Bey’in Yusuf Bey’i kıskanmasına ve sık sık tartışmalarına sebep olur. “Doğrusu, Yusuf Bey de neşesi, cazibesi, sohbeti ve muhabbetiyle kıskanılacak adamdı. Huysuz ve geçimsiz bir kimse olan Salih Bey, huzur bozmakta hiç kusur etmiyor ve her fırsatta bacanağını hırpalıyor, iğneliyor, hatta açıkça tecavüz ve hakaretleriyle hem onu hem de etrafını kırana geçiriyordu. Lakin, kavgadan ve tatsızlıktan hoşlanmayan Yusuf Bey, kendi dairesinde ve kendi aleminin zevki içinde çok defa gıyabında tasarlanan ve cereyan eden dedikodulara pek kulak asıp keyfini kaçırmamaya dikkat ediyorsa da bazan da iş çığırından çıkarak ve “ümmü’l-habais”de işin içine karışarak, çakır keyif olmakla, hırslı ve kıskanç damat, müşterek bir taht ve saltanat rakibi dehşetiyle birbirlerine giriyorlardı.”(s.74).

Karısı Şükriye Hanım’da aradığını bulamayan Yusuf Bey, karısının yan kalfası olan Edadil’e yakınlık duyar. “Edadil, Küçük Hanım’ın yan kalfasıydı. Pek güzel değilse bile, pek akıllı ve cinsinin bütün sihrine malik genç bir kızdı.” (s.77)

Saf bir yaratılıştaki olan Şükriye Hanım’a , kocasını yalnız bırakmaması gerektiği söylendiğinde, “Odada yalnız bırakmıyorum, Edadil var. Baba-kız gergef işleyecekler...” (s.77) diye cevap verir. Fakat, durum görüldüğü gibi değildir. “Onlar, safdil Küçük Hanım’ın zannettiği gibi, gergef başında bir baba-kız değil, Adem’i cennetten çıkararak memnu meyvenin büyümesine tutulmuş birer yanık aşık idiler...” (s.77).

Yine böyle bir gün kocasıyla kalfasını (halayık) gergef başında bırakan Şükriye Hanım, kahve içmek üzere indiği kalfaların odasındayken kocasına söylemeyi unuttuğu mutad haberlerden birisini vermek için yerinden fırlayarak üst kata çıkar. Odasının kapısını açtığında halayığını kocasının kollarında görür. “... odasını kapısını açıp da halayığını kocasının kollarında görünce, kurgusu boşalırken bir düdük sesiyle, çığlıklar ata ata ters yüze döndü ve aynı sür’atle merdivenleri inerek kendini kalfaların odasında buldu.” (s.79).

Şahit olduğu bu olayı ortaya vurmak mı, yoksa görmezlikten gelip saklamak mı gerektiğini bir an bile düşünmeden hareket eden Küçük Hanım’ın bu patavatsızlığı, Yusuf Bey’i müşkül duruma düşürmüş, aynı zamanda da Salih Bey grubunun eline büyük bir koz vermiştir. Bu olaydan sonra Salih Bey grubu, Edadil’i bir Mısırlıya satmışlar ve ayaklarına gelen bu intikam fırsatını çok iyi kullanarak Yusuf Bey’e en ağır darbeyi vurmuşlardır. (s.80)

Edadil’in satılması üzerine Yusuf Bey, akşam eve dönmemiş, kalabileceği yerlerde arandığı halde hiç bir yerde bulunamamıştır. Günler geçtiği halde Yusuf Bey konağa dönmemiştir. Şükriye Hanım şimdi de kocasının kayboluşu için çılgına dönmüş, “ sanki bir müddet evvel terter tepinen kendisi değilmiş gibi: ‘ Ah gelse, bir gelse, kiminle isterse onunla eğlense...’ diye ağlıyordu.” (s.81)

Bu arada Yusuf Bey imparatorluğun her tarafında arandığı halde bir türlü bulunamamaktadır. Nihayet günler sonra Şile Mal Müdürlüğü’nden gelen telgraf meseleyi aydınlatır. Yusuf Bey, günlerdir bu küçük kasabaya sığınmış, orada gamı ile başbaşa yaşarken Mal Müdürü onun kayıp kişi olduğunu anlamış ve konağa dönmesi için ikna etmiştir. İbrahim Efendi, konak halkına gözdağı vererek Yusuf Bey’e eskiyi hatırlatacak herhangi bir söz veya davranıştan kaçınmalarını tenbih eder.

İbrahim Efendi, hem damadına bir dinlenme imkanı vermek hem de Salih Bey- Yusuf Bey ihtilafını bölmek için Sarıyer’de kiraladıkları bir yalıya Küçük Hanım’la Yusuf Bey’i daireleri halkı ile beraber gönderir. Bütün yaz mevsimini bu yalıda geçiren Yusuf Bey, adet olduğu halde, kış girerken kayınpederinin Çengelköy’ündeki köşküne gitmez olmuştur. Sebebi ise, bacanağı Salih Bey’le bir arada olmak istemeyişidir.

Yusuf Bey bu yalıda çok rahattır. Şimdi de Canüser isimli bir dilber cariye'nin mecburu olmuştur (s.196). Yusuf Bey için bu gözlerden uzak Boğaz köşesi adeta bir cennet olmuştur. “Hudutsuz, hesapsız sevmek için yaratılmış şeyda gönlü, şimdi bir ahunun peşi sıra sevda dağlarında mecnunlar gibi koşuyor, koşuyordu.” (s.196)

“ İşte karısı gezmeye gittiği zamanlarda Yusuf Bey de Canüser'in bir beyaz güvercine benzeyen yumuşak ve ürkek elinden tutarak odasına götürürdü.” (s.199)

Yusuf Bey, sevmeyi bilen bir yapıya sahiptir, sevmeyi bilmeyeni körlere benzetir. “Onun için de göz kesilmiş bir uyanıklıkla, ölürcesine, erircesine sever, sever...” (s.200) . “Acaba Yusuf Bey'in sevdiği bir Edadil ya da Canüser miydi? Kendisine sorarsanız: ‘Evet, dün şu esmeri seviyordum; şimdi şu kumralı!’ diye kestirip atacağına şüphe yoktu. Hakkı da vardı. Zira o, aşkı bir vücuta bağlı sanıyordu. Elleri mücerret ruhu yakalamayınca onu, mahfazası içinde saklayan müşahhas vücudu tutuyor: ‘ Buldum, buldum! Aradığım sendin buldum!’ diyordu.” (s.200).

Yusuf Bey, aşkını zevk ve ıstırap içinde yaşamaktadır. Yüreğinde yatan arslanı herkese göstermek istemekte; fakat sebebini bilmediği bir çekingenlik ve korkudan dolayı saklamaya devam etmektedir.

Küçük Hanım'ın refakatine verilen Osman Ağa, bir sabah erkenden konağa gelerek, üzüntü içerisinde Yusuf Bey'in intiharını haber verir. Osman Ağa da hep Küçük Hanım'ı suçlu bulmaktadır. Onun düşüncelerinden, Yusuf Bey'in Canüser'le olan ilişkisini öğrenen Küçük Hanım'ın, yine önceki meselede olduğu gibi, olayı patavatsızca yaygara etmesi üzerine canına kıydığı anlaşılmaktadır.(s.227).

Yusuf Bey'in Edadil ve Canüser'le olan yasak aşkları karşısında karısının patavatsızlıkları ve bacanağı Salih Bey'in ona karşı olan tavırları Yusuf Bey'i canından bezdirmiş ve sonunda canına kıymasına neden olmuştur.

Yusuf Bey, vasiyeti üzerine Yuşa Tepesi'ne defnedilir. Geride bıraktığı ihtiyar ve dertli anası, oğlunun çocuğuna hamile olan Canüser'i alıp, bir bergüzar, bir son teselli olarak evine götürür.(s.229).

Yasak aşk, Aşk-ı Memnu ve Sevda Peşinde romanlarında olduğu gibi İbrahim Efendi Konağı'nda da intiharla son bulmuştur.

8. ANAYURT OTELİ (Yusuf Atılğan)

Zebercet, Anadolu kentlerinden birinde (Manisa olduğu tahmin ediliyor) Anayurt otelinin sahibi ve katibidir. İlkokul öğrenimlidir, otuz üç yaşındadır. İçine kapalı, sevgiye ve şefkate özlemlili, dar dünyasında günün tekdüze işleriyle kendisini avutur. Hayatı adeta mekanik bir hayattır. Bedeninin pek de sık cinsel açıklamalarına yönelen aşırı dikkati ve boşalışları bile içgüdüsel ve otomatiktir. Bir gün, gelip otelde bir gece kalarak giden genç bir kadın, Zebercet'i ümitlere, düşlere sürükler. Kadının bir daha görünmeyişi, Zebercet'in dünyasını daha da karartmıştır. Otelde çalışan ortalıkçı kadınla yatışlarının birinde, bir yabancılaşma anında, belli bir neden yokken kadını boğarak öldürür. Günler sonra da, cesedin bulunacağı endişesiyle, otel odasında kendini asarak intihar eder.

Zebercet'in İntiharı:

Zebercet, toplumdan kopmuş, yalnız yaşayan, toplum içine çıkmaktan hoşlanmayan, monoton bir hayat süren bir tiptir, denebilir. Zayıf, güçsüz, korkak, gülünç ve zavallıdır. İsteddiği tek şey, tek bir kadınla iletişim kurabilmektir. Bu durum onda bir saplantı haline gelmiştir.¹⁴⁵

Yusuf Atılğan'ın Aylak Adam romanındaki C. de Zebercet'le benzerlik göstermektedir. Her ikisi de ruhsal bakımdan rahatsızdırlar. "Her iki gencin de ruhsal bozukluğu, delilik ya da intiharla noktalanacak şekilde gelişmektedir."¹⁴⁶ Fakat, sadece Zebercet intihar edecektir.

Zebercet, zaman zaman otelinde çalışan ortalıkçı kadınla yatmaktadır, fakat bundan, fazla bir zevk almaz. Askerliğini yaparken gitmiş olduğu genelevdeki kadını hatırlar. (s.33,

¹⁴⁵ Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, c.II, s.219

¹⁴⁶ a.g.e. s.220

38) Otelde kalan eşlerin kapılarını dinler (s.32). Kendi kendine tatmin olma yollarını dener (s.42, 51, 54, 73, 74). Yine, ortalıkçı kadınla yatışlarının birinde (s.72, 73) kadından beklediği ilgiyi göremez ve soğukluğa uğrar. Bunun üzerine birdenbire kadının boynunu sıkmağa başlar ve onu boğarak öldürür.

Cinayeti işlemesi ve cinayetten sonraki hali oldukça serin kanlıdır. “Derken bileklerindeki eller gevşedi; altındaki bedende kıpırtı durdu. Ellerini bırakıp yataktan aşağı kayarken baktı: gözleri, ağzı açıldı. Yere diz çöküp başını yatağa dayadı. Kolları sızlıyordu; parmaklarını oynattı. Ağzı kuruydu. Kulaklarının uğultusu azalıyordu. Bacağına yumuşak, sıcak bir şey sürtündü; başını hızla kaldırdı: kediydi. Elini sırtına götürdü, boynundan kuyruğuna okşadı. Kedi ön ayaklarını bacağına dayadı; okşarken elinin geçtiği yerde sırtı kabarıyor, mırıldanıyor, ara sıra tırnakları bacağına batıyordu. Elinin altında diriliği, sıcaklığı duyuyordu. Orası kabarmaya başladı. Hayvanı itip kalktı; kapıyı açmışken döndü, terliklerini giydi, donunu aldı; kediyi kovup ışığı söndürdü, çıktı, kapıyı kapadı. Çabuk çabuk indi aşağıya, odaya girdi. Gece lambası yanıyordu. Donunu karyola demirine asıp havluyu yatağa serdi, yastığı çekti, abandı (s.73). Soluya inleye uzun uzun geldi.(s.74) Zebercet biraz sonra kediyi de öldürür, ölüsünü pencereden kaldırır atar.

Zebercet, işlediği cinayetten sonra otele gelenleri, boş yer yok, diyerek geri çevirir. Polisler daha önce otelde kalan, kendini emekli subay diye tanıtan birini sorarlar. Öz kızını öldürmekten aranmaktadır. Zebercet, onunla kendisi arasında ortak bir nokta bulmuştur. “Yeryüzünde her şey olabilirdi. İki de bir yakınlarını boğmuşlardı.” (s.87). Polisler, emekli subay olduğunu söyleyen adamın kaldığı odada incelemeler yaparken Zebercet biraz tedirgin olur. Zebercet daha sonra bir ağır ceza duruşmasını izlemek için mahkeme salonuna giderek arka sıraya oturur (s.90). Mahkeme kararı verilirken Zebercet korkudan titrer (s.91). Yine bir başka duruşmayı izlemek için mahkeme salonuna gider. Sanki kendisi sorgulanmaktadır. Hakim’in yaz, demesiyle o da ayağa kalkmıştır. “- Yaz (sıra gıcırtilarıyla toplanıp o da ayağa kalktı. Sağında, kapı yanında kısık bir sesle ‘Senin kalkman gereksiz’ dedi biri).. raporu gelmediğinden yirmi sekiz Kasım perşembe gününe bırakılmasına karar verildi.” (s.95). Zebercet, 28 Kasım Perşembe gününü adeta kendisi için verilmiş bir ölüm tarihi olarak kabul eder.¹⁴⁷

¹⁴⁷ a.g.e. s.230

Zebercet, bir parkta ihtiyar bir adamla sohbet ederken, gerdek gecesinde karısını öldüren birisinin idam edildiğini öğrenir (s.102).

Öz kızını öldürmekten aranan ve kendini emekli subay diye tanıtan kişi ile, mahkemede izlediği duruşmadaki sanıkla ve parktaki adamdan dinlediği gerdek gecesinde karısını öldüren kişi ve bunların akıbetleri ile kendi arasında bir bağ kuran Zebercet, kendi sonunun da bunlar gibi olacağını düşünerek korkmaya başlar.

Zebercet, cesedin bulunmaması için, depremden otelin yıkılmasını veya yangında yanmasını düşünmektedir (s.123). Kendisini suçluluk duygusu basmıştır, “Yeryüzünde canlı kalmanın bir bakıma suç işlemeden olamayacağını bilmeyen, kendisini suçsuz sanan insanlardan çekiniyor, utanıyordu.” (s.123)

Zebercet artık kendisini ölüme hazırlamaktadır. Öleceği gün olarak da 28 Kasım gününü seçmiştir. Çünkü onun hayatında 28’in önemli bir yeri vardır. Keçeciler ailesinde yirmi sekiz yaşında evlenenler, yirmi sekiz yaşında ayrılanlar, yirmi sekiz yaşında ölenler, 28 Kasım’da doğmuş ve yirmi sekiz Kasım’da ölecek olan Zebercet arasında görülmez bağlar olduğu yadsınabilir mi? Fakat Zebercet, birdenbire isyan eder ve 28 Kasım’ı beklemeden yaşamın saçmalığını ve anlamsızlığını kabul ederek ¹⁴⁸ kendini asarak intihar eder.

Zebercet’in intihar etme biçimi de daha önce kendini asarak intihar eden Faruk olayıyla benzerlik göstermektedir.

Zebercet’in intiharının sebebi işlediği cinayet gibi görünse de bunun gerçek nedenini ruh yapısında aramak gerekir. Anlaşıldığına göre Zebercet, toplumdan kopuk yalnız bir hayat sürmektedir. “İnsan toplumdan koptuğunda kendini kolaylıkla öldürdüğü gibi, onunla aşırı biçimde bütünleştiğinde de kendini öldürmektedir.” ¹⁴⁹

Aynı duruma Emile Durkheim de dikkat çekmektedir: “Eğer bekarlardaki güçlü intihar eğilimi, bir bölümüyle içinde yaşadıkları müzmin cinsel kuralsızlıktan ileri geliyorsa, bu eğilimdeki ağırlaşmanın, kendisini en büyük ölçüde cinsel duygunun en çok uzandığı sırada

¹⁴⁸ a.g.e. s.232

duyurması gerekir. Gerçekten de bekarlarda intihar oranı 20 yaşından 45 yaşına değin, bundan sonraki yıllara oranla çok daha büyük bir hızla artmaktadır;...”¹⁵⁰

9. ÖLMEYE YATMAK (Adalet Ağaoğlu)

Görevi toplum yapılarını incelemek olan doçent Aysel, nisan ayında bir sabah, Ankara’da lüks bir otelin onaltıncı katındaki bir odada ölmeye yattığı birbuçuk saatlik bir zaman içinde “okumuşluğunun neye yaradığı” sorusuna cevaplar bulmaya çalışır, kendisiyle hesaplaşır. Değişik başlıklar taşıyan ara bölümlerde de, Anadolu’nun küçük bir ilçesinde doğmuş, Atatürk’ün ölümü (1938) sıralarında ilk okulu bitirince, ülkücü öğretmeni Dündar’ın ısrarıyla Ankara’ya ortaokula gönderilmiş, esnaf kızı Aysel’in, doçentliğine kadar; arkadaşları, ailesi, çevresi, 1938-1968 yıllarının toplumsal dalgalanışları ekseninde anlatılır. Romanın sonunda, sınıf değiştirmiş, lakin mutlu evliliğinde de tam bir kadın özgürlüğüne kavuşamadığı sanısı içinde tedirgin Aysel, daha bir süre kısır bir döngüde kendisiyle boğuşup, ister kocası bilim adamı Ömer’ den, isterse bir kere yattığı öğrencisi Engin’den doğacak çocuğunu büyütme isteğiyle, ölüm kararından vazgeçer ve kapandığı otel odasından çıkıp Ankara’nın puslu nisan sabahına karışır. Otuz yıllık hayatının yorumunu yapan, Batılı olmak çabasında Atatürk Türkiyesinin durumunu ve yerini düşünen doçent Aysel, saat yedibuçuğa gelirken girdiği otelden saat dokuza doğru ayrılmıştır.

“Ölmeye Yatmak” yazarın ilk romanıdır. Yazar aynı kahramanlarla iki roman daha yazmıştır (Bir Düğün Gecesi, Hayır).

Yazar, romanın dış zaman süresini ya da çerçevesini minimuma indirmeye çalışmıştır. Roman kahramanı Doç. Aysel’in Küçükkesat’ta otel odasında ölmeye yatması tam bir saat belirlemesiyle başlar (Saat 07.22) ve öyle biter (Saat 08.49). Geriye dönüşlerle anlatılan iç zaman süresi ise Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanır.¹⁵¹ Romanın başlangıç

¹⁴⁹ Durkheim, *İntihar*, s.219

¹⁵⁰ a.g.e. s.283

¹⁵¹ Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, s.58

ve bitiş süresi 1 saat 27 dakikadır. Bu süre içerisinde kahramanın, ölümü beklerken aklından geçenler anlatılır.

Selim İleri bu romanı, biçim açısından ilginç bulurken Ataol Behramoğlu, “Günümüz Türkiye Edebiyatında belgesel gerçekçi roman türünün en başarılı örneği.” olarak kabul ediyor.¹⁵²

Ölmeye Yatmak romanında bir intihar olayı gerçekleşmiyor, fakat kahramanın hayatına son vermek, yani intihar etmek düşüncesiyle bir otel odasında ölmeye yatması vardır ki, bu da intihar teşebbüsü olarak kabul edilebilir. Buna bir bilim kadınının intihar teşebbüsü de denebilir.

Aysel Dereli'nin İntihar Teşebbüsü:

Romanın kahramanı akademisyen Doçent Aysel Dereli, yapı ve düşünce sistemi açısından, romanın yazarı Adalet Ağaoğlu ile büyük benzerlik göstermektedir.¹⁵³

İlk başta roman kahramanı Aysel Dereli tereddütsüz bir şekilde, ne yaptığının şuurunda olarak bir otelin on altıncı katındaki bir odada ölmek için yatağa yatıyor.

Aysel Dereli'nin kim olduğu ve ölmeyi istemiş sebebi ise Aysel'in iç monologlarından anlaşılabilir. Otel odasına girdiğinde saat; 07.22, odadan çıktığında ise saat; 08.49'dur. 1 saat 27 dakikalık süre içerisinde kendisiyle hesaplaşır, “okumuşluğun neye yaradığı” sorusuna cevaplar bulmaya çalışır.

Aysel ölmek için yatağa girdiğinde, duygu karmaşası içerisinde sadece ölümü düşünmekte, bir an önce ölmeyi istemektedir.

¹⁵² Adalet Ağaoğlu, *Ölmeye Yatmak*, (tanıtım kısmı)

¹⁵³ Fatih Aslan, *Modern Romanın Teknikleri ve Sosyo-Psikolojik Açından Ölmeye Yatmak*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı:548, Ağustos 1997, s.159

“Ölüm bazen o denli çabuk gelmiyor. Ölümle savaşmak gerekiyor. Gülünecek en uygun anda gülmeyi kasıklarımına hapsedişim bundandır belki. Ölmeye yatarken ölümle savaşmak gerekeceğini düşünmemiştim.” (s.7)

Yazar, sık sık geri dönüşlerle art zamana, Aysel’in çocukluk ve öğrencilik yıllarına gider. Anadolu’nun küçük bir kasabasındaki hayatı, okulu, arkadaşları, öğretmenleri, ailesi tanıtılır. Zaman zaman da gerçek zamana, yani otel odasına döner. Aysel ölümünü ve öğrencilerinin kendisi hakkında neler söyleyebileceklerini düşünür:

“Yatağın içinde kımıldamadan yatıyorum. Ölmeye girdiğim oda sıcacık. Çıplak gövdem temiz, kolalı çarşafın üstünde yine de üşüyor. Battaniyenin altında titriyorum. Bu titreme beni hem ölüme yaklaştırıyor, hem ölümden uzaklaştırıyor. Bir ölüm titremesi belki. Ama titredikçe ölmemiş olduğumu anlıyorum. Hücrelerim henüz yaşadığımı bağırp duruyor. Acaba ne zaman öleceğim? Ne zaman tamamlanacak can çekişmesi? Kız öğrencilerimden biri, Anna Karenina ya da Madame Bovary gibi ölüme yattığımı görse, kim bilir nasıl güler! Kafa kafaya verip ne dalga geçerler bu tür seçimlerimizle...” (s.26).

Aysel. burada, intihar ederek hayatlarına son veren roman kahramanları Anna Karenina ve Madame Bovary’le kendisi arasında bağ kurar.

Ölmek için beklerken bazı itiraflarda bulunur; bir öğrencisiyle yaşadığı aşkı, ondan hamile kalışını ve şu anda karnındaki çocuğun öğrencisinden olduğunu kabul eder. Bunu özgürlük olarak görür:

“Karnımda bir çocukla öleceğim...”

Evet. Bir kez yattım öğrencimle. Bu yatıştan kısa süren, değişik bir tat aldım. Burası gerçek. Bedenimden çok, beynimde kurulan bir imparatorluğun şehvetiydi belki. İnsan kendini tek başına özgürleştirmezse ve tek başına özgürleşme düşü içinde boğulmuşsa, kendinden sonra gelenlerin altına yatmalıdır.

Cafcaflı sözleri, üstüne ilk keşfediliyormuş kokusu püskürtülen düşünceleri bir yana bırakmalı. Ortada yalın bir şey var şimdi: Gebeysem bu çocuk ondandır. Öğrencimden. Zor Yıllar için bir konu. Ama hiçbir yerli film, bir öğrenci odasında, kendi öğrencisinin odasında, bir doçent hanımın kadınlık zarının yeniden nasıl bozulmuş olduğunu göstermez. Şimdi bunu böylece söylüyorsam kendi kendime, az sonra ölmüş olacağım içindir.” (s.43-44)

Aysel, öğrencilik yıllarında gelenekçi bir yapıya sahip olan ailesinin baskısı ile Cumhuriyet Türkiyesinin vermiş olduğu eğitim arasında biraz bocalar. Ama, kendisi çağdaş eğitimi benimsemekte ve pozitif düşünebilmektedir. Sık sık ilkokuldaki Dündar öğretmenini hatırlayıp, kendilerinin çağdaş birer insan olarak yetişmeleri için gösterdiği çabaya hak verir. Okul arkadaşlarından Aydın'ı, çağdaş bir okul olan Galatasaray Lisesi'nde okuduğu ve çağdaş düşünceleri olduğu için, içten içe beğenir. Yine ilkokuldan bir başka arkadaşı Ali'yi de hem çalışıp hem okuduğu için takdir eder. Milliyetçi düşüncelere sahip olan ağabeyisi İlhan'ı ise çağdaş bir insan olmamakla suçlar.

Aysel, kendisini siyasi düşünce bakımından idealist bir Atatürkçü olarak yetiştirmiştir. Çağdaş ve medeni bir Türkiye'ye kendisi gibi düşünen devrimci insanlarla ulaşılabileceğini düşünür. Bu düşünceler onu siyasi zıtlığa götürür. Kendisiyle yasak ilişkiye girdiği Engin'le sabahladığı bir geceyi hatırlar:

“Birer koltukta karşılıklı oturup sigara üstüne sigara içmiştik. Ruhi Su'dan halk türküleri söyleyip Nazım Hikmet'ten şiirler okumuştuk. Bizim hala kurtarmayı başaramadığımız ülkeyi onların nasıl kurtaracağını anlamaya çalışmışım... Arada bir kendimi yadırgıyordum. Toparlanmak istiyordum. Sonra Ahmet Arif'ten bir şiir de ben okuyordum... Devrimciliğin topluca bir dünya görüşü, hatta bir yaşama biçimi olduğunu ona anlatabilmek için başka yolum kalmamıştı sanki.” (s.174)

Yatağında ölümü bekleyen Aysel'in duygularında tereddütler görülmeye başlar:

“...Artık hiçbir şey fazla uzamayacak. Bu yatakta öleceğim. Ya da kalkıp gideceğim. Çantamı alıp çıkacağım. Asansörle tam on altı kat ineceğim. Girişteki devetabanlarına bakacağım. Kasaya hesabımı ödeyeceğim. Döner kapıyı itip dışarı çıkacağım...”(s.215).

Bu tereddütler Aysel'in ruhsal yapısını değiştirmeye başlar ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu kendisi de tam bilememektedir. Karmakarışık düşünceleri iç monolog şeklinde ifade edilir:

“... Beni düşündüren hep başka şeylerdir. Hep başka şeyler... Daha yüce, daha soylu şeyler. Okudum o kadar, öğrendim. Koştum, koştum... Neredeyse yoruldu. Neredeyse bir köşede oturmak dönemi. Neredeyse... Ama daha vatan... Daha uygarlaşmak... Batı... Az gelişmiş... Çok gelişmiş... Ertürk. Albayken emekli olmuş... Eşitlik daha... Daha ahlak...”

Kural... Gelecek seçimler... Halk... Kızılıklar oldu mu sevelere doldu mu?... Yıllık gelir... Parti... Kurul... Vietnam... Russel... Sartre... Kemal Tahir... Ortak Pazar... NATO...CENTO... Kimindi Uğursuz Avlu?.. İvo...İvo... Hay Allah!.. Olur. Yatarım. Neden yatmayayım? Batılı bir şey gibi, bir insan gibi yani... Neyim eksilir? “Sende olanı bölüş” demiş hem Marks hem de Hazreti Muhammet. Rodin... Kocam canlı bir adam benim... Demek bende de yansıyor bu canlılık!...” (s.268-269).

Bütün bu karmaşık duygular içinde; “Kalkıp giyinsem. Ölünecekse giyinik de ölünebilir.”(s.269) diye düşünür ve sanki ölümünü geciktirme arzusundadır.

Aysel, sonunda kendisini hayata bağlayan bazı şeyler bulur. Ayrıca bu gidiş gelişlerden de sıkılmaya başlar:

“Hiçbir şeyden ölmesem, artık neredeyse bir sönüşün ucuna gelip gelip dirilmekten, dirilip dirilip sönmekten, sonra yine dirilmekten, sonra yine sönmeye başlamaktan ve bu kez de bunu önlemekten; işte bu gidip gidip gelişlerin yorgunluğundan öleceğim.”(s.298)

Aysel, ölmeye yatma sebebini de sorgulamaya başlar :

“Bilmiyorum. Bu, en sonunda bir anlam yükleyebildiğimiz yorulmalardan birden cayıp, niye bu odada ölmeye yattığımı bile hala çözemedim.” (s.298)

Aysel, ölmeye yatmasının nedenini bulmaya çalışır:

“Neydi beni insanlıktan bu kadar uzaklaştıran?

Nerede olduğumu anlamak için böyle bir denemeye girişmenin, vatani kurtarmak uğruna bir erkeklik organının karşısında dolaştırmanın utancısıdır belki de benim burada ölmeye yatmamın nedeni. Ama, o karlı akşamın gecesinde gördüğüm bir düş, az önce şu koltuğun üstünde gördüğümünden de öldürücü, tüketici, kusturucu bir düş, beni durmadan bunu yapmaya zorladı. Asıl dayanılmaz olan bu zorlama işte.”(s.304).

Aysel, ruhsal bunalımlarını ve çatışmalarını sona erdirmek amacıyla geldiği otelden bu amacını gerçekleştirmeden ayrılır:

“Asansörle tam onaltı kat indim. Otele faturamı ödedim. Döner camlı kapıyı ittim.. Dışarı çıktım.

Başkentin puslu Nisan sabahı.” (s.343)

Ölmeye Yatmak romanının devamı niteliğinde olan “ Hayır” da Aysel Dereli karşımıza profesör olarak çıkar. Burada da intiharla iç içe yaşamaktadır:” Başkaldırı... Başkaldırı... Parçalanmış değerler karşısında hayata uyum sağlamak ikiyüzlülüktür. (s.5)”demektedir.

İntiharla iç içe yaşıyor dediğim Prof Aysel Dereli, “Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı” diye bir araştırma yapmaktadır. Kendisine sorulan, bu araştırmanın nedenini ve amacını şöyle açıklar:

“Şimdi efendim. ekonomik güçsüzlüğün baskısı altında ezilerek canına kıyanlar ayrı bir konu. Bu konuyu ekonomistlere, psikiyatlara ve politikacılara bırakacak olursak, ben, tarihteki bütün aydın intiharlarını, hatta aydın olsun olmasın, düşünsel bir eylemi bulunsun bulunmasın, intihar etmiş bütün roman kahramanlarını ele alıyorum, çünkü nihayet onlar da roman yazarının düşünsel eyleminin birer sonucudurlar. Kısacası, Kleist ., Zweip, Woolf, Yaseenin, Mayakovski, Van Gogh, Beşir Fuat, Cem Sar ve daha birçoklarıyla birlikte, Kirilov’u sonra tabi Stavrogin’i, Anna Karenina’ yı, işte ne bileyim, Emma Bovariy’yi, bizim Bihter’imizi, daha ayrı bir konumda olmak üzere Turgut Özben’imizi...

....Araştırmamın amacı, hangi koşullar, hangi düşünce gelişimleri, hangi iticiler altında, gerçek anlamda sonsuz özgürlük neden seçilmiş, gelecekte böyle bir seçimin koşulları ve anlamı ne olacak, bunu bulgulamaktır. Öyle ya, acaba gelecekte, yani insanın kendi varlığı üstünde bilinci daha yükseldikçe, bugün güncel özgürlükler adına bildiri imzalayanlar kadar da intihar eden olacak mı? (Gülüşmeler.) Bunu araştırmaktayım. Bana öyle görünüyor ki, insanda bilinçlik durumu geliştikçe, varoluşu sorgulama, kimliklere saldırıya karşı başkaldırma ve sonsuz özgürlüğü seçme oranı da yükselecektir. Velev ki... .. velev ki dünya, herkesin kendi adına karar verebileceği bir dünya olsun. Velev ki, hür varlığın unutturuluşu son bulsun. Teknolojik çağın, her türlü varoluş anlamını ortadan kaldıran yönelimi durdurulsun... Zaten incelemeyi yapmamın amacı da, bu tehlikeli gelişmeyi önleme çabalarına karınca kararınca bir katkıda bulunmaktır.” (s.9-10)

Aysel, yapmış olduğu çalışmanın giriş bölümünü yazmakta zorlanmakta ve yazdıklarını hep yenileme ihtiyacı hissetmektedir. Bunun nedenini şöyle açıklar:

“İncelemenin giriş bölümünü neden yeniden yeniden yazıp duruyorum? Beni tutan, kararsız kılan bir şey var. Tanrıya değil, akla inanan, tanrının değil, aklın yolunda giden insan,

ölümden yeni bir tanrı yaratmaz. Tanrısı olmayan hayatın ölümü de yoktur. Fakat ya içsel özgürlük? Düşünsel faaliyet içindeki insanın, bütün zamanlar için taptığı bu Tanrı?" (s.41)

Aysel, hayata karşı başkaldırısını, daktilonun tuşlarında büyük harflere basa basa şöyle ifade ediyor:

"HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU İKİ SÖZCÜĞE BAĞLI: YİNELEMeye HAYIR...

AYNILAŞMAYA HAYIR. AYNILIĞA HAYIR. YİNELEMeye HAYIR..." (s. 42)

Aysel, "Bir hayatın kırıntıları" adını taktığı defterinden, daha önce yazdığı, şu notları okur:

"Pazar öğleye doğru, ilkin Ömer kendini öldürmeye kalktı. Gerideki yılları ve geleceğin çocuğunu düşünüp caydı. Derken Aysel, kendini öldürmeye kalktı; şimdiyi düşünüp caydı!" (s.64)

Buradan hem Aysel'in hem de kocası Ömer'in intihara teşebbüs ettikleri anlaşılmaktadır.

Aysel, yapmış olduğu Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı çalışmasında şu düşüncelere yer verir: "Çağımız aydını, örnekse Dostoyevski'nim Kirillov'unun tartıştığı biçimde, tanrının varlığı-yokluğunu tartışmamaktadır artık; ne kendi dışında, ne kendinde bir tanrının inanmaktadır o." (s.83)

Günümüz aydınının tanrıya inanmadığı görüşünü paylaşan Aysel Dereli, aslında yazarın sözcülüğünü yapmaktadır.

Daha önce, Ölmeye Yatmak romanındaki Aysel ile yazar Adalet Ağaoğlu arasında benzerlik olduğundan bahsetmiştik. İşte burada, Aysel Dereli günümüz aydınının tanrı inancının olmadığını söylerken aslında kendisini anlatmıştır. 2 Nisan 1997 tarihli Milliyet gazetesinin Kültür Sanat sayfasında Adalet Ağaoğlu'nun yaşadığı kaza sonrası yapılan görüşmede Ayça Atikoğlu, "Ateist tavrında bir değişme yok." demektedir.

Aysel'in, ilkokul arkadaşlarından Aydın hakkındaki düşünceleri de ilginçtir: "Aklını neden Aydın'a takıp duruyorsun? Aydın öldü. Allahsızlığını, tanrıtanımazlığını açıkça haykırabilmiş, buna yüreklenebilmiş tek kişimiz olduğu halde..."(s.198)

Burada da Aysel, kendisini de Aydın gibi Allahsız ve tanrıtanımsız olarak görmektedir.

Yazarın Ölmeye Yatmak ile Hayır romanlarındaki ortak kahraman olan Aysel Dereli ile kendisi (Adalet Ağaoğlu) arasında bu yönlerden de benzerlik görülmektedir.

Romanın başlarında, Özerk Milli Kültür Kurumu Bilim Hizmet Dalı Değerlendirme Komitesi, Sosyal Bilimler Seçici Kurulu, sosyabilim onur plakentinin bu yıl Prof. Dr. Aysel Dereli'ye verilmesine kararlaştırıldığı belirtilir.(s.35) Romanın sonlarında ise Aysel Dereli'nin bu plaketi almaya gelmediği anlaşılır. Plaketi almak için törene gelmeyen Aysel, telefonlara cevap vermez ve her yerde aranmaya başlanır.

Aysel'in yazar olan arkadaşı, aramak için Aysel'in evine gider. Giderken hep Aysel'in evde intihar etmiş olabileceğini düşünerek bu doğrultuda hayalinde değişik senaryolar kurar. Birincisinde Aysel'in, havagazıyla (s.189), ikincisinde banyoda üç tüp uyku ilacıyla (s.193), üçüncüsünde tavanda bir ipin ucunda asılı olarak (s.200), dördüncüsünde herhangi bir şekilde ölümünü (s.204), beşincisinde divanın üstünde bileğinden kanlar akarak (s.206) intihar etmiş olabileceğini hayal eder. Bu hayali senaryolardan altıncısı ise şöyledir:

“Banyonun kapısını itip açtı. Baktı Aysel, her yanı kırık çıkık, yerde iniltilele...

Kulak veriyor. Hiçbir yandan herhangi bir inilti falan gelmiyor.

Kapıyı yeniden açtı, baktı. Baktı Aysel, üç tüp ilaç yutmuş, ölü... ölmek üzere... çıplak... değil, saks mavisi sabahlık... değil. Küvette. Küvet ağzına kadar suyla dolmuş taşmış; Aysel suda boğulmuş... boğulmuş... değil... Duşta, çıplak. Etləri sarkık, memeleri...” (s.216).

Aysel Dereli gerçekte intihar eder mi? İntihar edebilecek kadar kendini cesur görmekte midir? Bir kaç yerde (s.222 ve 224), “Hiçbir zaman gerçek bir başkaldırım olmadı. Asla! Hep özgürlüğün kıyılarında dolanıp durdum...” demektedir.

Aysel Dereli'nin intihar teşebbüsünün gerekçeleri ile Aşk-ı Memnu'nun Bihter'i, Sevda Peşinde'nin Aynınur Hanım'ının intihar gerekçeleri tamamen farklıdır. Bihter'le Aynınur Hanım, yasak aşkları çıkmaza girdiği için intihar ederken; Aysel Dereli, gerçi öğrencisi ile girdiği yasak ilişkiden hamile kalmıştır, ama bununla birlikte esas, başkaldırı ve protesto düşüncesiyle inançsız olduğu için intihara teşebbüs etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. ROMANLARDAKİ İNTİHARLARA NEDENSEL YAKLAŞIM

DİE'nin yapmış olduğu istatistiklerden anlaşıldığına göre gerçek hayattaki intiharların çoğunluğunu hastalıklar, aile geçimsizlikleri, geçim zorlukları gibi sebepler alırken, romanlardaki intiharlarda ise daha çok duygusal nedenler başta gelmektedir. Duygusal nedenlerden başka ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal nedenlerden kaynaklanan intiharlar da konu edilmiştir.

Duygusal nedenlerden dolayı intihar edenlerin konu edildiği romanların sayısı oldukça kabarıktır. Edebiyat tarihimizin ilk romanı olarak kabul edilen Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat'tan başlayarak günümüze kadar pek çok romanda intihar olaylarına yer verilmiş ve bu intiharlardan önemli bir kısmı da duygusal nedenlerden kaynaklanmıştır.

A. DUYGUSAL NEDENLİ İNTİHARLAR

Duygusal nedenli intiharlar şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Yasak aşk,
2. Karşılıksız aşk,
3. Sevdiğine kavuşamama, istemediği kişiyle evlendirilme,
4. Kıskançlık,
5. Cinsel başarısızlık.

1. YASAK AŞK

Yasak aşkın intihara neden oluşunun en çarpıcı örneklerinin başında, adından da anlaşılacağı gibi, Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu (Yasak aşk) romanı gelmektedir.

Yasak aşk konusu, batı romanlarında da sıkça işlenmiştir. Bunların başında Tolstoy'un Anna Karenina, Gustave Flaubert'in Madam Bovari, Stendal'ın Kırmızı ile Siyah romanları gelir. Bu romanlardaki yasak aşk, Anna Karenina ile Bayan Bovari'nin intiharlarıyla

son bulurken, Kırmızı ve Siyah'ta ise intihar yerine ölüm cezasının infazıyla son bulacaktır. Görüldüğü gibi, batı romanlarında da yasak aşklar intiharla sonuçlanabilmektedir.

Edebiyatımızda yasak aşkın intihara götürdüğü romanların başında; Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu, Hüseyin Rahmi'nin Sevda Peşinde, Samiha Ayverdi'nin İbrahim Efendi Konağı gelmektedir.

Aşk-ı Memnu'da Bihter, Sevda Peşinde'de Aynınur Hanım evli oldukları halde yaşadıkları yasak aşklarının kurbanları olarak intihar etmişlerdir. Bunların durumu, Anna Karenina ve Bayan Bovari'nin durumlarıyla benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda Sevda Peşinde'ki Aynınur Hanım'ın aşığı Ali İlhami Bey de Aynınur Hanım'ın intiharının ardından, onun gibi kendini denize atarak intihar etmiştir.

İbrahim Efendi Konağı'ndaki Yusuf Bey ise, "akıl fakiri, zavallı bir insan taslağı"(s.73) olan karısında bulamadıklarını önce bir halayıkta sonra da bir cariyede aramaya kalkmış ve bu yasak ilişkiler Yusuf Bey'i intihara kadar götürmüştür.

Mehmet Rauf'un Eylül'ünde Necib ile Suad, yasak bir aşkla birbirlerini sevmişler, fakat bu aşklarını kirletmemişlerdir. Buradaki yasak aşk da yangında kalan Suad'ı kurtarmak bahanesiyle yangına giren Necib'in birlikte aynı ateşte yanmalarıyla son bulmuştur.

Burhan Cahit Morkaya'nın Köy Hekimi romanında Emine ile doktor Suat Naci'nin yasak aşkları, Emine'nin kocası tarafından vurulması ve doktor Suat Naci'nin de intiharıyla son bulur.

Şahap Sıtkı'nın Gün Görmeyen Sokak romanında, kendisi gibi ilkokul öğretmeni olan kocasını, sular idaresinde memur olan Selami ile aldatmaya kalkan Nurseren'in cinsel yaklaşması başarısızlıkla sonuçlanınca Selami, kendisini bir kaysı ağacına asarak intihar eder.

Ömer Polat'ın Mahmudo ile Hazel romanında da evlerinde misafir olarak kalan Mahmudo'ya Musto Ağa'nın hanımlarından Zeyno gönül yakınlığı duyar, fakat Mahmudo'dan beklediği ilgiyi göremeyince yaptığından çok utanır ve kendisini asarak intihar eder.

Yasak aşk çerçevesinde, evli oldukları halde başkalarına aşık olan, ilgi duyan, onlarla ilişkiye girenler dahil edilmiştir. Adı geçen romanların tümünde bu yasak aşk ve yasak ilişkiler hep intiharla sonuçlanmıştır.

2. KARŞILIKSIZ AŞK

İncelenen romanlarda kahramanları intihara sürükleyen sebepler içerisinde, sevdiği kişiden beklediği ilgiyi ve aşkı görememe, yani karşılıksız aşk da önemli bir yer tutmaktadır. Direk olarak karşılıksız aşkın intihara yol açması söz konusu değildir, fakat diğer sebeplerle birlikte, sevdiği kişiden de karşılık göremeyince, bu durum bardağı taşıran son damla olmaktadır.

Yakup Kadri'nin Hüküm Gecesi'nde Samiye, Ahmet Kerim'e yapmış olduğu aşk oyunundan sonra çok pişmanlık duyar, fakat bu pişmanlık Ahmet Kerim'i kendisine geri getiremez. Bütün çabalarına rağmen Ahmet Kerim'den karşılık göremeyince kendisini denize atarak intihar eder. Burada Samiye'nin, Ahmet Kerim'e karşı aşkı karşılıksız gibi görünmekle birlikte intiharına en büyük sebep yapmış olduğu aşk oyunundan duyduğu pişmanlıktır. Samiye'nin intiharından sonra bu sefer pişmanlık Ahmet Kerim'e geçecektir, fakat artık işi geçmişir.

Reşat Nuri'nin Dudaktan Kalbe romanında Hüseyin Kenan'ın, çocukluk ve ilk gençlik yıllarının vermiş olduğu eziklikten kurtulduktan sonra birdenbire açılıp nişanlı olduğu halde bir gençlik günahı işleyerek Lamia'yı hamile bırakması ve daha sonra Lamia'dan ayrı kalmasının vermiş olduğu pişmanlıkla yıllar sonra ona tekrar dönmeyi istemesi, fakat Lamia'nın , sevdiği halde, bunu bir gurur meselesi yapıp kabul etmemesi Hüseyin Kenan'ı intihara sürükleyen en önemli sebep olmuştur. Aslında Lamia, Hüseyin Kenan'dan ayrı kaldığı sürede hep onun şarkılarıyla ve hayalleriyle ayakta kalmıştı. Okuyucu, romanın sonunda onların mutluluğa ulaşmasını beklerken Lamia'nın daha önce kabul etmediği, Kenan'ın arkadaşı doktor Vedat'ın evlenme teklifini kabul etmesi, zaten her şeyini; sanatını, çevresini, sanatını kaybetmesinin tuzu biberi olur ve onun intiharını hazırlar. Kendisini hayata bağlayan Lamia'ya ve çocuğuna ulaşamayan Hüseyin Kenan intihara sürüklenmiştir.

A. Hamdi Tanpınar'ın Huzur'unda Suat'ın intiharının temelini psikolojik rahatsızlık ve inançsızlık oluşturmakla beraber, Nuran'a olan aşkına karşılık görememesi de intiharını hazırlayan sebeplerden biri olmuştur.

Halide Edib'in Handan romanında, kendisini "bir sosyalist, bir ihtilalci" olarak tanıtan ve kendisi gibi olmasını istediği Nazım'ın evlenme teklifini bu yüzden kabul etmeyen Handan, Hüsnü Paşa'yla evlenir. Bir jurnal üzerine yakalanan Nazım, hapisanede kendini asarak intihar eder. Cebinden Handan'a yazılmış bir mektup çıkar. Handan evlenme teklifini kabul etseydi, belki de Nazım intihar etmeyecekti.

Yakup Kadri'nin Kıralık Konak'ında Hakkı Celis, Seniha'ya olan aşkına hiçbir karşılık göremeyince cepheye giderek savaşa katılır ve ölmek istercesine savaşarak sonunda şehit düşer. Seniha bu aşka karşılık verseydi Hakkı Celis savaşa katılmayacaktı.

3. SEVDİĞİNE KAVUŞAMAMA, İSTEMEDİĞİ KİŞİYLE EVLENDİRİLME

Romanımızda en çok söz edilen konuların başında, kahramanın sevdiği kişiye kavuşamaması ve istemediği kişiyle evlendirilmesi konusu gelmekte ve bunun doğurduğu sakıncalar gözler önüne serilmektedir. Bu sakıncaların başında da ölümler ve intiharlar gelmektedir.

Edebiyat tarihimizin ilk romanı olarak kabul edilen Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat'ta Fıtnat, yaşlı ve zengin Ali Bey'le istemediği halde evlendirilmek istenince, intihar eder. Daha sonra Fıtnat'ın öz babasının Ali Bey olduğu anlaşılır.

Hüseyin Rahmi'nin Sevda Peşinde romanında Aynınur Hanım, çocukluğunda okula giderken uzaktan tanıdığı Ali İlhami'yi beğendiği halde Nezihi'yle evlendirilir. Kendisine rahat bir hayat sağladığı ve bir çocukları olduğu halde kocasına bir türlü ısınmaz ve Ali İlhami ile yasak bir aşk yaşayarak kocasına ihanet eder. Yasak aşkı çıkmaza girince de kurtuluşu intiharda bulur. Ardından Ali İlhami de aynı şekilde kendini denize atarak intihar eder.

Hüseyin Rahmi'nin bir diğ er romanı olan Muadale-i Sevda'sı da Sevda Peşinde'yle benzerlik göstermektedir. Bu romanda, ailesinin zoruyla sevmediği bir adamla evlendirilen Bedia, baş ka bir kadınla evli bulunan sevgilisi Fatin'le düş üp kalkmakta bir mahzur görmez ve bu hareketini, ailesinin zoruyla evlendirilmiş olmasını ileri sürerek meş ru göstermeğe çalışır. Fakat bu romanda intihar görülmez.

Yine Hüseyin Rahmi'nin Son Arzu romanında, sevdiği kişi olan Sabih'le evlenemeyen Nuriye'dan'ın, ailesinin baskısıyla baş ka biriyle evlenmek zorunda kalması ve kendisini toparlayamayarak intihar etmesi konu edilir.

Abbas Sayar'ın Çelo romanında, Çelo'yu seven amca kızı Kezik, istemediği biriyle evlendirilir. Çelo'nun kişiliğinde topraksız köylünün çaresizliğinin anlatıldığı bu romanın sonunda Kezik kendisini göle atarak intihar eder.

4. KISKANÇLIK

Kıskançlık, insanın tabiatında olan bir duygudur. İnsanı başarıya ulaştırması açısından faydası düşünülse de genellikle insanlara zararı dokunmaktadır.

Kıskançlığın zararlı yönlerinden biri, sevdiği kimseyi başkasına kaptırması veya aş kına karş ılık görememesi sonucu etrafına ve kendisine zarar vermesidir. İşte bu kıskançlık sonucu veya sebepler içerisinde kıskançlığın bulunduğu intiharlar söz konusu olmaktadır.

Nabizade Nazım'ın Zehra romanı, kocasını kıskanan bir kadının acıklı ve intikam teması üzerine kurulmuş bir eserdir. Suphi, karısı Zehra'yı bırakıp evdeki cariyeye kız Sırrıcemal ile evlenince Zehra'nın kıskançlığı had safhaya çıkar. İntikam almak için kocasını. Bir Rum kadını olan Ürani'yi musallat eder. Suphi, Ürani'ye tutulup evi terk edince bu sefer Sırrıcemal Suphi'yi kıskanır, çok acı çeker, çocuğunu düşürür, sonunda intihar eder.

Ahmet Hamdi'nin Huzur'unda da Suat'ın intihar sebeplerinden birisi, Nuran'la Mümtaz'ın niş anlanmaları ve evlenmek üzere olmalarıdır. Suat, Mümtaz'la Nuran'ın niş anli olduklarını bildiği halde, kıskançlığından dolayı, Nuran'a bir aş k mektubu yazar. Fakat Nuran'dan beklediği ilgiyi ve karş ılığ ı göremez. Daha sonra bilindiği gibi kendini asarak intihar eder.

5. CİNSEL BAŞARISIZLIK

Temelinde cinsel başarısızlığın yattığı intiharların en çarpıcı örnekleri; Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelindeki Zebercet ile Şahap Sıtkı'nın Gün Görmeyen Sokak romanındaki Selami'nin durumlarıdır.

Anayurt Otelindeki Zebercet, toplumdan kopmuş, yalnız yaşayan, toplum içine çıkmaktan hoşlanmayan, monoton hayat süren bir tiptir. Zayıf, güçsüz, korkak, gülünç ve zavallıdır. İstedığı tek şey, tek bir kadınla ilişki kurabilmektir. Zaman zaman otelinde çalışan ortalıkçı kadınla cinsel ilişkiye girmektedir, fakat kadının ilgisizliği onu memnun etmemektedir. Yine ortalıkçı kadınla girdiği bir ilişki esnasında kadının ilgisiz ve lakayt kalması üzerine birdenbire soğukluğa uğrayan Zebercet, şuursuzca kadının boğazını sıkmaya başlar ve onu boğarak öldürür. Cesedi otel odasında bırakır, birkaç gün sonra, cesedin polisler tarafından bulunacağı ve kendisinin mahkemelere, dolayısıyla idama veya hapse girmesine sebep olacağı korkusuyla kendini asarak intihar eder.

Şahap Sıtkı'nın Gün Görmeyen Sokak'ında da, sular idaresinde memur olan Selami ile evli olan ilkokul öğretmeni Nurseren arasında gönül yakınlığı başlar. Bu yakınlık, onlarda cinsel istek uyandırır. Nurseren'in kocası Emin cinsel güçten yoksun olduğu için Nurseren, kocasında bulamadığını başkasında aramıştır. Selami ile Nurseren arasındaki bu cinsel yaklaşma esnasında aniden Selami'nin erkeklik duygusu körelir. Cinsel isteklerine karşılık bulamayan Nurseren çılgın bir vaziyette dışarı fırlar. Daha sonra Selami de kendisini bir kaysı ağacına asarak intihar eder.

Cengiz Tuncer'in Kerkenez romanında ise Salih'in cinsel rahatsızlığı ve psikolojik dengesizliği söz konusudur. Bu dengesizlik onu önce cinayete sonra da intihara sürüklemiştir.

B. SOSYAL VE KÜLTÜREL NEDENLİ İNTİHARLAR

Romanlarımızdaki sosyal ve kültürel nedenli intiharlar şu başlıklar altında toplanabilir:

1. Yalnızlık ve çaresizlik
2. Kötü yola düşme,

3. Öldürülme korkusu,

4. İşlediği bir suçtan veya cinayetten dolayı mahkum olma korkusu veya vicdan azabı.

1. YALNIZLIK VE ÇARESİZLİK

Yalnızlık ve çaresizliğin intihara sürüklediği roman kahramanlarının başında Samipaşazade Sezai'nin Sergüzeşt romanındaki Dilber gelmektedir.

Sergüzeşt'in ana teması esaret olmakla birlikte aynı zamanda evlenmede gelenek ve göreneklerin doğurduğu olumsuzluklardır. Esir kız Dilber, Asaf Paşa'nın konağında on beş yaşına gelmiş, serpilip güzelleşmiştir. Paşa'nın oğlu Celal Bey'le sevişmelerine katlanamayan Celal'in annesi Zehra Hanım, Dilber'i gizlice bir esirciye satar. Daha sonra Mısır'da zengin bir tüccara satılan Dilber'in başından acı, ıstırap ve işkence dolu günler geçer. Harem ağalarından Cevher'in yardımıyla gerçekleştirilen kaçma hareketi yarıda kalınca, ne yapacağını bilemeyen Dilber, yalnızlık ve çaresizlik içerisinde kendini Nil nehrine bırakır.

Orhan Hançerlioğlu'nun Oyun romanında Halim, karşılaştığı zorluklar ve haksızlıklardan bunılır ve bir şuur bunalıklığı içinde hayaller dünyasına geçer. Gerçek hayatta bulamadıklarını hayal ve mitoloji yaşantıları arasında arar. Halim'in son ümidi, memuru bulunduğu daireye hiç olmazsa muavin olmaktır. Muavin olamayınca büsbütün yıkılan, yalnız, çaresiz bir durumda kalan Halim, evde sessizce intihar eder.

Abbas Sayar'ın Çelo'sunda, amcasının yaptığı haksızlıklara ve küçümsemelere daha fazla tahammül edemeyen Çelo, amcasını öldürür. Birbirlerini sevdikleri halde istemediği biriyle evlendirilen Kezik de bunca olaydan sonra ne sevgisi Çelo'ya ne de sevmediği koca evine dönemeyeceğini anlayarak çaresiz bir şekilde kendisini göle atıp intihar eder.

Yine Abbas Sayar'ın Can Şenliği romanında, yıllarca eşekle yük taşımış, yalnız yaşayan seksen yaşındaki Hüseyin Ağa, yalnızlıktan kurtulmak için yaşlı ve dul bir kadınla evlenir. Fakat yeni karısı onu sürekli olarak küçümser. Şehirdeki evini sahiplenen oğlundan da eve karşılık alacağı parayı da alamayan Hüseyin Ağa'nın çaresizliğine bir de karısının küçümseyişleri eklenince bu duruma daha fazla katlanamayan Hüseyin Ağa, şehirdeki eviyle birlikte kendini yakarak intihar eder.

Lütfü Kaleli'nin Haşhaş romanında, Afyon kaçakçılığı yapan Hurşit Ağa, jandarmalarla çatışmaya girer. Hurşit Ağa'nın adamı Pala Mahmut vurulur, şoför Ahmet yakalanır, on beş yıla hüküm giyer. Ahmet'in karısı, Hurşit Ağa'nın kalpsizliği yüzünden, çaresizlik içinde iki çocuğuyla birlikte kendini ve evini yakarak intihar eder.

Selim İleri'nin Cehennem Kraliçesi'nde karısıyla arası iyice açılan ve yazar olan Mehmet, kendisini içkiye verir. Mehmet, arkadaşlarıyla birlikte bir toplumcu kültür dergisi çıkarmaya karar verir ve üniversitedeki asistanlığından ayrılır. Fakat, kısa müddet sonra arkadaşlarıyla anlaşmazlığa düşer, bu arada karısı da onu yüzüstü bırakır. yapayalnız kalan Mehmet, bir türlü okuyup yazamaz. Aylaklık, yalnızlık ve umarsızlıkla bunalıma girerek intihar eder.

Yalnızlık ve çaresizliğin intihara sürüklediği roman kahramanlarından biri de Orhan Hançerlioğlu'nun Bordamıza Vuran Deniz romanındaki Sedat'tır. Sedat, Antep'ten İstanbul'a göç edip yerleşmiş olan çok kalabalık bir ailenin önemli fertlerindendir. İstanbul'da Fransızca öğretmenliği yapmış, sevdiği kızıdan ayrı düşmüş ve memleketi Antep'te çiftçilikle uğraşmış, fakat çiftçilikte fazla başarılı olamamıştır. Kendisine has olan erdemlilik anlayışı onu çevresinden koparmıştır. Gelişen şartlara ayak uyduramaması onu çaresizlik içerisinde intihara sürüklemiştir.

2. KÖTÜ YOLA DÜŞME

Değişik sebeplerle kötü yola düşmeleri sonucu intihara sürüklenenlerin çoğunluğunu genç kızlar ve kadınlar oluşturmaktadır. Kötü yola düşmenin vermiş olduğu acı, ıstırap ve utanç duygusu ile gerçekleşen intiharlar daha çok Hüseyin Rahmi'nin romanlarında görülmektedir. Bunların başında İffet ve Billur Kalb isimli eserleri gelmektedir.

İffet romanının kahramanı İffet, adının ifade ettiği anlam gibi namuslu ve kültürlü bir genç kızdır. Babası öldükten sonra annesi ve küçük kardeşiyle birlikte sefaletе düşer. Onları bu sefaletten kurtarmak için aracı bir kadının tanıştırdığı zengin bir adamla gizlice düşüp kalkmağa başlar. Fakat, ahlaki duygusundan dolayı yaşadığı bu hayata katlanamayarak intihar eder.

Billur Kalb romanında da Mürüvvet, annesinin ve büyükannesinin geçimine yardımda bulunmak için gazetede ki iş ilanını almak ister. Fakat bu ilan, eğlenmek isteğinde birtakım dalaverecilerin bir tuzağıdır. Kızın görgüsüzlüğünden faydalanan bu adamlar, onu zor bir duruma sokarlar. Mürüvvet de bu ayıbını örtmek için kendini denize atarak intihar eder.

3. ÖLDÜRÜLME KORKUSU

Öldürülme korkusu sonucu gerçekleşen intiharın söz konusu edildiği roman Levent Ağralı'nın Göçük isimli eseridir.

Bu romanda maden kömürü galerisinde mahsur kalan beş işçinin üç gün süren tutsaklığı esnasında, beş yıldır maden ocağında işçi olan Halil'in, buradan kurtulsa bile kan davasına kurban gideceği korkusuyla direnme gücünü kaybetmesi ve kendini maden ocağında asarak intihar etmesi anlatılır.

4. İŞLENEN CİNAYETTEN YA DA SUÇTAN DOLAYI MAHKUM OLMA KORKUSU VEYA VİCDAN AZABI

Kahramanın işlemiş olduğu cinayetten dolayı mahkum olma, idam edilme korkusu veya vicdan azabına katlanamayarak intihar etmesinin konu edildiği romanlar; Hüseyin Rahmi'nin Ben Deli miyim?, Erhan Bener'in Loş Ayna, Cengiz Tuncer'in Kerkenez ve Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelidir. Bunlardan başka bir de kahramanın işlemiş olduğu bir suçtan dolayı intiharın gerçekleştiği romanlar vardır ki, bunların başlıcaları da; Halit Ziya'nın Nesli-Ahir ve Kemal Tahir'in Kurt Kanunu'dur.

"Ben Deli miyim?" romanında Şadan, Kalender Nuri'yi ıssız bir kuyuya atarak öldürür. Fakat, bir müddet sonra Şadan, Nuri'nin hayalinin her yerde peşinde olduğu kuruntusu içinde beynini dağıtarak intihar eder.

Loş Ayna'da, Mahide'yi öldüren Selçuk, kendisini tutuklamaya gelen polislerin gözü önünde taraçadan caddeye atlayarak intihar eder.

Kerkenez’de, sağlıksız bir aile çevresinde yetişen ve cinsel rahatsızlığı olan Salih, mahallelerindeki altı yaşlarındaki Sevim’e sarkıntılık ederken çocuğun korkup bağırması üzerine, ne yaptığının farkında olmayan Salih, önce çocuğu öldürür, sonra da köylerindeki bir dağdan kendisini uçuruma atarak intihar eder.

Anayurt Otelı’nin kahramanı Zebercet de ruhsal bakımdan rahatsızdır. Toplumdan kopmuş, yalnız yaşayan, toplum içine çıkmaktan hoşlanmayan ve monoton hayat süren bir tiptir. Zaman zaman cinsel ilişkiye girdiği ortalıkçı kadından beklediği ilgiyi görememesi üzerine öfkeyle, ne yaptığını bilmeden kadının boğazını sıkarak onu öldürür. Otel odasında olduğu gibi bıraktığı cesedin polisler tarafından bulunacağı, kendisinin de idam edileceği veya hapse gireceği korkusuyla, bu olaydan birkaç gün sonra kendini otel odasında asarak intihar eder.

Halit Ziya’nın Nesl-i Ahir romanında İrfan, katılmış olduğu bir suikasttan dolayı yakalanacağı ve bağlı olduğu örgütün ortaya çıkacağı endişesiyle intihar eder.

Kemal Tahir’in Kurt Kanunu romanında da Kara Kemal, katılmadığı halde Mustafa Kemal’e suikast düzenlemekten aranırken tam yakalanacağı sırada tabancasıyla kendini vurarak intihar eder.

Hem İrfan hem de Kara Kemal her ikisi de suikasta teşebbüsten aranırken yakalanacakları sırada intihar etmişlerdir.

C. EKONOMİK NEDENLİ İNTİHARLAR

Gerçek hayatta, ekonomik nedenli intiharlar önemli bir yer tutarken romanlarda ise bu intiharlar o kadar sık görülmemektedir. Kahramanların intiharlarında ekonomik sebeplerin de bulunduğu romanların başlıcaları şunlardır: Hüseyin Rahmi’nin İffet ve Billur Kalb romanlarıyla Mithat Cemal Kuntay’ın üç İstanbul, Reşat Enis Aygen’in Kara Toprak, Abbas Sayar’ın Can şenliği ve bir miktar Orhan Hançerlioğlu’nun Bordamıza Vuran Deniz eserleridir.

İffet ve Billur Kalb romanlarında İffet ve Mürüvvet ailelerinin geçimine katkıda bulunmak düşüncesiyle iş ararken kötü yola düşmüşler ve ahlaki durumları bu duruma müsaade etmediği için onları intihara sürüklemiştir.

Üç İstanbul'da Belkıs, birkaç evlilik yapmış ve bu evliliklerden, genellikle maddi tatminsizlik dolayısıyla, boşanmış bir kadındır. Düştüğü açmazdan kurtulmak için gitmiş olduğu Amerika'da işsizlikten, açlıktan bunalıma girer ve çaresizlik içinde havagazıyla intihar eder.

Kara Toprak romanında, daha önce topraklarını ellerinden alan, kızlığını çalan, babasının ve babaannesinin ölümlerine sebep olan Şakir Bey'den öç almak için İstanbul'dan Adana'ya gelen Elif, adını Melek olarak değiştirmiştir. Şakir Bey'in metresi olur ve onu günden güne iflasa sürükleyerek sonunda iflas ettirir. İflas eden Şakir Bey, kurtuluşu intiharda görür ve beynine kurşun sıkarak kendini öldürür.

Can Şenliği'nde Hüseyin Ağa'yı intihara sürükleyen iki sebepten biri, yeni karısının küçümseyişleri, diğeri de şehirdeki evine sahip çıkan oğlundan eve karşılık alacağı parayı alamamasıdır. O da şehirdeki eviyle birlikte kendisini de yakarak intihar eder.

Bordamıza Vuran Deniz romanında da Sedat'ı intihara sürükleyen sebeplerden birisi, Antep'teki çiftliklerinde çiftçilikle uğraşırken kardeşlerinden beklediği maddi desteği görememesidir.

II. ROMANLARDAKİ İNTİHARLARIN İSTATİSTİKSEL DEĞERLENDİRMESİ

İncelenen romanlarda 53 intihar olayına rastlanmıştır ve istatistiksel değerlendirmeler bu 53 intihar üzerinden yapılmıştır. Bu intiharlar içerisinde tespit edilemeyen özellikler de bulunmaktadır.

Romanlardaki intiharların istatistiksel değerlendirmesi şu başlıklar altında yapılmıştır:

1. Müntehirlerin cinsiyetleri
2. Müntehirlerin medeni durumları
3. Müntehirlerin yaş ortalaması
4. Müntehirlerin eğitim durumları
5. Müntehirlerin intihar biçimleri

1. MÜNTEHİRLERİN CİNSİYETLERİ

Cinsiyet	Sayı	Oran %
Erkek	31	58.5
Kadın	22	41.5

Burada olduğu gibi 53 intihar olayında, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla intihar ettikleri görülmektedir.

2. MÜNTEHİRLERİN MEDENİ DURUMLARI

Medeni Durum	Sayı	Oran %
Evli	19	39.5
Bekar	24	50
Dul-Boşanmış	5	10.5

Medeni durumu tespit edilebilen 48 müntehirde 19'u evli, 24'ü bekar, 5'i de dul-boşanmış olarak görülmektedir. Bekarların intihar etme oranı daha fazladır.

3. MÜNTEHİRLERİN YAŞ ORTALAMASI

Yaş Ortalaması	Sayı	Oran %
18-25 yaş	24	48
26-34 yaş	18	36
35 ve üzeri	8	16

Yaş ortalamaları tespit edilebilen 50 müntehirde 24'ünü 18-25 yaş arası, 18'ini 26-34 yaş arası, 8'ini de 35 ve üzeri yaş grubu oluşturmaktadır. 18-25 yaş arası, intiharların daha çok görüldüğü bir dönem olarak ortaya çıkmaktadır.

4. MÜNTEHİRLERİN EĞİTİM DURUMLARI

Eğitim Durumları	Kadın	Oran %	Erkek	Oran %	Toplam	Oran %
Eğitim Görmüş	8	19.5	17	41.4	25	61
Eğitim Görmemiş	9	21.9	7	17.2	16	39

Eğitim durumu tespit edilebilmiş 41 intihardan 25'inin, mesleklerinden de anlaşıldığına göre, öğrenim görmüş veya özel eğitim almış olduğu ve 16'sının da okul eğitimi almadığı görülmüştür. Eğitim görmüş 25 kişiden 4 -5 tanesi özel eğitim aldığı, 2-3 tanesi ilk ve orta eğitim gördüğü ve diğer 17-18 kişinin de yüksek okul ve fakülte mezunu kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim görmüş 25 kişiden 8'i kadın, 17'si erkektir. Eğitim görmemiş 16 kişiden 9'u kadın, 7'si erkektir.

Eğitim görmemiş kahramanların intiharlarının konu edildiği romanların çoğunluğunu köy romanları oluşturmaktadır.

5. İNTİHAR BİÇİMLERİ

İntihar Biçimleri	Erkek	Kadın	Toplam	Oran %
Ateşli silahla; tabanca, tüfek, vs.	6	1	7	21.8
Kendini asarak	7	1	8	25
Kendini denize, göle, nehre atarak	1	5	6	18.7
Zehir ve havagazı ile	2	3	5	15.6
Kendini yakarak	2	1	3	9.3
Kendini yüksekte Atarak	2	–	2	6.2
Kesici aletle	1	–	1	3.1

İntihar biçimi tespit edilebilen 32 intihardan anlaşıldığına göre erkeklerin daha çok ateşli silahlarla ve kendini asarak intihar ettikleri görülürken kadınların daha çok kendini denize, göle, nehre atarak ve kendini zehir veya havagazıyla zehirleyerek intihar ettikleri görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada intihar olaylarının konu edildiği 51 roman incelenmiştir. Bunlardan 50'sinde intihar olayı -kimisinde iki intihar- görülürken sadece birisinde, Adalet Ağaoğlu'nun Ölmeye Yatmak romanında intihar olayı teşebbüs safhasında kalmıştır.

Romanların yazıldığı dönemlere bakıldığında, yazılan roman yoğunluğuna göre, intihar konusu en çok Tanzimat dönemi romanlarında geçmektedir. Edebiyat tarihimizin ilk romanları olarak kabul edilen, Taaşuk-ı Talat ve Fitnat, İntibah, Sergüzeşt, Çengi, Dürdane Hanım, Zehra'da intihar olaylarına yer verilmiştir. Bunun sebebi, roman türünün ilk defa edebiyatımıza giriyor olması, daha çok batıdan tercüme ve adapte edilen romanların etkisinde kalınması ve okuyucuyu duygulandırma düşüncesi olabilir.

İntibah, Sergüzeşt ve Zehra'da olduğu gibi bu dönem romanları daha çok cariyelik, kölelik, esaret temaları üzerine kurulduğu için yazarlar daha çok esirleri, cariyeleri intihar ettirmişlerdir.

Tanzimat dönemi yazarları içerisinde, intiharlara en çok yer veren Ahmet Mithat Efendi'dir. Çengi, Dürdane Hanım romanlarıyla, Teehhül ve Esaret isimli hikayelerinde intiharlar görülmektedir. Adı geçen hikayelerde ikişer intihar olayı vardır. Tanpınar, Ahmet Mithat'ın hikayelerindeki intiharları çok acemice bulur, " Bu şekilde ölümler çok defa acemi hikayeciye işin içinden kolayca sıyrıлма imkanını da veriyordu." şeklinde yorum yapar.

Romanlarında Ahmet Mithat geleneğinin sıkı bir takipçisi olan ve Servet-i Fünun döneminde yazdığı halde bağımsız kalan Hüseyin Rahmi Gürpınar da romanlarında intihar olaylarına sıkça yer vermiştir. Sevda Peşinde, İffet, Şıpsevdi, Son Arzu, Tebessüm-i Elem, Ben Deli miyim? romanlarında intiharlar vardır. Bu romanlardaki intiharlara bakıldığında, daha çok duygusal nedenli aşk intiharlarıyla, ailesinin geçimine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda kalıp kötü yola düşen kızların intiharları konu edilmiştir.

Milli Edebiyat dönemine gelince bu dönem romanlarındaki intiharlar daha çok kahramanlık gösterisi niteliğindedir. Ateşten Gömlek'te Ayşe, Kiralık Konak'ta Hakkı Celis, cephede savaş esnasında vurularak ölürler. Bunlar sanki savaşmaktan ziyade ölmek için cepheye gitmişlerdir.

Cumhuriyet dönemi ve sonrası romanlar Anadolu'ya açılmış, konuları genellikle köylerde geçmektedir. Bu zamana kadarki romanlarda konu edilen intihar olayları da genellikle İstanbul'da geçmiştir. Cumhuriyet sonrası ise hem İstanbul hem Anadolu konu edilmiş, böylece köy romanlarında da intiharlar görülmüştür. Çelo, Can Şenliği, Kerkenez, Haşhaş, Mahmudo ile Hazel, Göçük... vb. İntihar olaylarının geçtiği köy romanlarıdır.

Cumhuriyet dönemi ve sonrası romanlarda intihar gerekçeleri arasına az da olsa, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenler de girmiştir. Kurt Kanunu, Kara Toprak, Can Şenliği, Göçük, Oyun, Tehlikeli Oyunlar, Tutunamayanlar, vb. romanlar bu türdendir.

İkinci bölümde incelenen dokuz romandaki kahramanların intiharlarına bakıldığında genellikle duygusal nedenli aşk intiharları olduğu görülmektedir. Aşk-ı Memnu'nun Bihter'i, Sevda Peşinde'nin Aynınur Hanım'ı, İbrahim Efendi Konağı'nın Yusuf Bey'i yasak aşk ve yasak ilişkilerinin ortaya çıkması neticesi intihar etmişlerdir. Hüküm Gecesi'nin Samiye'si yapmış olduğu bir aşk oyunundan duyduğu pişmanlık sonucu intihar ederken Dudaktan Kalbe'nin Hüseyin Kenan'ı hoyratça yaşantısının acısını çekerek, başarılarının ve çevresini kaybederek intihar etmiştir. Hüseyin Kenan gibi, Huzur'un Suat'ı ile Bordamıza Vuran Deniz'in Sedat'ı da işlerinde tam başarılı olamamış ve çevrelerinden koparak yalnız kalmış kişilerdir. Suat'ı diğerlerinden ayıran en belirgin özelliği ise inançsız olmasıdır. Suat gibi inançsız olan bir diğer kahraman da Ölmeye Yatmak'ın Aysel Dereli'sidir. Aysel Dereli de Bihter ve Aynınur Hanım gibi yasak ilişkiye girmiş, hatta öğrencisinden hamile kalmıştır, ama Aysel Dereli'yi diğerlerinden ayıran ve Suat'la aynı noktada birleştiren özelliği inançsız olmasıdır. Anayurt Oteli'nin Zebercet'i ise cinsel saplantısı yüzünden önce bir cinayet işlemiş, daha sonra da yakalanıp cezalandırılma endişesiyle intihar etmiştir.

İncelenen bu dokuz romanda intihar eden kahramanlar içerisinde inançsızlığı belli olan Suat'la Aysel Dereli'dir, fakat intihar eden diğer kahramanların inançlı olduğunu gösteren pek bir emare yoktur. Bir tek Sevda Peşinde'nin Aynınur Hanım'ı Ali İlhami'ye olan aşkının başlangıcında bir bocalama geçirirken arkadaşına yazdığı mektupta, " Fenayım. Çok fenayım. Beni bu dertten kurtarması için Allah'a yalvardım. Namaza başladım. Beş vakitte yana yana dua ediyorum." (s.150) demektedir. Yani intihar eden diğer kahramanların da pek öyle inançlı olmadıkları görülmektedir.

DİE'nin istatistiklerinden gerçek hayatta intiharların daha çok hastalık, aile geçimsizliği, geçim zorluğu gibi sebeplerden olduğu görülürken, romanlarda ise daha çok duygusal nedenli aşk intiharları görülmektedir. Gerçek hayattaki intihar şekilleri, intihar edenlerin cinsiyetleri, yaş ortalamaları ile romanlardaki intiharlar arasında önemli fark görülmemektedir.

İntiharlar, toplumun kanayan bir yarasıdır. Bu yaranın tedavisi için sorumlu merciler gerekli tedbirleri alması gerekir. Bununla birlikte romancılarımıza düşen görev, eserlerinde intihar olayını anlatırken okuyucuyu özendirici, hayran bırakıcı bir üslup kullanmamalarıdır. Nezahat Arkun, bu duruma dikkat çekmektedir; “ Sözelimi bazı edebi yapıtların kahramanı, okuyucuyu kendine hayran ettikten, heyecanla peşinden sürükledikten sonra, idealize edilmiş bir şekilde kendini öldürür. Böylece edebi yapıtlar çok tehlikeli olabilir.”

Emile Durkheim de, “ İntihar kadar bulaşıcı bir hastalık yok.” diyerek, taklit ve yayılmanın intihar üzerindeki etkilerine dikkat çeker.

BİBLİYOGRAFYA

- AĞAOĞLU, Adalet. Ölmeye Yatmak, Simavi Yay. İstanbul-1992
_____ Hayır, Yapı Kredi Yay. İstanbul-1991
- AKINCI, Gündüz. Türk Romanında Köye Doğru, A.Ü. D.T.C.F Yay. Ankara-1981
- AKTAŞ, Şerif. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ, Ankara-1981
_____ Edebiyatta Üslup ve Problemleri, Akçağ, Ankara-1993
- AKYÜZ, Kenan. Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I, Mas Matbaacılık , 4.Baskı
- ARKUN, Nezahat. İntiharın Psikodinamikleri, İ.Ü.Edebiyat Fak. Yay. İstanbul-1978
Asabi gazetesi, 25 Haziran 1998
- ASLAN, Fatih. Modern Romanın Teknikleri ve Sosyo- Psikolojik Açından Ölmeye Yatmak,
Türk Dili ve Edebiyatı dergisi, Sayı 548, Ağustos 1997
- ATILGAN, Yusuf, Anayurt Oteli, İletişim Yay. İstanbul-1989
- AYTAÇ, Gürsel. Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler, Gündoğan Yay. Ankara-1990
- AYVERDİ, Samiha. İbrahim Efendi Konağı, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul-1982
- BANARLI, Nihat Sami. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c.2, Milli Eğitim Basımevi,
İstanbul-1979
- BAKIRCIOĞLU, N. Ziya. Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı, Ötüken Yay. İstanbul-1996
- BEKTAŞ, Şemsinur. Umudun Tükendiği An, Zaman gazetesi, 10 Eylül 1997
- CARREL, Alexis. Hayat Hakkında Düşünceler, çev. Cahit Beyenç, KTB Yay. İstanbul-1988
- CRUICKSHANK, John. Albert Camus ve Başkaldırma Edebiyatı, çev. Rasih Güran,
de Yay.1965
- ÇEKİRGE, Pınar. Niçin İntihar?, Altın Kitaplar Yay. İstanbul-1996
- DELMAS, A. La Psycho-Pathologie du Suicide, Paris-1932
- DURKHEIM, Emile. İntihar, çev. Prof. Dr. Özer Ozankaya, İmge Kitabevi, Ankara-1992
- EKŞİ, Aysel. Çocuk, Genç, Ana Babalar, Bilgi Yay. Ankara-
- FİNN, Robert P. Türk Romanı, Bilgi Yay. Ankara-1984
- GÖÇGÜN, Önder. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıs Kadrosu,
KB. Yay. Ankara-1993
- GÖKÇEK, Fazıl. Bir İntiharın Hazin Hikayesi, Dergah, Sayı 85, Mart 1997
- GÜÇLÜ, Faruk. İntihar, Karşı Yay. Ankara-1992
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri. Dudaktan Kalbe, İnkılap Kitabevi, 19.Baskı, İstanbul
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi. Sevda Peşinde, Atlas Kitabevi,4. Baskı, İstanbul

- HANÇERLİOĞLU, Orhan. Bordamıza Vuran Deniz, Bütün Romanları, c.II,
Karacan Yay.1981
_____ "Roman Kişileri, Varlık, Sayı 382, Haziran-1952
- HAYBER, Abdulkadir. Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri'nin Romanlarında Nesil
Çatışmaları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul-1994
- IŞIK, Ahmet. İntiharlar, Köprü, sayı 74, Mayıs-1984
İntihar İstatistikleri 1993, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
- KANTARCIOĞLU, Sevim. Türk ve Dünya Romanında Modernizm, KTB Yay. Ankara-1988
- KAPLAN, Mehmet. Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar,c.I, Dergah Yay. İstanbul-1995
_____ Türk edebiyatı Üzerine Araştırmalar, c.II, Dergah Yay. İstanbul-1994
- KAPLAN, Ramazan. Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy, KTB. Yay. 1988
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Hüküm Gecesi, İletişim Yay. İstanbul-1987
- KAVCAR, Cahit, Edebiyat ve Eğitim, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. Ankara-1994
_____ Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı, KTB. Yay. Ankara-1985
- KAYA, Nihat- ANIL, Mustafa. Görüşler, Zaman gazetesi, 6 Temmuz 1997
- KERMAN, Zeynep. Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış Tarzı ile İlgili
Unsurlar,
- KISAKÜREK, N, Fazıl. Çile, Büyük Doğu Yay. İstanbul-1981
- KÖKNEL, Özcan. Depresyon, Altın Kitaplar Yay. İstanbul
_____ Kişilik, Altın Kitaplar Yay. İstanbul-1995
_____ Uzmanlara Göre Neden İntihar Ediyorlar?, Gölge Adam, 10 Mart 1987
- Köprü dergisi, İnanç Boşluğu ve İntihar, Sayı 90, Eylül-1995
- KUDRET, Cevdet. Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, c.I, İnkılap Kitabevi, İstanbul-1987
_____ Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, c.II, İnkılap Kitabevi, İstanbul-1987
_____ Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman, c.III, İnkılap Kitabevi, İstanbul-
1990
- Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, Ayet 195
- LASS, Abraham L. 100 Büyük Roman, c.II, çev. Nejat Muallimoğlu, MEB Yay. İstanbul-
1995
_____ 100 Büyük Roman, c.III, çev. Nejat Muallimoğlu, MEB Yay. İstanbul-
1995
- LEVENT, Agah Sırrı. Eserler ve Edebi Şahsiyetler Tahlil ve Tenkit, Burhanettin Matbaası,
İstanbul-1940

MORAN, Berna. Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış, c.I, İletişim Yay. İstanbul-1994
_____ Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış, c.II, İletişim Yay. İstanbul-1994
_____ Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış, c.III, İletişim Yay. İstanbul-1994
MUTLUAY, Rauf. XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı, Gerçek Yay. İstanbul-1970
NACI, Fethi. Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme, Gerçek Yay. İstanbul-1990
NECATİGİL, Behçet. Edebiyatımızda eserler Sözlüğü, Varlık Yay. İstanbul-1994
OKAY, Orhan. İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti Beşir Fuad, Dergah Yay. İstanbul-1969
Orhan Veli, Bütün Şiirleri, Adam Yay. 27.Baskı, İstanbul-1996
ÖNERTOY, Olcay. Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri, KTB. Yay.
Ankara-1995

ÖZGÜÇ, Agah. Türk Sinemasında İntiharlar ve Cinayetler Dosyası
ÖZKIRIMLI, Atilla. Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, c.II, Cem Yay. İstanbul-1987
PARLATIR, İsmail. Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Konular, Türk Dili ve Yazını Özel
Sayısı, 1 Kasım 1973
SIRRI, Nahit. Roman ve Hikaye Hakkında Bir Kalem Denemesi, İstanbul-1933
TANPINAR, Ahmet Hamdi, Huzur, Dergah Yay. İstanbul-1992
19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi. Çağlayan Kitabevi. İstanbul-1982

UŞAKLIGİL, Halit Ziya. Aşk-ı Memnu, İnkılap Kitabevi, İstanbul
Yeni Asya gazetesi, 13 Kasım 1997
Yeni Yüzyıl gazetesi, 12 Aralık 1996
Yeni Ufuklar, Eylül-1966
YILMAZ, Durali. Roman Sanatı ve Toplum, Ötüken Neşriyat, İstanbul-1996